7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI, DERS KİTABI VE ÇALIŞMA KİTABININ KRATHWOHL TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Yakup CEYLAN

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI, DERS KİTABI VE ÇALIŞMA KİTABININ KRATHWOHL TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

(The Examination of 7th Grade Social Studies Teaching Program, Textbook and Workbook Based on Krathwohl Taxonomy)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup CEYLAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN

Erzurum

Temmuz, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yakup CEYLAN tarafından hazırlanan "7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Ders Kitabı ve Çalışma Kitabının Krathwohl Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi" başlıklı çalışması 05 / 07 / 2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Dr Öğretim Üyesi Kerem ÇOLAK *Trabzon Üniversitesi*	ASLI ISLAK İMZALIDIR
Danışman:	Dr. Öğretim Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN *Atatürk Üniversitesi*	ASLI ISLAK İMZALIDIR
Jüri Üyesi:	Dr. Öğretim Üyesi Selçuk ILGAZ *Atatürk Üniversitesi*	ASLI ISLAK İMZALIDIR

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım. 22 Temmuz 2019

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ASLI ISLAK İMZALIDIR

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Ders Ktaibı ve Çalışma Kitabının Krathwohl Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi" başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

05/07/2019

YAKUP CEYLAN

ASLI ISLAK İMZALIDIR

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında, bana her zaman yol gösteren, benden desteğini ve bilgisini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer hocam ve çok kıymetli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal bilgiler Öğretmenliğinde Lisans eğitimimi tamamlarken ve sonrasında yüksek lisans eğitimim sırasında bana her zaman yol gösteren, bana her zaman güvenen Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya minnetlerimi sunuyorum.

Veri toplama aşamasında benden desteklerini esirgemeyen Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Melahat GEZER ve Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Kerem ÇOLAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca benden maddi, manevi desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan çok değerli aileme ve çalışma arakadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yakup CEYLAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI, DERS KİTABI VE ÇALIŞMA KİTABININ KRATHWOHL TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Yakup CEYLAN

Haziran 2019, 108 Sayfa

Amaç: Çalışmada, 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ölçme değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisine göre incelenmesi ve karşılaştırmasını yapmak amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmada nitel araştırma modeline dayalı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların tamamının ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan ölçme değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre taksonomik analizi yapılmıştır. Kazanımların analizinde betimsel analiz, ders kitabı ve çalışma kitabındaki ölçme değerlendirme sorularının taksonomik analizi ve ilgili kazanımlara uygunluğunun değerlendirilmesinde ise içerik analizi kullanılmıştır.

Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından anlama basamağında ve örneklendirme, sonuç çıkarma ve karşılaştırma alt basamaklarında bulunduğu anlaşılmıştır. Bahsi geçen kazanımlara yönelik hazırlanan ders ve çalışma kitabındaki ölçme değerlendirme sorularının ise Krathwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından anlama basamağında ve özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarında bulunduğu anlaşılmıştır.

Sonuç: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre dengeli bir dağılım göstermediği ve taksonominin üst düzey düşünmeye hizmet edecek basamaklarında çok az sayıda kazanım bulunduğu tespit edilmiştir. Ders ve çalışma kitaplarındaki ölçme değerlendirme sorularının ise genel olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre dengeli bir dağılım göstermediği ve taksonomisinin üst düzey düşünmeye hizmet edecek basamaklarında çok az sayıda ölçme değerlendirme sorusunun bulunduğu ve ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler, öğretim programı, Krathwohl taksonomisi, kazanım, ders kitabı ve çalışma kitabı

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE EXAMINATION OF 7TH GRADE SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAM, TEXTBOOK AND WORKBOOK BASED ON KRATHWOHL TAXONOMY

Yakup CEYLAN

June 2019, 108 Pages

Purpose: This study aimed at investigating and comparing cognitive achievements in 7th grade Social Studies Teaching Program and the assessment and evaluation questions in the 7th grade Social Studies textbook and workbook based on Krathwohl Taxonomy.

Method: In this study, document analysis method of qualitative research was used. Taxonomic analysis of all the cognitive achievements in the 7th grade Social Studies Teaching Program and the assessment and evaluation questions in the 7th grade Social Studies textbook and workbook was employed on the basis of the cognitive process dimension category and its sub-categories of Krathwohl Taxonomy in the study. Descriptive analysis was conducted for the analysis of achievements while taxonomic analysis was performed for the assessment and evaluation questions in textbook and workbook. Similarly, content analysis was carried out to evaluate the appropriateness of related achievements.

Findings: The findings showed that cognitive achievements in 7th grade Social Studies Teaching Program are involved in comprehension category which is one of the categories in cognitive process dimension of Krathwohl Taxonomy and in its subcategories including exemplifying, inferring and comparing. Also, it was found that the assessment and evaluation questions in textbook and workbook which are prepared for the achievements mentioned are involved in comprehension category of cognitive process dimension of Krathwohl Taxonomy as well as in its subcategories including summarizing, inferring, comparing and explaining.

Result: The study revealed that cognitive achievements in the 7th grade Social Studies Teaching Program do not display a balanced distribution according to the cognitive process dimension of Krathwohl Taxonomy and its subcategories. Also, it was found that there are very few achievements in the categories of taxonomy which will serve higher level thinking. As for the assessment and evaluation questions in textbook and workbook, it can be concluded that these questions, in general, do not display a balanced distribution in terms of the cognitive process dimension of Krathwohl Taxonomy and its subcategories. Similarly, the results showed that there are very few assessment and evaluation questions in the categories of taxonomy which will serve higher level thinking. On the other hand, the results revealed that these questions were prepared in accordance with the related achievements.

Keywords: social studies, teaching program, Krathwohl taxonomy, achievement, textbook and workbook

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI iii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI i
TEŞEKKÜR ii
ÖZ iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR DİZİNİ viii
ŞEKİLLER DİZİNİ ix
BİRİNCİ BÖLÜM 1
Giriş 1
Araştırmanın Problemi 2
Araştırmanın Alt Problemleri 2
Araştırmanın Amacı 3
Araştırmanın Önemi 3
Araştırmanın Sınırlılıkları 4
Araştırmanın Tanımları 4
İKİNCİ BÖLÜM 6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar 6
Olgusal Bilgi 13
Kavramsal Bilgi 13
İşlemsel Bilgi 13
Üst Bilişsel Bilgi 13
Krathwohl Taksonomisi 15
Hatırlama. 15
Tanıma. 15
Hatırlama. 16
Anlama. 16
Yorumlama. 16
Örneklendirme. 16
Sınıflama. 17

Özetleme. 17
Sonuç çıkarma. 17
Karşılaştırma. 18
Açıklama. 18
Uygulama. 19
Yapma. 19
Yararlanma. 19
Çözümleme. 20
Ayrıştırma. 21
Örgütleme. 21
İrdeleme. 22
Değerlendirme. 22
Denetleme. 22
Eleştirme. 23
Yaratma. 23
Oluşturma. 24
Planlama. 24
Üretme. 24
İlgili Araştırmalar 27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 36
Yöntem 36
Araştırmanın Modeli 36
Çalışma Grubu 37
Doküman Analizi Formu 38
Verilerin Analizi 40
Süreç/Uygulama 40
Araştırmacının Rolü 41
Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 42
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 44
Bulgular 44
1. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Analizi 44
2. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı 49
3. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı 54

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı 58

5. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı 63

6. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı 68

7.Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Soru Miktarlarının İlgili Ünitede Yer Alan Kazanım Sayısına Dağılımı 73

BEŞİNCİ BÖLÜM 78

Tartışma ve Sonuç 78

1.Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Analizi 78

2.Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu 79

3. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu 80

4. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu 82

5. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu 83

6. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Uygunluğu 84

7. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Soru Miktarlarının ilgili Ünitede Yer Kazanım Sayısına Uygunluğu 85

Öneriler 86

KAYNAKÇA 88

ÖZ GEÇMİŞ 92

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. *2005 ve 2018 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilişsel Kazanımların Karşılaştırılması (MEB, 2005; MEB, 2018)* 4

Tablo 2. *Eğitim-Öğretimde Hedeflerin Karşılaştırılması (Anderson vd., 2014)* 7

Tablo 3. *Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Sınıflandırması (Krathwohl, 2002).* 9

Tablo 4. *Bloom ve Krathwohl Taksonomileri Bilişsel Süreç Boyutlarının Karşılaştırılması (Kablan, 2013).* 13

Tablo 5. Krathwohl Taksonomisi *Bilgi Boyutunun Ana ve Alt Başlıkları (Anderson vd., 2014)* 14

Tablo 6. *Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları, Alt Basamakları, Alternatif İsimleri, Tanımlar ve Örnekleri (Anderson vd., 2014; Kablan, 2013).* 25

Tablo 7. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı* 39

Tablo 8. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı* 39

Tablo 9. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı* 44

Tablo 10. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamaklarına Göre Beklenen, Taksonomik Analiz ve Fark Dağılımı* 46

Tablo 11. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamaklarına Göre Beklenen, Taksonomik Analiz ve Fark Dağılımı* 47

Tablo 12. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı* 49

Tablo 13. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)* 51

Tablo 14.*7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizin Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*.....52

Tablo 15. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*.....54

Tablo 16. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)* 55

Tablo 17. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)* ..57

Tablo 18. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*.....58

Tablo 19. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)* 60

Tablo 20. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizin e Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*.....62

Tablo 21. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Çalışma Kitabı Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı* 63

Tablo 22. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Kratwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)* 65

Tablo 23. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)* 67

Tablo 24. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Krathwohl Taksonomisi Analizi ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Krathwohl Taksonomisi Analizine Göre Dağılımı (Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)* 69

Tablo 25. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*.....71

Tablo 26. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımları ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının Ünitelere Göre Dağılımı*.....73

Tablo 27. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Ünite Sonu Değerlendirme Soru Miktarı İlgili Ünitede Yer Alan Bilişsel Kazanım Miktarına Göre Dağılımı*.....77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Hedeflerin belirlenme aşamaları. 7
Şekil 2. Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun yapısı. 15
Şekil 3. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarının krathwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı. 46
Şekil 4. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarının Krahtwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 47
Şekil 5. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının krathwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı. 51
Şekil 6. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 52
Şekil 7. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı. 55
Şekil 8. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 56
Şekil 9. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı. 60
Şekil 10. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 61
Şekil 11. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı. 64
Şekil 12. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 66
Şekil 13. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı. 68
Şekil 14. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı (karşılaştırmalı grafik). 69
Şekil 15. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı. 70

Şekil 16. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı (karşılaştırmalı grafik). 71
Şekil 17. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı..... 74
Şekil 18. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı. 75
Şekil 19. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders ve çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı..... 75

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Eğitim, kültür aktarımını, bireyin sosyalleşmesini, kendini gerçekleştirmesini, farklı meslek dalları için nitelikli eleman yetiştirilmesini sağlayan bir süreçtir. Eğitimin planlı ve programlı olarak bir çatı altında gerçekleşen ve bireyin istenilen yönde geliştirilmesini sağlayan yönü ülkelerin eğitimle ilgilenen kurumlarının hazırladıkları öğretim programlarının okullarda uygulanmasıyla gerçekleşir.

Öğretim programları farklı sınıf düzeylerinde farklı dersler için hazırlanmış ve öğretmenleri, derslerini nasıl işleyecekleri konusunda yönlendiren metinlerdir. Bu öğretim programlarından biri de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'dır. Sosyal bilgiler; Öztürk, Otluoğlu & Keskin (2012)'e göre; sosyal bilimler olarak adlandırılan tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, sosyal psikoloji, sosyoloji ve felsefe gibi bilimler ile ilgili yapılan bilimsel araştırmaların sonucunda bahsi geçen ilgili bilimlerin literatürüne giren bulguları bir araya getirip öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre basitleştiren, bu bilgileri kullanıp öğrencilerin hayata uyum sağlamalarında ve bu bağlamda gerekli olabileceği öngörülen kavram, bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık programıdır.

"Sosyal bilgilerin kapsamında olan dersler (tarih ve coğrafya gibi) Antik Yunan dönemlerine kadar uzanmaktadır. Sosyal bilgilerin okul programlarında uygulanması 1800'lü yıllardan sonra Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da gerçekleşmekle birlikte 19. yüzyılda bu dersler tarih ve coğrafya gibi tek disiplinli olarak okul programlarında yer almıştır" (Bilgili, 2010).

Farklı disiplinlerin (tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji vd) birleşimi olarak kabul edebileceğimiz bir vatandaşlık eğitimi programı olarak Sosyal bilgiler, ABD'nin 19.yüzyıl sonlarında sanayi inkılabı ve göçler sonucunda yaşam şartları açısından farklı yapılara sahip insanların bir arada yaşamaya mecbur kalmasıyla birlikte ortaya çıkan büyük toplumsal dönüşümün sonucunda, sorunlara çözüm aramak amacıyla ortaya çıkmıştır (Öztürk *vd*., 2012).

Sosyal bilgilerin ortaya çıkmasıyla birlikte programın uygulandığı vatandaşların toplumsal değişim ve kaosu yönetebilme becerisine sahip olacakları öngörülmekle birlikte

aslında bu program ile ABD'yi yönetenler, bozulan aile düzenini de düzeltmeyi öngörmüşlerdir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Sosyal bilgiler dersi kaldırılmış ve onun yerine her disiplin bir ders olarak okutulmuştur. 1960 yılı ve sonrasında her bir dersin ayrı ayrı okutulmasından istenilen sonucun alınamaması sosyal bilgiler dersi için bir dönüm noktası olmuş ve bunun sonucunda yeni bir Sosyal Bilgiler Öğretim Programı düzenlenmiştir. Bu program; öğrenme sürecine öğrenciyi daha fazla aktif kılan ve tarih, coğrafya sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi sosyal bilimleri bütünleştiren bir program olmuştur. Ancak bu program öğretmenlerin programı uygulayamamaları nedeniyle rafa kaldırılmıştır (Kılıçoğlu, 2014). 1990'lı yıllardan sonra NCSS'in yaptığı düzenlemeler sonucunda ilerlemeci eğitim felsefesine dayanan, genişleyen çevre yaklaşımına göre düzenlenmiş bir program ortaya konulmuştur. Bu program dünyada sosyal bilgileri bir ders olarak uygulayan bütün ülkeleri etkilemiştir (Kılıçoğlu, 2014).

Ülkemizde ilk olarak 1952 İlköğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı'nda yerini alan sosyal bilgiler dersi (Mindivanli Akdoğan, 2016) 1962 İlkokul Program Taslağı'nda Toplum ve Ülke İncelemeleri isminde disiplinler arası bir program olarak uygulamaya konulmuştur. Bu programda ilkokul öğretiminin amacı, 4 ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar: Kişisel münasebetler, İnsan münasebetleri, Ekonomik hayat ve Toplumsal hayattır (Çetin, 2003). Bu program 1968 yılında yapılan değişiklik ile sosyal bilgiler ismini almıştır. 1968 yılında uygulamaya konan yeni program; bireyin ilgi ve yeteneklerini ön plana alacak, bilimsel çalışmaya ve yaparak yaşayarak öğrenmeye önem verecek şekilde düzenlenmiştir. Ancak bu programın uygulanmasını sağlayacak araç, gereç ve gerekli donanıma sahip öğretmenlerin olmayışı nedeniyle geleneksel yaklaşım egemenliğini sürdürmeye devam etmiştir (Öztürk *vd*., 2012).

1968 ve 1975 yılları arasında ilkokullarda, 1975 yılından sonra ise ortaokullarda okutulan sosyal bilgiler dersinin içeriği 1985-1996 yılları arasında II. kademede Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmiştir. 1997-1998 eğitim-öğretim yılından itibaren ise 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda tekrar sosyal bilgiler dersi olarak okutulmaya başlanmıştır (Kılıçoğlu, 2014).

Türkiye'de 1998 yılı itibarıyla özellikle ABD'deki gelişmeler izlenerek, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı geliştirme çalışmaları yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar neticesinde 2005 - 2006 eğitim öğretim yılı itibariyle yapılandırmacı eğitimi temel olarak kabul eden öğretim programı ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır (Bilgili, 2010).

2005 - 2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı; geçmiş programlardaki davranışçı yaklaşımdan ziyade yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır. Bu program; bireyi öğrenme sürecine aktif olarak katması, okulun hayata hazırlıktan ziyade hayatın kendisi olduğu düşüncesinin sisteme hakim olması, bilgiyi ezberlemekten ziyade bilgiyi yapılandıran bir öğrenci modeli oluşturmayı hedeflemesi, bilgi ile birlikte değerler ve tutumlar gibi farklı boyutlara önem vermesi bakımından çağdaş bir öğretim programıdır (Özdemir, 2014). Sosyal bilgiler öğretiminde birey; bilgiyi yapılandırırken ve öğrendiklerini eyleme dönüştürürken NCSS'ye göre aşağıdaki bazı temel ilkeler benimsenmiştir. Bu temel ilkeler; öğrenilen bilginin anlamlı, bütünleştirici ve değerli olmasıyla birlikte zihinsel meydan okuma temelli olması ve öğrenciyi aktif kılmasıdır (Aykaç, 2011).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na bakıldığında dikkati ilk çeken, eski programlardaki; tarih ve coğrafya gibi bilimlerin yoğunluğundan vazgeçilip diğer sosyal bilimleri de içine alan disiplinler arası bir yaklaşımın tercih edilmiş olmasıdır. Eski programlarda ayrı ayrı üniteler yer almaktayken ve her ünite sadece tek bir bilimin bulgularından oluşmaktayken 2005 programında öğrenme alanlarının farklı sınıf düzeylerinde farklı üniteler şeklinde tasarlandığı ve aynı ünite içinde farklı sosyal bilimlerin bulgularının bütünleştirildiği dikkat çekmektedir. Öğrencilerin, bütünleşen bu bulgular aracılığı ile etkili ve eyleme dönük vatandaş olmaları amaçlanmıştır. Nıtekim yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın çağdaş bir boyut kazanması; bilginin organizasyonuna, seçenekler oluşturmaya, konu alanı süreçlerine, konu alanı içeriğine, sınıf dışı gerçek yaşam sorunlarıyla ilişkiye, ayrıntılı yazılı iletişime ve okul dışındakilerle iletişimin çağdaş olarak düzenlenmesine bağlıdır (Aykaç, 2011).

Türkiye'de uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yapı bakımından ABD'de uygulanan Sosyal Bilgiler programlarına benzemektedir. ABD'de uygulanan öğrenme alanlarının isimleri aynen alınıp ufak değişiklikler ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na yerleştirilirken vatandaşlık ideali ve uygulamaları isimli öğrenme alanı Türkiye'de 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde yer almamıştır (Öztürk *vd.*, 2012). Bunun nedeni ise hali hazırda vatandaşlık bilgisi isimli bir dersin MEB İlköğretim programlarında (2015 yılına kadar 8. sınıfta, 2015 yılından itibaren ise 4. sınıfta) yer almasıdır. Dikkat çeken diğer bir özellik ise kazanımların, kavramların vs. sarmal bir yaklaşımla programda yer almasıdır. Aynı kavrama farklı sınıf düzeylerinde giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutlarında tekrardan yer verilmesi sarmal yaklaşımın kullanıldığının en önemli kanıtlarındandır (Öztürk *vd.*, 2012; Özdemir, 2014).

2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda dikkati çeken bir diğer husus ise kazanımlardır. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçları olan kazanımların eski programlardaki gibi neden hedef ve davranışlar olarak değil de kazanım olarak tanımlandığı Özdemir (2014)'e göre; hedefler ve davranışlar, gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlardan oluşmuştur. Davranışçılığın bir özelliği olan önceden öngörülen bilgi, beceri ve tutumların kazanılma düzeylerine göre bireyler değerlendirilerek yalnızca ürüne bakılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda ise ürün ile birlikte sürece de önem verilmiştir.

2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar, yapılarından ötürü farklı boyutların (bilişsel, duyuşsal ve devinişsel) gelişimine hizmet edebilir. Hangi kazanımın hangi boyutta ve hangi basamakta yer aldığını tespit etmek program uygulayıcılarına yani öğretmenlere yöntem ve teknik seçiminde, materyal hazırlanmasında ayrıca ders kitaplarının hazırlanıp seçilmesinde önemli faydaları olacaktır. Kazanımın hangi boyut ve basamakta olduğunu bilmek, ölçme değerlendirme soruları hazırlanırken, maddelerin geçerliklerini artırmada da ayrıca katkı sağlayacaktır.

Çalışma 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak çalışma sürerken 2018 yılında 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yenilenmiştir. Bu süreçte 2018 yılı programı ile devam edilmek istenmiş ancak hem çalışmanın oldukça ilerlemiş olması hem de 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın 2018 programında yer alan kazanımların tamamını kapsaması nedeniyle, çalışmanın 2005 programı ile tamamlanmasına karar verilmiştir. 2005 ve 2018 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımları Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. *2005 ve 2018 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilişsel Kazanımların Karşılaştırılması (MEB, 2005; MEB, 2018)*

Öğrenme Alanı	***2005***	***2018***
Birey ve Toplum	İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.
	İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.
	Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.	İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.
	Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.	Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
	Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar. (*Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.)*
	Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	-

Tablo 1. *(devamı)*

Öğrenme Alanı	***2005***	***2018***
	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
	Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.
Kültür ve Miras	Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.	-
	Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
	Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
	Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	-
	Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
	Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. (*Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.)*
	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.	Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.
	Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.	Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.
	Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.
	Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	-
	Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
	Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.	Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.
	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.
	Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.	Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.
Güç, Yönetim ve Toplum	Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleriile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.	-
	Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.	-
	İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.	Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder. (*Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.)*
Küresel Bağlantılar	20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.	1-) Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir. 2-) Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.
	Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

2005 ve 2018 yılları 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan kazanımların karşılaştırıldığı Tablo 1 incelendiğinde; 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 39 adet kazanımın bulunduğu, bu 39 adet kazanımdan 31 adedinin bilişsel boyutta ve 8 adedinin duyuşsal boyutta olduğu anlaşılmıştır. 2018 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanım sayısının ise 31 olduğu ve tamamının bilişsel boyutta olduğu anlaşılmış olup; mevcut kazanım ifadelerinin 2005 ve 2018 öğretim programlarında birbirleri ile eş anlamlı veya yakın anlamlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle 2005 yılı 7.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın 2018 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre daha kapsamlı olması ve 2015 yılında çalışmaya başlanmış olması nedeniyle 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile çalışmaya devam edilmiştir. Araştırma kapsamında olan çalışma kitapları 2018 yılından itibaren kaldırılmış ise de ders kitapları ile birleştirilmesinden ötürü araştırma kapsamı dışında tutulmamıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki toplam kazanım sayısı ve ders kitabı ve çalışma kitabındaki toplam kazanım sayısının çok fazla olması nedeniyle random olarak 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan ders ve çalışma kitabındaki ölçme değerlendirme soruları araştırmanın kapsamına alınmıştır.

Araştırmanın Problemi

Yukarıda verilen bilgiler ışığında çalışmanın ana problem cümlesi: 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ölçme değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun hangi basamak ve alt basamaklarında yer aldığıdır.

Bu ana problem doğrultusunda aşağıda sıralanan alt problemler cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre nasıl dağılmıştır?

2. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme soruları, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu ile ilgisi nasıldır?

3. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme soruları, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu ile ilgisi nasıldır?

4. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan ünite içi değerlendirme soruları, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu ile ilgisi nasıldır?

5. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme soruları, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu ile ilgisi nasıldır?

6. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme soruları, Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanmış mıdır?

7. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme soru sayıları, ilgili ünitede yer alan kazanım sayısına nasıl dağılmıştır.?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ölçme değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'ne göre incelenmesini ve karşılaştırmasını yapmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre hangi basamak ve alt basamakta olduğu incelenecek ve programın üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine ne düzeyde hizmet ettiği belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca yine Krathwohl Taksonomisi'ne göre sosyal bilgiler ders ve çalışma kitapları ölçme değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı da ele alınacaktır.

Araştırmanın Önemi

Ülkelerin eğitim vizyon ve misyonlarını gerçekleştirmek; ülkenin eğitim felsefesi, toplum ve birey özellikleri gibi değişkenler dikkate alınarak hazırlanan öğretim programlarının ilgili kurumlarda doğru bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Bunun için de hazırlanan öğretim programının eksik ve yanlış yönlerinin tespit edilmesi ve sürekli güncellenmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretim programları mükemmel olsa dahi öğretim programlarının doğru uygulanması büyük bir öneme sahiptir. Öğretim programlarının uygulanması sürecinde Ne öğreteceğiz? Nasıl öğreteceğiz? Ne kadar öğrettik? sorularının doğru cevaplanması gerekmektedir. Bu sorulara doğru cevapların verilebilmesi için mevcut programın öngördüğü yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir taksonominin ele alınması

gerekmektedir. Bu sebeple bireyin her yönüyle gelişimini dikkate alan ve bunu basamaklar şeklinde ifade eden Krahtwohl Taksonomisi çalışmada kullanılmıştır.

Türkiye'de 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programları'nın içerikleri çeşitli taksonomiler açısından incelenmiştir. Bloom Taksonomisi'nin davranışçı öğretim modeline uygun olarak hazırlanması, Krathwohl Taksonomisi'nin ise yapılandırmacı öğretim modeline uygun olarak hazırlanması Krathwohl Taksonomisi'ni önemli kılmaktadır. Türkiye'de yapılan Krathwohl Taksonomisi'ne yönelik çalışmalar incelendiğinde; Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara ve farklı yıllarda yayımlanan ders ve çalışma kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme sorularına ilişkin kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan bu çalışma 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın taksonomik açıdan incelenmesi bakımından önemlidir. Çünkü bu inceleme programda yer alan kazanımların özellikle bilişsel alanda nasıl bir dağılıma sahip olduğunu ve ders ve çalışma kitabında yer alan ölçme değerlendirme sorularının programa uygunluğunu gösterecektir.

2005 ve 2018 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında mevcut kazanım ifadelerinin birbirleri ile eş anlamlı veya yakın anlamlı olduğunun görülmesi nedeniyle çalışmaya daha kapsamlı olması ve daha öncesinde 2005 programıyla çalışmaya başlanmış olması nedeniyle 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile devam edilmiştir. Çalışma, 2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın ilerleyen yıllarda revize edilmesi halinde yararlanılabilecek bir kaynak olabilir. 2005 ve 2018 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan kazanımların örtüşmesi nedeniyle 2018 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın da taksonomiye göre değerlendirilmesine ışık tutabilecektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın bilişsel boyutundaki kazanımları ile sınırlıdır.

Araştırma, belirlenmiş olan yayının ders ve çalışma kitapları ve bu kitaplardaki bilişsel kazanımlara yönelik olan değerlendirme soruları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Tanımları

Öğretim programı, bireylerin günlük yaşam becerilerini, sosyalleşmelerini, bir meslek sahibi olmak için gerekli donanıma sahip olmalarını sağlayan; ülkelerin nitelikli eleman ihtiyacını karşılama, ülkenin politik felsefesini bireylere kazandırma gibi amaçlarına hizmet eden okullarda uygulanması için gerekli merciler tarafından hazırlanan bir metin olarak kabul

edilebilir. Gökler (2012) ’e göre öğretim programı, bir dersin kazanımlarını ve bu kazanımlara ulaşılmak için yaralanılabilecek öğretme öğrenme çalışmalarının, amaca elverişli bir düzen ve sıra içinde veren kaynaktır.

Öztürk *vd*., (2012) tarafından yapılan tanıma göre; Sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak adlandırılan tarih, coğrafya, antropoloji ve arkeoloji gibi bilimler ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu ilgili bilimlerin literatürüne giren bulguları bir araya getirip öğrencilerin sınıf düzeyine göre kolaylaştıran, bu bilgileri kullanarak öğrencilerin yaşama uyum sağlamalarında ve yaşama uyum sağlamada gerekli olabileceği öngörülen bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık programıdır.

Taksonomi, bireylerin farklı boyutlardaki gelişiminin hangi düzeyde olduğunu ölçmek için hazırlanan bir sınıflandırma aracıdır. (Krathwohl, 2002) Bu amaca hizmet etmek için farklı kişiler tarafından farklı taksonomiler tasarlanmıştır. Bunlardan biri de Krathwohl’un güncellediği Bloom tarafından geliştirilen taksonomidir.

Öğrenme süresi boyunca önceden planlanmış ve düzenlenmiş yaşantıların öğrenen tarafından kazanması beklenilen bilgi, beceri, değer ve tutumların tamamına kazanım denir. (Özdemir, 2014)

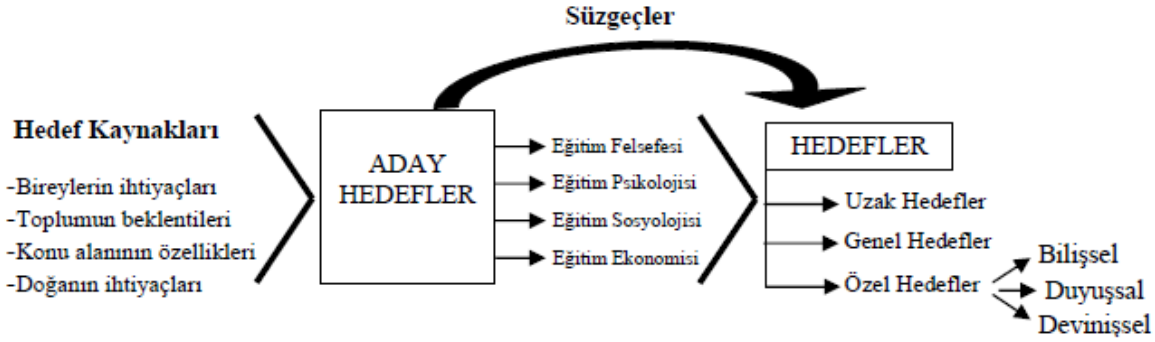
İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bireyler doğumlarından ölümlerine kadar geçen süre içinde sürekli bir gelişim halindedirler. Bu gelişimin ne yönde ve hangi düzeyde olduğu oldukça önemlidir. Bahsi geçen bu iki durum arasındaki farkın birbirine yakınlık ve uzaklık derecesi öğretimin ne kadar etkili olduğunun göstergesidir. Öğretim eylemi, planlı bir eylemdir; çünkü öğrencilere verilen bilgi, beceri, değer ve tutum istendik yönde olmalıdır. Bu durum program hazırlayıcıların öğrenciler için hangi kazanımları seçtikleri ile ilgili olup, öğretimin süreç boyutunu ifade etmektedir. Amaç boyutu ise öğretmenlerin öğrenciler için seçtikleri hedeflere ulaşmalarında öğrencilere nasıl yardımcı olabileceklerini ifade etmektedir. (Anderson *vd.*, 2014). Türkiye'de uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bireylerden bilgi, beceri, değer ve tutum gibi farklı boyutlarda kazanımlar edinmeleri beklenmektedir. Eğitimcilerin daha etkili bir öğretim uygulaması için kazanımların analizinin doğru yapılması gerekir. Kazanımların taksonominin hangi boyutunda ve basamaklarında bulunduğu, sürecin düzenlenmesinde, öğretim ortamının yapılandırılmasında, yöntem ve teknik seçiminde ve ölçme değerlendirmenin nasıl olacağı konusunda büyük bir öneme sahiptir. Burada, iki nokta üzerinde durulması faydalı olacaktır. Birincisi; Krathwohl Taksonomisi'ne göre farklı basamaklara denk gelen kazanımlar; öğretim süreci ve değerlendirme aşamasında kullanılan farklı yaklaşım, teknik, yöntem ve materyaller ve öğretmen ve öğrenci rolleri gerektirecektir. İkincisi ise konu alanı ya da konu farklılıklarına bakılmaksızın Krathwohl Taksonomi'nin aynı basamağına denk gelen iki farklı kazanımın benzer öğretim yaklaşım, teknik, yöntem ve materyalleri ve benzer öğretmen ve öğrenci rolleri gerektireceğidir.

Kazanımların nasıl hazırlanacağı konusunda dikkat edilecek bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar, Sönmez (2010)'e göre göre, bireyin ve toplumun beklentileri ve ihtiyaçları, konu alanının ve doğanın özellikleridir. Bu unsurlar belirlenen süzgeçlerden geçirilerek kesinleşmiş hedefler şeklinde düzenlenirler.

Hedefler belirlenirken uzak hedefler, genel hedefler ve özel hedefler olarak belirlenirler. Bunlar birbirleri ile bağlantılı olan ancak kapsamları farklılaşan hedeflerdir.

Şekil 1. Hedeflerin belirlenme aşamaları.

Uzak hedefler olarak adlandırdığımız hedefler en üst seviye hedefler olup ülkenin eğitim felsefesini yansıtmaktadır. Daha somut şekilde ifade edilecek olursa, ileride nasıl bir nesil yetiştirilmesinin hedeflendiği uzak hedeflerden öğrenilebilir. Genel hedefler, uzak hedeflere göre hazırlanan ve daha somut olan hedeflerdir. Belli bir eğitim kurumunun ya da okul türünün hedeflerini yansıtmaktadır. Kazanımlar ise bir disiplin ya da bir öğrenme alanı içeriğinin öğrenciye kazandırmayı amaçladığı bilgi boyutu ile birlikte duygu ve becerileri de kapsayan en somut ve en karmaşık hedef türüdür.

Tablo 2. *Eğitim-Öğretimde Hedeflerin Karşılaştırılması (Anderson vd., 2014)*

	Uzak Hedefler	**Genel Hedefler**	**Özel Hedefler**
Kapsam	Geniş kapsamlı	Normal kapsamlı	Dar kapsamlı
Öğrenme için Gerekli Zaman	En az bir yıl	En az bir hafta olmak üzere en fazla bir ay	Saatler ya da dersler
Amaç ya da İşlev	Vizyon	Öğretim programı tasarlama	Ders planlarını hazırlama
Kullanım Örneği	Bir yıldan fazla sürecek öğretim programı planlama	Öğretimi ünitelere planlama	Günlük etkinlikleri, deneyimleri, alıştırmaları planlama

Özel hedefler yani çağdaş öğretim programlarında ifade edilen haliyle kazanımlar yazılırken bazı ilkeler dikkate alınmalıdır. Bunlar;

- Kazanım cümlesinin yükleminde; yapar, çizer, keser, bilir, karşılaştırır, değerlendirir, ilişkilendirir ve fark eder gibi sözcükler yerini alır.
- Öğretmenin ya da okul idaresinin yapacakları kazanım ifadesi olamaz.
- Davranışçı ekoldeki hedefler öğrenme süreci sonundaki ürünü ifade etmekte olup, öğrenme sürecine yönelik ibareler hedef olarak ifade edilmez. Hedefler süreç boyunca öğrenilen derse ilişkin olarak bireyin neler yapacağını göstermelidir. Yapılandırmacı

ekolde öğrenci, bilimsel yöntemi kullanır ifadesi öğrenme sürecine yönelik bir ifade olup hedef değildir.

- Konu başlıkları; bilgi, beceri ya da tutum vs. dönüştürülemeyeceği için kazanım değildir.
- Kazanımın hem kapsamlı hem de sınırlı olması gerekmektedir.
- Kazanımlar hangi konu içeriğini temsil edecek ise o konu içeriğine uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Bir kazanım, başka bir kazanımın kapsamı içinde olmamalıdır.
- Kazanım hangi boyutta yazılıyor ise o boyuta uygun olarak hazırlanmalıdır. Yani bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları ele alan her bir kazanım bu boyutlara uygun ifade ile şekillenmelidir.
- Kazanımlar kendi içinde ve diğer kazanımlar ile tutarlı olmakla birlikte uzak ve genel hedeflerle uyumlu olmalıdır (Arı & Gökler, 2015).

Hedeflerin standartlaştırılması, öğrencilerden beklenen ürünlerin sınıflanması için kullanılmak üzere tüm dünyada ortak bir yaklaşım olup olamayacağına ilişkin 1948 yılında ABD'de bir toplantı düzenlenmiştir. Tüm dünyada ortak bir anlaşma sağlanmasının değerlendirme etkinlikleri hazırlarken ve ölçme işlemi yapılırken kolaylaştırıcı bir etkisi olacağı düşünülmüştür. (Anderson *vd*., 2014). Başlangıçta bu yaklaşım bilişsel hedeflerle sınırlı kalmıştır. Süreç içerisinde bilişsel boyutun dışına çıkılarak duyuşsal ve devinişsel boyutlar da Bloom Taksonomisi'ne kazandırılmıştır. Bilişsel Boyut, zihinsel değişimler ve gelişimleri ifade etmekte iken, ikinci boyut olan Duyuşsal Boyut, ilgi, tutum ve motivasyonu da içine alan değişim ile saygı ve sevgi, beğeni ve değer verme gibi soyut duyguları ifade etmektedir. Son boyut olan Devinişsel Boyut ise motor beceriler, zihin ve kas koordinasyonunu ifade etmekte olup, bireyin beynini ve vücudunu birlikte kullanarak edindiği kazanımlar için kullanılan bir boyuttur (Gökler, 2012).

Bloom Taksonomisi'nde bilişsel, duyuşsal, devinişsel olarak 3 farklı türde bulunan boyutlar kendi içinde alt basamaklara ayrılmaktadır. Bu basamaklar kendisinden bir önceki basamağın ön koşulu olup hiyerarşik bir yapı söz konusudur.

Tablo 3. *Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Sınıflandırması (Krathwohl, 2002).*

	Bilişsel Boyut					
Bilgi Boyutu	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme
Olgusal Bilgi						
Kavramsal Bilgi						
İşlemsel Bilgi						

Tablo 3'ten yararlanılarak aşağıdaki sorular ile öğretim daha etkili hale getirilebilir. Bu sorular;

- Ders süresinin kısa olması nedeniyle dar zamanda öğrencilere uygulanması gereken etkinlikler nelerdir? (Öğrenme ile ilgili soru)
- Sınıf mevcudunun fazla olmasının öğrenmede kalıcılık üzerine oluşturduğu engeli ortadan kaldırmak için için neler yapılmalıdır ? (Öğretim ile ilgili soru)
- Öğrencilerin süreç içerisinde ve süreç sonunda edindikleri bilgi, beceri, değer ve tutumun değerlendirilmesi için ne gibi araç veya işlemler seçilmeli veya hazırlanmalıdır? (Değerlendirme ile ilgili soru)
- Öğretim programlarının hedef, öğretim ve değerlendirme aşamaları birbirleriyle tutarlı ve uyumlu hale gelebilmesi için neler yapılmalıdır? (Uyumluluk ile ilgili soru) (Anderson *vd*., 2014)

Taksonomik sınıflama ile öğretimde neyin öğrenmeye değer olduğu hususunda öğretmenlere ve öğretim programcılarına net bilgiler verilmesi mümkün değildir. Yine de taksonomik sınıflamanın öğretmenlere ve öğretim programcılarına gerçekten neleri başarmaya çalıştıkları konusunda karşılaştırmalar yapmaları için belli standartların öğretimde uygulanması hususunda rehber olabileceği söylenebilir.

Öğretmenlere ve öğretim programcılarına fayda sağlayacağı düşünülen Bloom Taksonomisi'nde yer alan bilişsel boyut sırası ile bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ayrılmaktadır. Bilgi basamağı kısaca; öğretim hedefleri, olgu ya da nesne ile ilgili özelliklerin hatırlanması ile ilgili olduğu için derste öğrenilenden farklı olmayan davranışları kapsadığı söylenebilir. Bilgi basamağı; özellikler, terminoloji, özel olgular, özellikleri ele alma araçları ve yolları, eğilimler, yönelim ve düzen, sınıflama ve kategori, ölçüt, yöntem, ilke ve genellemeler, yapı ve teorik bilgileridir. (Gökler, 2012).

İkinci basamak olan kavrama basamağı ise birinci ve en basit düzeyde zihin işlemi gerektiren ve bilgi basamağında öğrenilen bilginin öğrenci tarafından farklı cümleler ile açıklaması veya yorumlaması şeklinde gerçekleşir. Öğrencilerin bu düzeyde öğrenmeyi gerçekleştirmeleri; olayı ve konuyu açıklayabilmelerine, kendilerine özgü olacak şekilde tarif edebilmelerine, kavramlar arasındaki farklı olanları anlayabilmelerine, bir bilgiyi transfer edebilmelerine ve son olarak önceden öğrenilen bilgileri, yeni bir biçimde düzenleyerek ifade edebilme gibi bilgiyi hatırlamaktan daha fazlasının yapılmasını gerektirir. (Kablan, 2013). Kavrama basamağında öğrencinin bireysel yeterliliği önem arz etmektedir. Soyut bilginin somut hale getirilmesi veya gündelik hayattan bir ifadeye çevrilmesi ve bazen uzun bir tanımın kısa bir tanıma çevrilmesi ya da tam tersi şeklinde olabilir. Bununla birlikte herhangi bir tanım ya da yorum yaparken öğrencinin aynen hatırlanan bir kavramı kendi kelimeleri ile ifade etmesini gerektirir (Gökler, 2012). Yüksel (2007)'e göre kavrama basamağı anahtar kelimeleri çevirme, yorumlama ve yordamadır.

Bir başka basamak olan uygulama basamağı; Gökler (2012) ve Kablan (2013)'a göre, kavrama basamağında yer alan yöntem, prensip, teori ve soyutlamaların bir çeşit günlük hayata aktarılmasıdır. Bu basamak daha önce bilgi ve kavrama düzeyinde elde edilen kazanımın uygulama boyutunu ifade etmektedir. Kavrama basamağında bir problem durumunda, öğrenciden istenen konu ya da kavram bilgisini tam olarak bilmesi ve çevirmesi isteniyor iken uygulama basamağında bir adım öteye gidilerek neyin nasıl olacağı öğrenciye söylenmeden öğrencinin problemi duruma uygun olarak çözebilmesi istenmektedir. Öğrencinin problemi çözmesi altı adımda gerçekleşir; ilk iki adım öğrencinin probleme yakınlığı ile ilgili olup bu adımlar; öğrencinin ilk önce problemi yadırgaması ve aşina olmak için araştırma yapması, araştırma yapıldıktan sonra harekete geçilmesi, bilindik bir içeriğe uyarlamak için bildiği unsurları kullanması ve bazı bölümleri kendince yeniden düzenlemesi şeklindedir. Uygulama aşamasının diğer basamakları aşağıdaki gibidir;

- Problemleri bilinen bir biçimde sınıflandırma,
- Problem türüne göre teori, fikir, kural ve yöntem seçme,
- Seçtiklerini problemlere uygulama
- Problemi çözme

Analiz basamağı ise Gökler (2012)'e göre, öğrenciden beklenen materyali ilk önce en küçük parçalara ayırması, ardından ayrılan parçaların sınıflandırılıp tanımlanması daha sonra parçalar arasında mantıklı, doğru ilişkiler kurması ve bağlantılarını ve ilişkilerini belirlemesi ve son olarak ilkelerin, yapı ve düzenlemelerin bir bütün olarak farkına varmasıdır. Analiz basamağının yukarıda açıklanan süreçten dolayı yüksek seviyede zihinsel faaliyet gerektirdiği

rahatlıkla ifade edilebilir. Yukarda açıklanan analiz basamağının alt basamakları kısaca; öğelerin analizi, ilişkilerin analizi, örgütleme ilkelerinin analizi şeklinde gerçekleşmektedir (Yüksel, 2007).

Bloom Taksonomisi'nin bilişsel boyutunun 5.basamağı olan Sentez basamağı Arı & Gökler (2015)'e göre, öğrencinin önbilgilerinden yola çıkarak o zamana kadar yapılmamış olan yeni bir ürünü ortaya çıkarmasıdır. Sentez basamağında hazırlanan soruların uygulama basamağında hazırlanan sorulardan en önemli farkı uygulama basamağında soruya tek bir cevap verilebilirken sentez basamağında yaratıcı olan birden fazla cevap verilebilir olmasıdır (Şenses, 2008).

Bloom Taksonomisi'nin bilişsel boyutunun son basamağı olan değerlendirme basamağı Güneş & Çelikler (2008)'e göre, öğrencinin süreç içerisinde elde ettiği bilgisini belirli bir kriter ya da ölçüt (bu ölçütü kendisi belirleyebilir) kullanıp yargılayarak kritik ve yaratıcı düşünme becerisini kazanması sürecidir. Öğrenilenlerin öğrenilme derinliğinin gösterilmesi esasına dayanan bu basamakta karşılaşılan yeni bir durum, ön bilgiler devreye sokularak açıklanıp, tanımlanmalıdır. Üner (2010)'e göre, değerlendirme basamağı bilişsel boyutun son basamağı olmakla birlikte duyuşsal boyut ile bağlantılı bir basamak olma özelliğine sahiptir. Değerlendirme basamağının alt kategorileri şunlardır;

- İç kanıtlar bakımından yargılama
- Dış kanıtlar bakımından yargılama (Arı, 2011).

Yukarıda açıklanmaya çalışılan Bloom Taksonomisi yıllar geçtikçe ihtiyacı tam olarak karşılayamaması nedeniyle revize edilmesi gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Bu güncellenme için alanyazında çeşitli gerekçeler sunulmuştur. Zaman içinde öğrenmede meydana gelen yeni anlayışlar ve yapılandırılmış öğrenme kuramı temelli öğretim anlayışının ön plana çıkması ile Bloom Taksonomisi'nin yetersiz kaldığı ileri sürülmüştür. Nitekim öğrenci merkezli anlayışı temel almaması ve üst düzey bilişsel becerileri ölçmede yetersiz kaldığının düşünülmesi bu gerekçelerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bloom Taksonomisi'ne göre öğrenme 6 basamakta gerçekleşmesine rağmen buna uygun bir öğretim modelinin ortaya konulamaması da diğer bir gerekçedir (Tutkun, 2012). Bloom Taksonomisi'ne gelen eleştirilerin ortak noktası katı bir hiyerarşik yapıya sahip olmasıdır. Çünkü Bloom'a göre üst basamaklardaki bir hedefin gerçekleşmesi alt basamaklardaki hedefin gerçekleşmesine bağlıdır. Ayrıca sentez basamağının değerlendirme basamağına göre daha karmaşık ve daha çok zihinsel işlem gerektiren bir basamak olması Bloom Taksonomisi'ne gelen eleştirilerden bir diğeridir.

Bu sebeplerle Taksonomi ve onunla ilgili el kitabının tümünün gözden geçirilmesi fikri ilk şekliyle taksonominin yazarlarından biri olan David Krathwohl, Addison Wesley Longman ve INC firmasının kıdemli eğitim editörü Dr. Virginia Blanford arasındaki bir dizi görüşme ile doğmuş, 1999 yılında kitap güncellenerek okurlara sunulmuştur (Anderson *vd*., 2014). Güncellenen bu kitaptaki taksonomisi Krathwohl Taksonomisi adını almıştır.

Krathwohl Taksonomisi'nin temel özellikleri şunlardır:

- Taksonomi, belirtke tablosunda bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu olmak üzere iki farklı boyutta yer almıştır.
- Bloom Taksonomisi'nde yer alan bilişsel boyutlardan işlemsel, kavramsal, olgusal boyutlara Krathwohl Taksonomisi'nde üstbilişsel boyut eklenmiştir. (Tutkun, 2012; Bümen, 2006).
- Krahtwohl Taksonomisi'ndeki bilgi boyutu, kazanımların isim kısmını ya da isim öbekleri kısmını ifade etmektedir (Tutkun, 2012).
- Bloom Taksonomisi daha çok değerlendirmeye yönelik tasarlanmışken, Krathwohl Taksonomisi değerlendirmeye ek olarak planlama ve öğretim basamaklarını da ele alacak şekilde tasarlanmıştır.
- Bloom Taksonomisi yüksek öğretim düzeyli tasarlanmışken, Krathwohl Taksonomisi tüm okul düzeylerine yönelik tasarlanmıştır.
- Bloom Taksonomisi çoktan seçmeli testleri değerlendirmeye yönelik iken Krathwohl Taksonomisi tüm değerlendirme yöntem ve tekniklerini kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.
- Bloom Taksonomisi'nde bilişsel süreç boyutu öğretim programlarındaki kazanımların eylem boyutunu ifade etmekte iken Krathwohl Taksonomisi'nde bu boyutta bazı değişiklikler meydana gelmiştir.
- Bloom Taksonomisi'nde yer alan bilgi basamağı, yeni taksonomide hatırlama basamağı, kavrama basamağı olarak adlandırılan ikinci basamak anlama basamağı ismini almıştır. Uygulama basamağı ismini aynen korumuştur. Analiz olarak adlandırılan basamak çözümleme basamağı ismini almış ve Bloom Taksonomisi'nin 5. basamağı olan sentez basamağı Krathwohl Taksonomisi'nde 6. basamakta yer alarak yaratma ismini ve 6. basamakta olan değerlendirme basamağı ise ismini aynen koruyarak Krathwohl Taksonomisi'nde 5.basamakta yerini almıştır (Tutkun, 2012). Tablo 4 yukarıda anlatılanları daha iyi açıklayacaktır.

Tablo 4. *Bloom ve Krathwohl Taksonomileri Bilişsel Süreç Boyutlarının Karşılaştırılması (Kablan, 2013).*

BLOOM TAKSONOMİSİ	KRATHWOHL TAKSONOMİSİ
DEĞERLENDİRME	YARATMA
SENTEZ	DEĞERLENDİRME
ANALİZ	ÇÖZÜMLEME
UYGULAMA	UYGULAMA
KAVRAMA	ANLAMA
BİLGİ	HATIRLAMA

Krathwohl Taksonomisi'nde yer alan bilgi boyutları şu şekildedir.

Olgusal Bilgi

Öğrencilerin bilmesi gereken temel bilgiler olarak ifade edilebilir. Bir disiplindeki problemlerin çözülebilmesi, teknik terimler bilgisi, müzikal semboller, temel doğal kaynaklar ve güvenilir bilgi kaynakları olgusal bilgiye örnekler olarak verilebilir.

Kavramsal Bilgi

Kavramsal bilgiler, olgusal bilgilerden farklı olarak daha karmaşık ve daha organize edilmiş bilgi biçimlerini içerir. Sınıflamaları, kategorileri, ilkeleri, genellemeleri, kuram, model ve yapıları içermektedir. Jeolojik zamanlar, işletme türleri, Pisagor teoremi, arz-talep konusu, evrim kuramı ve tarihi bir kongrenin yapısı kavramsal bilgiye örnek olarak verilebilir.

İşlemsel Bilgi

Herhangi bir şeyin nasıl yapılacağı hakkındaki bilgi olup, belirli bir konuyla ilgili beceriler ve algoritmalar, teknikler ve metafor bilgisini ifade etmekle birlikte, uygun işlemlerin ne zaman kullanılması gerektiği hususunda kullanılan kriter bilgisidir. Çeşitli renkleri kullanarak boyama, tamsayıları bölme, algoritmalar, görüşme teknikleri, bilimsel yöntem bilgisi (Newton'un ikinci kanununu içeren işlemi uygulamada kullanılan ölçütler, bir fizibilite çalışmasını değerlendirmek için gerekli olan ölçütler) işlemsel bilgiye örnek olarak verilebilir.

Üst Bilişsel Bilgi

Biliş ile ilgilidir. Üstbilişsel bilgi bireyin genel olarak kendi bilişi hakkındaki bilgisi ve aynı zamanda kendi bilişinden haberdar olmasıdır. Öğrencilerin kendi biliş düzeyinden haberdar olmalarındaki kasıt; bireyin problem çözme stratejilerini kullanmada daha esnek olabilmesi, daha

zor problemlere yönelebilmesi ve hangi stratejilerin hangi durumlarda daha uygun olduğunu belirleyebilmesi kabiliyetidir. Ders kitabındaki konunun yapısını ana hatlarıyla ortaya çıkarmayla ilgili bilgi, çeşitli öğrenme stratejileri bilgisi, öğretmenlerin yürüttüğü test türleri bilgisi, farklı görevlerin bilişsel gereksinimlerine ilişkin bilgi, bir yazıyı eleştirme bilgisi, bireysel yeterlik ve yetersizliklerin bilgisi ve sahip olunan bilgi düzeyinin farkında olunması ile ilgili bilgi üst bilişsel bilgiye örnek olarak verilebilir (Bümen, 2006; Krathwohl, 2002; Tutkun, 2012).

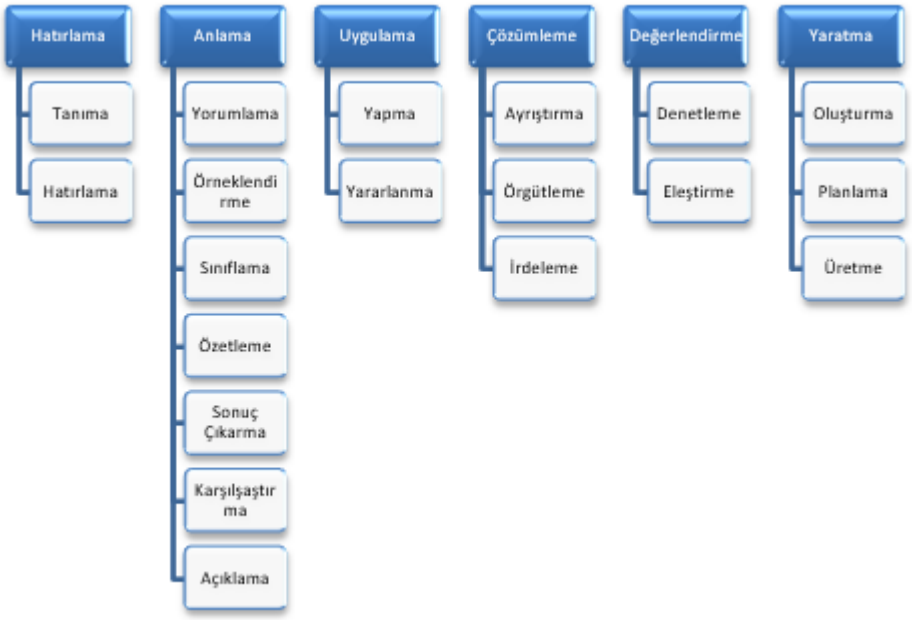
Tablo 5. Krathwohl Taksonomisi *Bilgi Boyutunun Ana ve Alt Başlıkları (Anderson vd., 2014)*

Ana ve Alt Başlıklar	**Örnekler**
Olgusal Bilgi: Bir disiplin hakkında bilgi sahibi olmak ya da onunla ilgili bir problemi çözmek için öğrencilerin bilmesi gereken temel öğeler	
Terimler Bilgisi:	Teknik Kelimeler, Müzik Sembolleri
Özel Ayrıntı ve Öğeler Bilgisi	Başlıca doğal kaynaklar ve özel ayrıntılar bilgisi
Kavramsal Bilgi: Büyük bir yapıdaki temel öğelerin birlikte işlemelerini sağlayan aralarındaki iç ilişkiler	
Sınıflama ve Gruplamalar Bilgisi	Jeolojik çağın dönemleri, ticari mülkiyet çeşitleri
İlke ve Genellemeler Bilgisi	Pisagor Teoremi, arz ve talep eğrisi
Kuram, model ve yapılar bilgisi	Evrim Kuramı, Millet meclisinin yapısı
İşlemsel Bilgi: Bir işin nasıl yapılacağı; araştırma yöntemleri; beceri, algoritma teknik ve yöntemleri kullanma ölçütleri	
Konuya Özel Beceri ve Algoritmalar Bilgisi	Suluboya yapmada kullanılan beceriler, tamsayı bölme algoritması
Konuya Özel Yöntem Ve Teknikler Bilgisi	Görüşme Tekniği, Bilimsel Yöntem
Uygun İşlemleri Ne Zaman Kullanılacağına Karar Vermenin Ölçütler Bilgisi	Newton'un ikinci yasasını içeren bir işlemi ne zaman kullanacağına karar vermede kullanılan ölçütler, ticari maliyetlerin tahmininde kullanılan belirli bir yöntemin uygulanabilirliğini değerlendirme ölçütleri.
Üst Bilişsel Bilgi: Bireyin kendi bilişinin farkında olması ve bilişi hakkında bilgisi olmasıyla birlikte genel olarak biliş hakkındaki bilgidir.	
Stratejik Bilgi	Ders kitabındaki bir ünite konusunun yapısını kavrama yöntemi olarak ana hatları belirleme bilgisi
Bağlamsal ve koşullu bilgiyi kapsayan bilişsel görevlerle ilgili bilgi	Belli öğretmenlerin uyguladığı tesp tiplerinin bilgisi, farklı öğrenme konularının bilişsel istem bilgisi
Öz bilgi	Kişisel olarak, metni eleştirirken güçlü, yazarken zayıf olduğununun bilgisi, kendi bilgi düzeyinin farkındalığı

Eğitim-öğretimin en önemli amaçlarından biri de kalıcılığın ve transferin sağlanmasıdır. Krathwohl Taksonomisi'nin birinci basamağı kalıcılık ile ilişkiliyken, transfer diğer son 5 basamak ile ilişkilir. Öğrenmenin kalıcılığı, öğrenilen materyali ilerleyen süreçte ilk öğrenildiği haliyle hatırlanmasıdır. Transfer ise öğrenilenin yeni bir duruma uydurulması ya da bir problemin çözümünde kullanılmasına denir. Kısaca kalıcılık, öğrenilen bilginin hatırlanmasını gerektirirken, transfer öğrenilenin sadece hatırlanmasını değil, öğrenilenden anlam çıkararak bilginin kullanılmasını gerektirir. Kalıcılıkta geçmiş, transferde ise gelecek

vurgulanmaktadır. Kalıcılık kolay olmasına rağmen, transfer eğitimcilerin üzerine düşünmeleri gereken önemli bir süreçtir. Yani kalıcılık ve transfer Krathwohl Taksonomisi'nde 6 basamağı da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Krathwohl Taksonomisi'nde yer alan basamak ve alt basamaklar Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun yapısı.

Krathwohl Taksonomisi

Hatırlama.

Önceden zihnimizde yer edinen herhangi bir bilgi, olgu, kavram, nesne vs. uzun süreli bellekten çağrılarak aynen hatırlanması olarak tanımlanabilir. Anderson *vd.*, (2014)'ne göre, hatırlanacak olan bilgi, farklı bilgi boyutlarında yani olgusal, kavramsal, işlemsel, üst bilişsel ya da bu bilgi boyutlarının kombinasyonu olabilir. Hatırlama basamağı iki alt basamağa ayrılmaktadır. Bunlar; tanıma ve hatırlamadır.

Tanıma.

Öğrencinin hafızasına getirmeye çalıştığı bilginin, uzun süreli hafızasında olup olmadığını gözden geçirdiği alt basamaktır (Kablan, 2013). Kısaca tanımlanacak olursa önbilgilerin kontrol edilmesidir.

Hatırlama.

Hatırlama basamağının ikinci alt basamağı olan hatırlama alt basamağı ise öğrencinin hatırlaması gereken bilgiyi uzun süreli bellekten alıp işlem yapabilmek için kısa süreli belleğe aktarması şeklinde gerçekleşmekte olup, bu süreç öğrencinin bilgiyi, kavramı vs. hatırladığını gösterir (Kablan, 2013).

Anlama.

Anlama basamağı, Krathwohl (2002)'a göre, bilinen herhangi bir şeyin sözlü, grafik, yazılı vs. olarak dönüştürülmesidir. Anlama basamağı; bilgilerin kalıcılığının sağlanması hususunda önemli bir yeri olmakla birlikte öğretim programlarında yer alan kazanımların en çok bağlantılı olduğu basamak olma özelliğine sahiptir. Anderson *vd*. (2014)'ne göre, öğrencilerin karşılaşabilecekleri iletilerle ilgili olarak, bir ders gezisi sırasında görülen jeolojik oluşumlar, bir müze gezisi şeklindeki bilgisayar simülasyonu ve kağıt üzerindeki çeşitli sözlü, resimli ve simgesel görüntü örnek olarak verilebilir. Anlama basamağı 7 alt kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar: yorumlama, örneklendirme, sınıflama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklamadır.

Yorumlama.

Öğrencinin önceden edinmiş olduğu herhangi bir bilgi, nesne, kavram vb.'nin kendi cümleleri ile ifade etmesi şeklinde gerçekleşen alt basamaktır. Ayvacı & Türkdoğan (2010)'a göre yorumalama, öğrencinin herhangi bir bilgiyi temsil veya ifade biçiminden başka bir temsil veya ifade biçimine ya da resimleri kelimelere, kelimeleri resimlere, sayıları kelimelere, kelimeleri sayılara, müzik notalarını seslere dönüştürebilmeyi içermektedir. Anderson *vd.* (2014)'ne göre, ABD tarihindeki "Kuzey-Güney Savaşı dönemi ile ilgili önemli doküman ve konuşmaları başka bir ifadeyle sunar" şeklindeki bir kazanım ile ilgili şöyle bir soru sorulabilir; A. Lincoln'un Gettysburg Nutku gibi çok iyi bilinen bir konuşmayı öğrencinin kendi ifadesi ile sunmasını isteyebilir. Verilen örnekten yola çıkılacak olursa anlama basamağının yorumlama alt basamağı ile ilgili hem açık uçlu soruları cevaplama hem de cevabı seçme şeklindeki soru türleridir.

Örneklendirme.

Anlama basamağının ikinci alt basamağı olan örneklendirme ise genel bir kavram ya da ilkeye özel bir örnek ya da durum bulduğunda örneklendirme gerçekleşmiş olur. Anderson *vd*. (2014)'ne göre, "Örnek olarak gösterilen soyut resimlerin hangi stillerde yapıldığını belirler " şeklindeki bir kazanım ile ilgili öğrenciden dört tablodan hangisinin resim sanatında

soyut resim stiline örnek olarak gösterilebileceğini bulması istenebilir. Bu örnekten yola çıkılacak olursa örneklendirme alt basamağı ile ilgili açık uçlu ve öğrencinin cevap olarak bir örnek oluşturmasını gerektiren şekilde veya onu verilen küme içinden bir tanesini seçme şeklinde soru türleri kullanılabilir.

Sınıflama.

Anlama basamağının üçüncü alt basamağında kendine yer bulan sınıflama ise, öğrenenin kazanıma konu olan bilgi, kavram, nesne vb.'nin hangi gruba ait olduğunu belirlemesidir. Kablan (2013)'a göre sınıflandırma, bir önceki alt basamak olan örneklendirmeyi tamamlayan bir bilişsel süreçtir. Şöyle ki; örneklendirme süreci bilgi, kavram ya da ilke ile başlar ve öğrencinin örnek bulması ile tamamlanır. Sınıflama süreci ise öğrencinin örneği incelemesi ile başlar ve örneği genel bir kavram ya da ilkeyle ilişkilendirmesi ile sonuçlandırılır. Anderson *vd.* (2014)'ne göre, "gözlenen ya da tanımlanan zihinsel bir bozukluk örneklerini sınıflamayı öğrenir" şeklindeki bir kazanım ile ilgili öğrenciye, zihinsel rahatsızlığı olan bir kişinin video görüntüsünde yer alan davranışlarını gözlemleyerek bu görüntülere yansıyan zihinsel sorunu belirlemesi istenebilir. Sınıflama alt basamağına değerlendirme örneği olarak öğrenciye bir durum verilir ve ondan bu durumun ilişkili olduğu kavram ya da ilkeyi bulması istenir. Cevabın verilenler arasından seçilmesini isteyen durumlarda da öğrenciye bir durum verilir fakat bu kez ondan bu durumun ilişkili olduğu kavram ya da ilkeyi verilen listeden seçmesi istenebilir.

Özetleme.

Anlama basamağının bir diğer alt basamağı olan özetleme ise Kablan (2013)'a göre, öğrenene genel hatları ile verilen bir bilgi, kavram veya metnin kısa bir özetlemesini yapması şeklinde gerçekleşir. Anderson *vd*. (2014)'ne göre, "resimlerle anlatılmış olan bir olayı ya da hikayeyi özetler" şeklindeki bir kazanım için Osmanlı'nın yıkılış devrindeki isyanları anlatan bir video izlettirilip, öğrenciden bu videonun kısa bir özetini çıkarması istenebilir. Özetleme alt basamağına değerlendirme örneği olarak, öğrenciden cevabı oluşturabileceği bir soruda ondan, başlığı konmamış olan Osmanlı Tarihi ile ilgili bir ferman özetinin yazısını okuması ve bu yazıya uygun bir başlık bulması istenebilir.

Sonuç çıkarma.

Anlama basamağının 5.alt basamağında kendine yer bulan sonuç çıkarma ise Kablan (2013)'a göre, öğrenene örnekler ya da durumlar kümesi ya da örneklerden oluşan bir sıralama verildiğinde, öğrenenin bunları açıklamasına yarayan bir kavram ya da ilke ile sonuca gitmesidir. Öğrenen, durumların ilgili kısımlarını kodlayarak, en önemlisi dizideki

örnekler ya da durumlar arasındaki ilişkileri görerek örnek ya da durumları açıklayabilen bir kavram ya da ilkeye ulaşabilmesi, sonuç çıkarma alt basamağına örnek olarak verilebilir. Sonuç çıkarma, çözümleme alt basamaklarından olan irdeleme ile benzeşmektedir. "Politik bakış açısından yararlanarak bir makale yazarının görüşünü belirler" kazanımından yola çıkılacak olursa, irdelemede yazarın bakış açısının ve niyetinin belirlenmesi gibi pragmatik bir sorun üzerinde durulur. Sonuç çıkarmada ise önceden sunulan bilgiden yararlanmak suretiyle bu bilgide kendini gösteren örüntünün ortaya çıkarılması üzerinde durulur. Ayrıca irdelemede yazarın bakış açısı belirlenmeye çalışılırken öğrenenin satır aralarını okumasını zorunlu hale getirebilir (Anderson *vd*., 2014). Sonuç çıkarma alt basamağı için tamamlama (boşluk doldurma), benzetim (analoji) ve uymayanı bulma gibi ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanılabilir. Uymayanı bulma tekniğinde öğrenene üç ya da dört madde verilir. Öğrenen bu maddelerden hangisinin diğerlerinden oluşan bir gruba ait olmadığını belirlemesi şeklinde gerçekleşir (Anderson *vd*., 2014).

Karşılaştırma.

Anlama basamağının bir diğer alt basamağı olan karşılaştırma ise, öğrenenin yakın zamandaki bir politik skandalın tarihte meydana gelen bir politik skandal ile hangi açıdan benzeştiğini belirleyebilmesi öğrenenin karşılaştırma yapabildiğinin göstergesi olmakla birlikte, iki ya da daha fazla nesne, olay, problem ve düşüncenin benzerlik ve farklılıklarını meydana çıkarabilmesi de yine karşılaştırma yapabildiğinin göstergesidir (Ayvacı & Türkdoğan, 2010). "Osmanlı Devleti'nde meydana gelen olay ve olguları bilinen olay ya da olgular ile karşılaştırır" şeklindeki bir kazanım ile ilgili olarak öğrencilere, "Osmanlı Devleti'nde meydana gelen İstanbul'un fethi olayından önce savaşa neden olaylar hangi açıdan bir aile içi kavgaya ya da arkadaşlar arasındaki bir anlaşmazlığa benzer" şeklinde bir soru sorulabilir. Örnek soruda, Osmanlı Devletini savaşa sürükleyen sebeplerden biride Bizans imparatoru ile Fatih Sultan Mehmetin birbirlerine sürekli zıt gidecek şeyler söylemeleri/yapmalarıdır. Aile içindeki çatışmalara öğrenci daha çok aşina olduğundan savaş öncesi çatışma ile aile içi çatışma arasında benzerlik yönünden bir karşılaştırma yapabilecek olmaları öngörülmüştür. Karşılaştırma alt basamağında değerlendirme tekniği olarak bire bir örtme tekniği kullanılabilir. Bire bir örtme tekniğinde öğrenene, bir düşünce ya da problemin her bir kısmının nasıl temsil edildiği gösterilmelidir (Anderson *vd*., 2014).

Açıklama.

Bilişsel boyutun anlama basamağının son alt basamağı olan açıklama; öğrencinin herhangi bir olay ile ilgili olarak neden-sonuç bağlamında ilişkileri ortaya koymasıdır.

Anderson *vd*. (2014)'ne göre, herhangi bir sistemdeki başlıca parçalar ya da zincirdeki başlıca olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurup, neden-sonuç ilişkisinin kurulmasına konu olan bilgi ile ilgili olarak bir modelin oluşturulmasını ve bu modelin bilginin bir kısmı ya da zincirin bir halkasında yapılacak bir değişikliğin sistem ya da zincirde nasıl bir değişikliğe yol açacağını belirlemesi şeklinde gerçekleşir. "Osmanlı Devleti'nin gerilemesinin nedenlerini açıklar" şeklindeki bir kazanım için öğrenene ilk önce konu anlatılır. Ardından öğrenenden gerilemenin sırası ile hangi olaylar ya da olgular neticesinde gerçekleştiğini sıralayan bir olaylar dizisi ya da neden-sonuç ilişkileri modeli oluşturmaları istenebilir. Açıklama alt basamağı için ölçme değerlendirme tekniklerinden; akıl yürütme, güçlük giderme, yeniden düzenleme ve yordama (önceden kestirme) gibi teknikler kullanılabilir. Örneğin akıl yürütme tekniğinde öğrenenden verilen bir olay ile ilgili olarak bir gerekçe önermesi istenebilir.

Uygulama.

Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun bir diğer basamağı olan uygulama, öğrenenin önceden öğrenmiş olduğu, formül, bilgi, ilke vb. yola çıkarak yeni bir durumda kullanması olarak tanımlanabilir. Ayvacı & Türkdoğan'a (2010) göre, öğrenenin önceden elde edilen bilgilerin kullanılması suretiyle uygulama yapması, yani bir problem çözmesidir. Problem nitel ya da nicel olabilir. Yukarıda açıklanan şekliyle uygulama basamağının bilgi boyutlarından olan işlemsel bilgi ile yakından ilişkili olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Uygulama basamağı; yapma ve yararlanma olarak iki alt basamağa ayrılmaktadır.

Yapma.

Uygulama basamağının birinci alt basamağı olan yapma diğer adıyla icra alt basamağı: Kablan'a (2013) göre, öğrenenin karşılaştığı bir problemi daha önceden öğrendiği herhangi bir problemin çözümünde kullandığı aşamalar ile rahatlıkla çözebilmesini ifade etmektedir. Karşılaşılan problemin öğrenci için tanınabilir nitelikte olması bu alt basamak için önemli bir ipucudur. "Her ikisi de çok basamaklı olan bir tamsayıyı başka bir tamsayıya böler" kazanımı yapma alt kategorisine örnek olarak verilebilir (Anderson *vd*., 2014).

Yararlanma.

Uygulama basamağının ikinci ve son alt basamağı olan yararlanma, yapma alt basamağından farklı olarak; öğrenenin önceden aşina olmadığı bir problemi çözmesi ya da yerine getirmesi şeklinde gerçekleşir. Çözülecek problemin öğrenen için yeni olması nedeniyle hem karşılaşılan problem tipi hakkında hem de problemin çözüm aşaması hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olması gerekmektedir (Anderson *vd*., 2014; Kablan, 2013).

Yararlanmada öğrenciye yeni bir problemin verilmesi, öğrenen için yeni olmasından ötürü problem çözümü için benzer problemlerin çözüm aşamalarının örnek olarak kullanmasını gerektirmekle birlikte çözüm aşamalarının sırasında hangi yolun seçilmesi gerektiği hususunda öğrencide kafa karışıklığına yol açabilir. Anderson *vd*. (2014)'ne göre, belli ve tek bir cevabın olmaması, uygulama için hiçbir kuram ya da modelin geliştirilmemiş olması bilgi boyutlarından kavramsal bilginin devreye sokulmasını gerektirecektir. Yani yararlanma alt basamağı için öğrenenden beklenen, problemin çözümü için farklı kuram ya da modellerden yararlanmasıdır. Matematik dersi için bir hedef örneği; "Çeşitli kişisel finans problemlerini çözmeyi öğrenme" şeklinde olabilir. Bununla ilgili bir değerlendirme öğrencilere, yeni bir otomobil almak için aralarından en ekonomik finansman paketini seçecekleri bir problemin sunulmasıdır. Doğa bilimlerinden bir örnek verilecek olursa; özel bir araştırma sorusu için yararlanılabilecek en etkili, verimli ve ekonomik bir araştırma yönteminden yararlanmayı öğrenme şeklinde olabilir. Bununla ilgili değerlendirme, öğrencilere araştırma sorusunu vermek ve onlardan belirlenen etkililik, verim ve ekonomiklik ölçütlerini karşılayan birer araştırma teklifi hazırlamalarını istemek olabilir. Bu iki değerlendirme görevinde de öğrencilerden sadece bir işlemi uygulamaları (örneğin yararlanma çabası göstermeleri) değil, aynı zamanda problem, işlem yolu ya da bunların her ikisi hakkında bir kavramsal anlayış da beklenmektedir.

Çözümleme.

Krathwohl Taksonomisi'nin 4.basamağı olan çözümleme basamağı; Krathwohl (2012)'a göre, parça-bütün ya da bütün-parça arasında ilişki kurmayı ifade eder. Bir başka ifadeyle; bilgi, kavram, nesne bütününün öğelerini ve yine o bütün ve o bütünün parçalarını analiz etme işi olarak tanımlanabilir. Çözümleme basamağının alt basamaklarından kısaca bahsedecek olursak, herhangi bir iletinin, herhangi bir konu, kavram ya da nesnenin önemli kısımlarındaki mesajları ayırmayı (ayrıştırma), iletinin kısımlarının nasıl düzenlendiğini (örgütleme) ve iletinin gerisindeki mesajı belirlemeyi (irdeleme, atfetme) kapsar. Ayrıştırma, örgütleme ve irdeleme (atfetme) çözümleme basamağının alt basamaklarıdır. (Anderson *vd*., 2014).

Çözümleme basamağı ile öğrencilere şunlar kazandırılmaya çalışılır;

- Olguları düşüncelerden ayırma yani gerçek ile hayalin ayrımını yapabilme,
- Herhangi bir olay ya da konu ile ilgili olarak sonuçlar ile sonuçları destekleyen düşünceleri ilişkilendirme,

- Konu ya da herhangi bir kazanım ile ilgili olarak ilişkili ve ilişkisiz materyalleri birbirinden ayırma,
- Söylenen sözde yansıyan açıkça söylenmemiş kabulleri meydana çıkarma,
- Yazarın amaçlarını destekleyen kanıtlar bulma olarak sıralanabilir (Anderson *vd*., 2014).

Ayrıştırma.

Krathwohl Taksonomisi'nin çözümleme basamağının ilk alt basamağı olan ayrıştırma basamağı; Kablan (2013)'a göre, bütünün parçalarını ilişki ve önem açısından ayırmayı kapsamakla birlikte, öğrenen ilişkili bilgiyi ilişkisiz bilgiden veya önemli bilgiyi önemsiz bilgiden ayırt etmekle birlikte dikkatini bu kategoride önemli ve ilişkili bilgiye yöneltmelidir. Anderson *vd*. (2014)'ne göre, ayrıştırma alt basamağı, anlama basamağının karşılaştırma alt basamağına benzemekte ise de birtakım farklılıkları bulunmaktadır. Ayrıştırma neyin ilişkili ya da önemli, neyin ilişkisiz veya önemsiz olduğunu ayırmada daha geniş bir bağlamdan yararlanmasından ötürü karşılaştırmadan farklıdır. Örneğin; elmalar ve portakalları meyve bağlamında ayırırken iç çekirdekler ilişkili, fakat renk ve biçim ilişkisizdir. Karşılaştırma yaparken çekirdek, renk ve şeklin hepsi ilişkilidir. Sosyal bilgilerde araştırma raporlarındaki başlıca noktaları belirlemeyi öğrenme şeklinde olabilir. Bununla ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir. Anadolu'da yer alan eski yerleşim yerlerinden herhangi biri seçilerek; bu yerleşim yerinin ne zaman kurulduğu ve ne zaman terk edildiği, bu süre içinde kentin nüfusu, kentin coğrafi konumu, kentteki binalar, kentin ekonomik ve kültürel işlevi, kentteki sosyal organizasyon, kentin nasıl bir amaçla kurulduğu hususlarından bahseden bir rapordaki ana noktaları belirler (Anderson *vd*., 2014). Ayrıştırma alt kategorisi için açık uçlu ve seçme gerektiren değerlendirme soruları kullanılabilir.

Örgütleme.

Çözümleme basamağının bir diğer alt basamağı olan örgütleme alt basamağı, Kablan (2013)'a göre, herhangi bir durum ile ilgili olarak bu durumu oluşturan öğeleri belirlemeyi ve öğelerin birlikte nasıl bir bütünü oluşturduğunu ortaya koymaktır. Örgütlemede öğrenenden kendisine sunulan parçalar arasında sistemli ve bütünleştirici bağlantılar kurması istenir. Örgütleme, bir önceki alt basamak olan ayrıştırma ile bağlantılı olmakla birlikte; öğrenen önce uygun ve önemli öğeleri belirleme görevini tamamlar. Ardından parçalardan bir bütün oluşturur. Bu basamağa "tarihsel bir anlatımı lehte ve aleyhte kanıtları yapılandırmayı öğrenir" şeklindeki bir kazanım örnek olarak verilebilir. Örgütlemede öğrenene herhangi bir materyal için ana hat, tablo, matris hiyerarşik şema gibi bir yapı kazandırılmaya çalışılır.

Bunun için, cevabın öğrenci tarafından oluşturulması ya da verilenler arasından seçilmesi şeklinde ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanılabilir (Anderson *vd*., 2014).

İrdeleme.

Çözümleme basamağının son alt basamağı olan İrdeleme diğer adıyla atfetme alt basamağında; öğrenene sunulan bilgi, kavram ya da metnin temelindeki bakış açısını, yanlılıkları ve değerleri meydana çıkarabildiği zaman gerçekleşmiş olmakla; öğrenen bu işlemleri gerçekleştirirken bilgiyi anlama, kavrama ya da yorumlamadan farklı olarak daha üst düzey zihinsel bir eylem gerçekleştirir. "Tartışmalı bir konuda yazılmış olan bir düz yazıda, yazarın kuramsal perspektifi açısından görüşünü belirler" şeklinde bir kazanım irdeleme alt basamağına örnek olarak verilebilir. İrdeleme alt basamağı için açık uçlu soru sormak yaygın olarak kullanılan bir ölçme değerlendirme tekniğidir (Anderson *vd*., 2014; Kablan, 2013).

Değerlendirme.

Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun değerlendirme basamağı, ölçüte göre durumu değerlendirmeyi ifade etmekle birlikte, Ayvacı & Türkdoğan (2010)'a göre, kriter veya standartlara dayalı olarak yani bütün özelliklerin ölçüt olarak kullanılıp bir yargıya yani bir değerlendirmeye varılma süreci olarak tanımlanabilir. Bilişsel süreçlerin hemen hemen tamamı bir karar vermeyi gerektirdiğinden diğer basamak ve alt basamaklar ile karıştırılabilmektedir. Değerlendirmenin diğer basamak ve alt basamaklardan en büyük farkı, açıkça belirtilmiş bir ölçüt veya kritere göre değerlendirmenin yapılmasıdır. Yukarıda açıklanan duruma örnek olarak, belli bir özel örneğin bir kategoriye girip girmeyeceği, verilen bir işlemin belirli bir probleme uygunluğu konuları değerlendirme yapmaya uygundur. Ancak "iki nesnenin benzer mi yoksa farklı mı olduğu hakkında karar verir". örneği değerlendirme basamağında değildir. Değerlendirme basamağı denetleme ve eleştirme alt basamaklarına ayrılmaktadır.

Denetleme.

Değerlendirme basamağının ilk alt basamağı olan denetleme, bir işlem ya da üründe uyumsuzluk veya yanılgılar bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi şeklinde gerçekleşir. Verilerin hipotezi destekleyip desteklemediği, sunulan ürünün birbiriyle çelişen kısımlarının olup olmadığı hususlarında sınama yapmasıyla gerçekleşmektedir. Örnek olarak "siyasi parti genel başkanları ve teşkilatlarının seçim zamanı verdikleri politik mesajlarındaki mantık hatalarını ortaya çıkarır" Bu alt basamak, öğrenene verilen veya öğrenenin kendisi tarafından hazırlanmış olan işlemleri ya da ürünleri kapsamaktadır. Bu basamak için "şimdiye kadar

yaptıklarım ışığında durumuma bakıldığında, ben bulunmam gereken yerde miyim?" şeklinde ölçme değerlendirme soruları kullanılabilir (Anderson *vd*., 2014; Kablan, 2013).

Eleştirme.

Denetlemede iç ölçütlere göre bir değerlendirme söz konusu iken eleştirme alt basamağında dış ölçütlere göre bir değerlendirme söz konusudur. Öğrenen, süreç sonucunda ortaya çıkan ürünün olumlu ve olumsuz özelliklerini dikkate alarak kısmen de olsa o özelliklere dayalı bir değerlendirmede bulunur. "Bireylerin öğretim süresi boyunca aldığı eğitimin nasıl gerçekleştirilebileceği" şeklindeki bir problemin çözümü için önerilen "öğrencilere not verme işine son verme" şeklindeki bir çözümün olası etkililiği açısından değerlendirir" şeklinde ki bir kazanım eleştirme alt basamağına örnek olarak verilebilir.

Yaratma.

Krathwohl Taksonomisi'nin 6. ve son basamağı olan yaratma basamağı, yeni ve orijinal bir ürün ortaya koymayı ifade etmektedir (Krathwohl, 2012). Bloom Taksonomisi'ndeki sentez sözcüğü yerine Krathwohl Taksonomisi'nde yaratmak sözcüğünün kullanılması, sentezin yaratma sürecinin bir parçası olması, yaratmanın ise senteze göre daha genel bir kavram olmasıdır. Bu basamak, iki ya da daha fazla öğeyi, bütünleşik ve işlevsel bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirmeyi içermektedir. Öğrenenin zihninde daha önce var olmayan bir örüntü ya da yapı organize ederek bunlardan yeni bir bütün oluşturmalarını ifade etmektedir (Kablan, 2013). Her ne kadar bu basamakta yeni bir ürün ortaya konulması şeklinde bir ifade yer alsa da bu tam anlamıyla yeni bir ürün ortaya konulmasını ifade etmemektedir. Öğrenenlerin genellikle önceden öğrenilmiş herhangi bir materyali ya da materyalleri organize edilmiş bir sunum haline getirmelerinin beklendiği bir rapor hazırlama çalışmalarında sentezin yani yaratmanın yapılması beklenir. Süreç olarak anlama, uygulama ve çözümleme basamakları ile her ne kadar ilişkili olsa da yaratma basağında özgün bir ürünün ortaya konulması söz konusudur. Öte yandan yaratma basamağında öğrenen çok sayıda literatür taraması sonucu atıf yaparken ön öğrenmelerini de devreye sokarak yeni bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Bu süreç sonunda yapılan da yaratmaya örnek olarak verilebilir. Kompozisyon yazma görevi ise bazı durumlarda yaratma basamağı düzeyinde zihinsel bir işlem gerektirmekte iken bazı durumlarda ise daha alt basamaklarda ki bir görevi yerine getireceği bir zihinsel işlem gerektirmektedir. Örneğin, düşüncelerin hatırlanmasını ya da yorumlanmasını temsil eden bir kompozisyon yazmak yaratma basamağına tekabül etmemektedir. Yaratma süreci üç evrede gerçekleşmektedir. İlk önce öğrenen görevi anlamaya ve olası bir çözüm üretmeye çalıştığı problemin temsili evresi, ardından

olasılıkların gözden geçirilip, kullanılabilir bir plan oluşturduğu çözümü planlama evresi ve son olarak yine öğrenenin planını başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği çözümü gerçekleştirme evresi olarak adlandırılan sürecin son halkasıdır (Anderson *vd*., 2014).

Oluşturma.

Yaratma basamağının ilk alt basamağı olan oluşturma; Kablan (2013)'a göre, bilişsel süreçte önceden belli olan bir problem durumunda, belli ölçütleri karşılayabilecek hipotezlere ulaşılmasını kapsamaktadır. Bu kategoride öğrenen, problemi yeniden tanımlar ve problemin çözümü için hipotez kurar. Oluşturma önbilgiler ve hâlihazırdaki kuramların sınırlamaları dışına çıktığı zaman ucu açık bir düşünme söz konusu olmakla birlikte bu durum yaratıcı düşünmenin çekirdeğini oluşturmaktadır. Oluşturma sınırlı bir anlamda kullanılmıştır. Anlama basamağı ve alt basamaklarında sözünü ettiğimiz oluşturma süreçlerini gerektirmektedir. Ancak anlamanın amacı genellikle kapalı uçludur. "Herkesin yeterli sağlık sigortasına sahip olmasını güvence altına almak için farklı yollar önerir" şeklinde ki bir kazanım örnek olarak verilebilir. Bu alt basamak için en uygun değerlendirme, öğrenenden cevap olarak alternatifler veya denenceler üretmesini isteyen açık uçlu sorulardan yararlanılması şeklindedir (Anderson *vd*., 2014).

Planlama.

Yaratma basamağının ikinci alt basamağı olan planlama alt basamağı ise; problemin çözümü için bir plan geliştirmeyi içermektedir. Öğrenci daha özel ve sınırlı amaçlar belirleyebilir ya da görevi bölümlere ya da alt bölümlere ayırabilir. Örneğin Amerikan İhtilali'nin nedenleri ile ilgili bir araştırma raporu yazımına geçmeden önce bu araştırmayı nasıl bir süreçte gerçekleştireceğini sunması istenebilir (Anderson *vd*., 2014).

Üretme.

Yaratma basamağının üçüncü ve son alt basamağı olan üretme ise, her türden olmayan belli özelliklere sahip bir problemin çözümü için kullanılır. Üretme içindeki hedefler için de aynı durum söz konusudur. Üretme olgusal, kavramsal, işlemsel ve üst bilişsel bilgi boyutlarının eşgüdümlemesini çoğu kez gerektirmektedir. (Anderson *vd*., 2014). "Osmanlı Devleti'nin zayıflama döneminde geçtiğini düşündüğü bir öykü yazar" şeklinde bir kazanımla bu basamak ifade edilebilir.

Tablo 6. *Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları, Alt Basamakları, Alternatif İsimleri, Tanımlar ve Örnekleri (Anderson vd., 2014; Kablan, 2013).*

ANA GRUPLAR VE ALTERNATİF İSİMLER BİLİŞSEL SÜREÇLER		**TANIMLAR VE ÖRNEKLER**
Hatırlama	**Bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme**	
Tanıma	*Belirleme*	*Verilen materyale uygun bilginin uzun süreli bellekteki yerini belirleme (Örneğin, Matematik dersinde, temel geometrik şekillerdeki kenar sayılarını tanır.)*
Hatırlama	*Bilgiye Erişme*	*İlgili bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme (Örneğin, Türkiye tarihinde önemli olayların tarihlerini hatırlar.)*
Anlama	**Sözlü veya yazılı olarak ya da grafik biçimde sunulan eğitim iletilerinden anlam çıkarma**	
Yorumlama	*Açıklık getirme, başka bir ifadeyle anlatma, çevirme*	*İfade şeklini değiştirme (Örneğin, Kurtuluş Savaşı dönemi ile ilgili önemli doküman ve konuşmaları başka bir ifadeyle sunar.); önemli konuşma veya dokümanları farklı bir biçimde sunma*
Örneklendirme	*Gösterimleme, Somutlama*	*Kavram veya ilkeyi örneklendirmek, belirtmek için özel bir örnek veya gösterimleme yolu bulma (Örneğin, Fen bilgisi dersinde çeşitli kimyasal bileşiklere örnekler verir.)*
Sınıflama	*Gruplara ayırma, İlgili gruba yerleştirme*	*Bir şeyin belli bir gruba girip girmeyeceğini belirleme (Örneğin, Tarih öncesindeki özel canlı türlerini kategorilere ayırır.)*
Özetleme	*Kısaca ifade etme, genelleme*	*Genel temayı veya önemli noktaları toparlama(Örneğin, Doğa bilimlerinde, tanınmış bilim adamlarının birkaç yazısını okuduktan sonra onların alana sunduğu önemli katkılarını özetler.)*
Sonuç Çıkarma	*Çıkarsama, ulama, öteleme, önceden kestirme*	*Verilen bilgilerden hareketle bir genellemeye ulaşma (Örneğin, Matematik dersinde iki değişkenin her biri ile ilgili birkaç gözlem değeri verildiğinde bu değerler arasındaki ilişkiyi bir denklem biçiminde gösterir.)*
Karşılaştırma	*Benzerlik veya fark arama, eşleme, örtme*	*İki düşünce, nesne ve benzeri arasındaki benzerlikleri bulma (Örneğin, Geçmişteki tarihsel olayları günümüzdeki çağdaş olaylarla karşılaştırır.)*
Açıklama	*Modeller Oluşturma*	*Bir sistemdeki neden-sonuç ilişkilerini gösteren bir model oluşturma(Sosyal bilgiler dersinde 18.yüzyılın başlıca olaylarının nedenlerini açıklar.)*
Uygulama	**Verilen durumda bir işlemi uygulama veya ondan yararlanma**	
Yapma	*İcra etme*	*İşlemi, bilinen bir görece uygulama (Örneğin, Matematik dersinde her ikisi de çok basamaklı olan bir tamsayıyı başka bir tamsayıya böler.)*
Yararlanma	*Kullanma*	*Uygun olduğu yeni bir durumda işlemden yararlanma (Örneğin, Uygun olduğu yeni bir durumda Newton'un ikinci yasasından yararlanır.)*
Çözümleme	**Materyali onu oluşturan parçalara ayırma, parçaların birbiriyle ve materyalin bütünüyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu belirleme**	
Ayrıştırma	*Ayırt etme, ayırma, büyüteç altına alma, seçme*	*Sunulan materyalin ilişkili ve ilişkisiz ya da önemli ve önemsiz kısımlarını birbirinden ayırt etme (Örneğin, Bir şeyin nasıl çalıştığını anlatan bir yazıda ana basamakların seçer.)*
Örgütleme	*Bütünlüğü ve bütünleşmeyi görme, ana çizgileri belirleme, özleştirme, yapılandırma*	*Bir yapıda yer alan elemanların ne derecede uygun veya işlevsel olduklarını belirleme (Örneğin, Tarihsel bir anlatımdaki kanıtları belli bir açıklamayı destekleyen ve desteklemeyen kanıtlar olarak sınıflar.)*
İrdeleme	*Atfetme, Yükleme*	*Sunulan materyalde kendini gösteren bakış açısını, yanlılıkları, değerleri ve niyeti belirleme (Örneğin, Edebiyat dersinde, bir öyküdeki kahramanın eylemlerinin arkasında yatan güdülerini belirler.)*

Tablo 6. *(devamı)*

ANA GRUPLAR VE ALTERNATİF İSİMLER BİLİŞSEL SÜREÇLER		TANIMLAR VE ÖRNEKLER
Değerlendirme	*Ölçütler veya standartları göz önünde tutarak yargıya ulaşma*	
Denetleme	*Eşgüdümleme, izleme, test etme*	*Bir süreç veya üründeki uyumsuzlukları belirleme; ürün veya süreçte iç tutarlılık olup olmadığını ortaya çıkarma,; bir işlem kullanıldığında onun ne derecede etkili bir süreç oluşturacağını görebilme (Örneğin, Siyasi partilerin seçim zamanı verdiği politik mesajlarındaki mantık hatalarını ortaya çıkarır.)*
Eleştirme	*Yargılama*	*Bir ürünün ilgili dış ölçütlerle uyumsuzluğunu ortaya çıkarma, ürünün dış ölçütlere uygunluğunu belirleme; bir işlemin, verilen problem için uygunluğunu ortaya koyma (Örneğin, iki yöntemden hangisinin verilen problemi çözmede daha etkili bir yol olacağını meydana çıkarma)*
Yaratma	**Elemanları yeni bir örüntü veya yapıya göre birleştirerek örüntüyü bütünleşik ve işlevsel bir bütün ortaya koyma**	
Oluşturma	*Hipotez Önerme*	*Ölçütlerden hareketle yeni hipotezler oluşturma (Örneğin, Herkesin yeterince sağlık sigortasına sahip olmasını güvence altına almak için düşünebileceği kadar çok çözüm yolu önerir.)*
Planlama	*Tasarlama*	*Bazı görevleri yerine getirmede işe yarayacak bir işlem tasarlama (Örneğin, 1.Dünya savaşının nedenleri ile ilgili bir araştırma raporu yazımına geçmeden önce, bu araştırmayı yaparken atacağı adımları ana hatlarıyla belirler.)*
Üretme	*Yapma*	*Ürünler icat etme, (Belli bir tarihi dönem ile ilgili olarak bilim adamlığı standartlarını karşılayan bir rapor yazar)*

Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarının neler olduğunu bilmek kazanımların taksonomik analizinin kolaylıkla yapılabileceği anlamına gelmemektedir. Kazanımların sınıflanması aşamasında bazı problemlerle karşılaşılabilir. İster hedefler açıkça belirtilmiş, ister öğretim etkinliklerinde gizli, isterse değerlendirmelerden hareketle tahmin edilmiş olsun hedeflerin sınıflanması onlarla ilgili bazı tahminler, çıkarımlar gerektirmektedir. Bu durum sınıflamada kesinliğin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Sınıflamada ortaya çıkabilecek problemler soru cümleleri şeklinde aşağıda sıralanmıştır.

- Sınıflama tablosunun en kullanışlı olduğu bir özelleştirme aşamasında çalışılıyor mu?
- Öğrenenin ön öğrenmeleri ile ilgili olarak doğru sayıltılarla mı hareket ediliyor?
- İfade edildiği şekliyle hedef, amaca ulaşmak için birer araç olan etkinlikler ya da davranışlardan çok gerçekleşmesi beklenen öğrenme ürünlerini mi anlatıyor?

Kazanımların sınıflanmasında fiil-ad kombinasyonunun dikkate alınması gerekmektedir. Bilgi boyutu ile bilişsel süreç boyutunun ilişkilendirilmesi taksonomik sınıflamanın yapılmasını kolaylaşmaktadır.

Yüklemler tek başlarına kullanıldıklarında yanılmalar olabilir. Öğrenciler, "hikayelerle kullanılan yazınla ilgili çeşitli anlatım biçimlerini belirler" şeklindeki bir kazanımda

yükleminde yer alan fiil'in "belirleme" olduğu açıktır. "Belirleme" fiilinin süreç olarak hatırlama basamağının tanıma alt basamağında olduğu görülebilir. Fakat burada bir yanılma söz konusudur. Bu kazanım ifadesinin derinlemesine okunması öğrenciler ile ilgili niyetin; hikayelerdeki yazın ile ilgili anlatım biçimlerinin örneklerini bulmayı öğrenmeleri olduğunu akla getirecektir. Bu örnekte verildiği gibi her ne kadar kazanımın yüklem cümlesi tanıma alt basamağını işaret etse de kazanım analiz edildiğinde bu kazanımın anlama basamağının örneklendirme alt basamağına karşılık gelen bir kazanım olduğu görülmektedir (Anderson *vd*., 2014).

Hatırlama, anlama ve uygulama basamaklarını içeren kazanımlar ile bilgi boyutu arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu basamaklar olgusal bilgi, kavramsal bilgi ve işlemsel bilgi ile yakından ilişkilidir. Çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamağı söz konusu olduğunda ise bilgi boyutu ile sınıflamanın yapılması daha da zorlaşmaktadır (Anderson *vd*., 2014). Ayrıca öğretim programlarında yer alan örnek etkinlikleri incelemek bize sınıflandırmayı yapmada kolaylık sağlayacaktır.

İlgili Araştırmalar

Yüksel (2007) bilişsel hedeflerin sınıflamasında yani taksonomide bu güne kadar yaşanan gelişmeleri ve bu alanda yapılan yeni sınıflamaları çalışmasında anlatmayı amaçlamıştır. Ülkemizde Bloom Taksonomisi'nin yapılandırmacı eğitim sistemine geçilmesine rağmen halen yoğun olarak kullanıldığını ve Bloom Taksonomisi'ne alternatif olarak geliştirilen yeni sınıflamaların yeterince uygulanmadığını ifade etmiştir. Çalışmasında alternatif taksonomik sınıflamaları incelemiş, alternatif taksonomik sınıflamaların Bloom Taksonomisi'nin sınıflamasının temel mantığını çok fazla değiştirmediğini, çoğunlukla alternatif taksonomik sınıflamaların basamak isimlerinde veya basamakların sıralamasında ufak değişiklikler yapıldığını, alternatif taksonomik sınıflamaların tek boyutlu ve çok boyutlu olmak üzere iki grupta toplanmakta olduğunu ifade etmiştir. Son yıllarda geliştirilen taksonomik sınıflamaların iki boyutlu olduğunu ve bu iki boyutlu sınıflamalarda bilgiye daha fazla önem verildiğini, bilişsel alanın içerik ve süreç olarak iki boyuta ayrılarak incelendiğini anlatmıştır.

Arı (2013) yapmış olduğu araştırmada, bilişsel alan sınıflamasında Krathwohl, SOLO, Fink ve Dettmer taksonomileri hakkında Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı akademisyenlerinin ve taksonomileri oluşturan uzmanların görüşlerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda akademisyenlerin farklı alanlarda, farklı disiplinlerde vb. farklı taksonomilerin uygulanması gerektiğini savunduklarını ifade etmiştir. SOLO, Fink ve

Dettmer taksonomilerinin tanınmadığını genellikle Bloom ve Krathwohl Taksonomi'lerinin yaygın olarak kullanıldığını dile getirmiştir.

Tutkun (2012) yapmış olduğu araştırmada, Bloom Taksonomisi ile yenilenen Krahwohl Taksonomisi'nin her açıdan karşılaştırmasını yapmıştır. Taksonomik analiz yapmanın neden önemli olduğu ve temel özelliklerinin neler olduğu, Bloom Taksonomisi'nin güncelleme gerekçelerinin neler olduğu, güncellenen taksonomideki yeniliklerin neler olduğu, güncellenen taksonomi üzerine görüşlerin neler olduğu cevaplanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Bloom koordinatörlüğünde bilişsel alan sınıflamasının yapıldığını, taksonominin güncellenme nedenlerinin eğitimde gerçekleşen anlayış değişiklikleri olduğunu, güncellenen taksonomide bilgi ve bilişsel süreç boyutu olmak üzere farklı boyutların ortaya konulduğu sonucuna varmıştır.

Tutkun, Demirtaş, Erdoğan & Arslan (2015) yapmış oldukları çalışmalarında, Tutkun (2012)'nin çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; Bloom Taksonomisi ve Kratwohl Taksonomisi'nin detaylı karşılaştırması için konu ile ilgili literatür taraması yapmışlardır. Araştırma sonucunda Bloom'un bilişsel taksonomisi ile Krathwohl'un bilişsel taksonomisinin 6 basamak halinde olmalarına rağmen Krahtwohl Taksonomisi'nin daha kullanışlı olduğunu, bu taksonomide bir yapı oluşturulmaya çalışıldığını ve üst biliş bilgi boyutunun Krathwohl Taksonomisi'ne eklendiğini tespit etmişlerdir.

Bümen (2006) yapmış olduğu çalışmasında, Krahtwohl Taksonomisi'nin program geliştirmeye etkilerini tartışmakla birlikte, bu taksonominin nasıl kullanılacağını örneklerle açıklamayı amaçlamıştır. Krathwohl Taksonomisi'nde, bilişsel süreç ve bilgi boyutlarını kapsayan bir taksonomi tablosu oluşturmuştur. Taksonomi tablosunun kullanılmasıyla, öğrenme, öğretme ve değerlendirme öğelerinin birlikte tasarlandığı ve müfredat öğeleri arasındaki tutarlılıkların sağlanmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin sürecin asıl aktörleri olmalarından ötürü üniversitelerde yetiştirilen öğretmen adaylarına taksonomik sınıflamanın ve eğitim hedeflerinin sorunlarını araştırmaya yönlendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Arı (2011) yapmış olduğu çalışmasında, Kratwohl taksonomisi hakkında akademisyen görüşlerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Krathwohl Taksonomisi'nin akademisyenler tarafından olumlu ve uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yiğittir & Çalışkan (2013) yapmış oldukları çalışmalarında 2008 ve 2011 yılları arasında SBS Sosyal bilgiler alanında sorulan soruların belirtke tablosu kullanılarak kapsam geçerliği açısından incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda kapsam

geçerliliğinin kısmen sağlandığı tespit etmekle birlikte bazı ünitelerden hiç soru sorulmadığını saptamışlardır.

Çevik (2009) yapmış olduğu çalışmasında, Yiğittir & Çalışkan (2013) çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; ilköğretim 2. kademe Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin yazılı sınav soruları ile SBS sorularının programa uygunluğunun incelenmesi amaçlanmış, araştırma sonucunda yazılı sınav soruları ve SBS sorularının öğretim programındaki kazanımlara dağılımının uygun olmadığı ve bahsi geçen soruların geçerliklerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Demir (2015) yapmış olduğu çalışmada Krathwohl Taksonomisi'ne göre 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan kazanımlar ve SBS sorularını, nitel durumu incelemesi yöntemini kullanarak analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda kazanımların Krathwohl Taksonomisi'nin alt basamaklarına (anlama basamağı yoğunluklu) karşılık geldiğini tespit etmiştir.

Kılıç (2010), yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan tarih konuları ile ilgili soru sorma becerilerinin Bloom Taksonomisi'ne göre, bilişsel alanın hangi basamağında bulunduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan araştırma neticesinde Sosyal bilgiler öğretmenlerinin programı uygulamak konusunda önemli problemler yaşadığı ve bu problemlerin MEB hizmet içi eğitimleri ve eğitim fakültelerinde verilen eğitimin yeniden düzenlenmesi ile aşılabileceği önerisinde bulunmuştur.

Kaya (2003), yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında 6.sınıf sosyal bilgiler demokratik hayat ünitesi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerince hazırlanan ölçme değerlendirme sorularının kapsam geçerliği ve taksonomik boyutunu ölçmeye çalışmıştır. Araştırmada nitel araştırma modelini kullanmıştır. Çalışma 2002-2003 eğitim öğretim yılında, Trabzon ili Akçaabat ilçe merkezi ve köy okullarında görev yapan 26 sosyal bilgiler öğretmeninin "Demokratik Hayat" ünitesi değerlendirme aşamasında sordukları sorular ile MEB'nın hazırlamış olduğu "Demokratik Hayat" ünitesi hedef ifadeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kapsam geçerliğini sağlayamadıklarını ve daha alt düzeyde sorular hazırlıklarını tespit etmiştir.

Beskisiz (2009) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Kaya (2003)'ün çalışmasına benzer sonuçlar elde ettiği görülmüştür; 5.sınıflarda görevli sınıf öğretmenlerinin öğrenme stillerine göre 5.sınıf sosyal bilgiler dersinde sordukları soru türleri ve bilişsel düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda odaklayıcı sorular başta olmak

üzere en az destekleyici sorulara yer verdiklerini ve sordukları soruların Krahtwohl Taksonomisi'ne göre hatırlama basamağında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Uymaz (2016) yapmış olduğu çalışmasında, Beskisiz (2009) ve Kaya (2003)'ün çalışmalarına benzer sonuçlar elde ettiği görülmüştür; Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruları soru türlerine, kapsam geçerliğine ve Kratwohl Taksonomisi'nin bilişsel sürecindeki bilgi boyutuna göre betimsel tarama modeli kullanarak analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda sordukları soruların; çoktan seçmeli test yoğunluklu olduğu, kapsam geçerliliği açısından incelendiğinde bahsi geçen kazanımlara yönelik olmasına rağmen kapsam geçerliliğine tam uyulmadığı, Kratwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu açısından alt düzey basamaklara denk geldiği bilgi boyutu açısından ise yüksek oranda olgusal boyutta olduğunu tespit etmiştir.

Çalışkan (2011) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerce hazırlanan sosyal bilgiler dersi sınav sorularının Bloom Taksonomisi'nin bilişsel düzeyleri açısından doküman incelemesi yöntemini kullanarak analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımlara göre daha üst basamaklarda olduğunu tespit etmiştir.

Çalışkan & Yıldız (2008) yapmış oldukları araştırmada Çalışkan (2011)'in çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; "1998 ve 2004 öğretim programlarında yer alan 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının analizini yapmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın verilerini MEB ve özel yayın evlerince oluşturulan 1998 ve 2004 programlarına göre hazırlanan 4.sınıf sosyal bilgiler ünite değerlendirme soruları oluşturmuştur. 2004 programına göre hazırlanan ders kitaplarındaki ünite değerlendirme soru sayısının 1998 programına göre hazırlanan ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularına göre daha fazla olduğunu ayrıca Bloom Taksonomisi baz alınarak yapılan analizde 2004 yılı 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki soruların daha üst basamaklarda yer aldığı sonucuna varılmıştır. Güneş (2008) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında 2004 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları ve ders kitabındaki etkinliklerin uygunluk düzeylerini öğretmen görüşleri çerçevesinde farklı değişkenler açısından betimsel tarama modeli ile tespit etmeyi amaçlamıştır. Yapmış olduğu araştırma neticesinde 2004 yılı 5.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları ve ders kitabındaki etkinliklerin uyumlu olduğu sonucuna varmıştır.

Şenses (2008) yapmış olduğu çalışmada, 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı ele alarak 2007–2008 eğitim-öğretim yılında 6.sınıf sosyal bilgiler ders

kitaplarında bulunan soruların Bloom Taksonomisi'ne göre dağılımı ve bu dağılımın kapsam geçerliğini incelemeyi amaçlamıştır. Öncelikle söz konusu kitaplarda bulunan soruların Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre uygunluk durumlarını incelemiş, daha sonra da bahsi geçen soruların Bloom Taksonomisi'nin hangi basamağında bulunduklarını tespit etmiştir. Çalışmanın sonucunda ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programına göre hazırlanan ders kitabı içeriğindeki soruların kapsam geçerliğinin yeterli düzeyde olduğu anlaşılmış ise de 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre hazırlanan ders kitaplarındaki soruların Bloom Taksonomisi açısından yeterli seviyede olmadığını tespit etmiştir. Bu nedenle de ders kitaplarının seçiminde ve hazırlanmasında azami özen gösterilmesi gerektiği ifade edilmiş ve kapsam geçerliği açısından iyi düzeyde olan ders kitaplarının programa uygunluk açısından geçmişe göre düzelmeler olmasına rağmen yeterli seviyeye ulaşılamadığı sonucuna varılmıştır.

Erol & Gazel (2011) yaptıkları çalışmalarında ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımların taksonomik açıdan değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Doküman analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada ilk başta ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders programı taksonomik açıdan incelenmiş, daha sonra Türkiye'de 2010–2011 eğitim-öğretim yılı MEB Yayınevi 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabı incelenmiştir. Çalışma sonucunda 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının taksonomik açıdan bilişsel alanda yoğunlaşması eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Kazanımların genelde içerik ve etkinliklerle uyumlu olduğu saptanmıştır. Ders programında yer alan kazanımların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlara dengeli şekilde dağılmasını önermişlerdir.

Özdemir, Altıok ve Baki (2015) yapmış oldukları çalışmada, Erol & Gazel (2011)'in çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; 2005-2006 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki bilişsel kazanımların, Krathwohl Taksonomisi'nin bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutlarının hangi basamağına girdiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların çoğunlukla; bilgi boyutu açısından kavramsal bilgi kategorisi kapsamına girdiği, bilişsel süreç boyutu açısından ise alt basamaklardan olan anlama basamağında bulunduğu belirlenmiştir. Elde edlilen bulgular sonucunda yapılandırmacı eğitim felsefesine uygun olarak kazanımların daha farklı bilgi boyutlarında ve üst düzey bilişsel süreç boyutunda olacak şekilde yeniden tasarlanması gerektiği ifade etmiştir.

Coşar (2011) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, 2005 MEB ilköğretim matematik dersi öğretim programı'na göre hazırlanan ve 2009–2010 eğitim-öğretim yılında

Manisa ilinde okutulan 6.sınıf matematik dersi çalışma kitabındaki soruların kapsam geçerliliğinin ve Krahtwohl taksonomisi'ne göre dağılımının incelenmesini amaçlamıştır. Öncelikle söz konusu çalışma kitabında bulunan soruların 2005 MEB ilköğretim matematik dersi öğretim programı'na göre kapsam geçerlik durumları incelenmiş, daha sonra da aynı soruların Krathwohl Taksonomisi'nin hangi basamağına ait oldukları tespit etmiştir. Böylece çalışma kitabındaki soruların programdaki hedef kazanımlara uygun olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda 2005 MEB ilköğretim matematik dersi öğretim programı'na göre hazırlanan çalışma kitabındaki soruların kapsam geçerliğinin iyi olduğu anlaşılmış, bunun yanında yeni programa göre hazırlanan çalışma kitabındaki soruların, Krathwohl Taksonomisi açısından yeterli seviyede olmasa da eski programa göre hazırlanan kitaplara nazaran taksonomi açısından biraz daha iyi seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak eğitim-öğretimde hedef kazanımlara ulaşabilmek için çalışma kitaplarındaki soruların önemi ortaya konulmuş, çalışma kitaplarını seçerken, kitapların kapsam geçerliliğine sahip olmasına ve kitaplardaki soruların Krahtwohl taksonomisi'nin her basamağına eşit oranda dağıtılmasına özen gösterilmesini önermiştir.

Kablan, Baran ve Hazer (2013) yapmış oldukları çalışmalarında, İlköğretim Matematik 6-8. Sınıf Öğretim Programında hedeflenen kazanımların Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunda yer alan altı kategori açısından dağılımını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun üst basamaklarında minimum düzeyde hedefler olduğunu, genelde davranışların alt düzey basamaklarında yoğunlaştığını gözlemlemişler, ayrıca sınıf düzeylerine göre anlamlı farklıklar olduğunu tespit etmişlerdir.

Tanık ve Saraçoğlu (2011) yapmış oldukları çalışmada, ilköğretim okullarında görevli fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin hazırladıkları sınav sorularının Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel sürecine göre incelenmesini amaçlamışlar. Bu amaç doğrultusunda fen ve teknoloji öğretmenlerinin 2010-2011 eğitim öğretim yılında sordukları 1061 soru doküman analizi yönetimi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda fen ve teknoloji öğretmenlerin sordukları soruların büyük çoğunluğunun Krathwohl Taksonomisi'nin alt düzey bilişsel sürecinde olduğu saptanmıştır.

Ayvacı ve Türkdoğan (2010) yaptıkları çalışmada, Tarık & Saraçoğlu (2011)'in çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; Krahtwohl Taksonomisi kullanılarak Fen ve Teknoloji Dersi sınav sorularının incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışma kapsamında Krahwothl Taksonomisi ile ilgili bilgiler verilmiş, Krathwohl Taksonomisi'nin geçerli ve güvenilir ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerini belirlemedeki yeterliliği tartışılmıştır.

İlköğretim fen bilgisi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmede kullandıkları sınav sorularının %55 oranında Krathwohl Taksonomisi'nin hatırlama ve bilme düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlere Krathwohl Taksomisi'ne göre daha üst basamaklara uygun olarak sorular sormaları önerilmiştir.

Başar (2009), yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, 2005 ilköğretim 4. sınıf Fen ve Teknoloji dersi öğretim programında bulunan eğitim kazanımları belirlenirken; hangi öğrenme düzeylerine ağırlık verildiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaca yönelikolarak programda yer alan kazanımların teknik ve taksonomik analizleri yapılmış, teknik analiz sonucunda, programda yer alan öğrenci kazanımlarının yarısından çoğunun davranış özelliği gösterdiği belirlenmiştir. Taksonomik analiz sonucunda, fen ve teknoloji dersi programında yer alan kazanımların %80'den fazlasının bilişsel alana ait olduğu tespit edilmiştir. Bilişsel alanda yer alan öğrenci kazanımlarının çoğunluğunun ise Bloom Taksonomisi'ne göre daha alt basamaklarda olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda; 2005 ilköğretim 4. sınıf Fen ve Teknoloji dersi öğretim programında yer alan kazanımların üst düzey bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme düzeylerinde yeterli seviyede bulunmadığı belirlenmiştir.

Eroğlu ve Kuzu (2014) yapmış oldukları çalışmada, MEB Yayınları (2012); 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe Öğretim Programında yer alan dilbilgisi kazanımlarının ve Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki dilbilgisi sorularının Krathwohl Taksonomisi basamaklarına göre dağılımlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda; Çalışma Kitabındaki Dil Bilgisi Soruları ve Öğretim Programındaki dil bilgisi kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi açısından uyuşmasına rağmen yoğunlukla taksonominin alt basamaklarında olduğu tespit edilmiş ve üst düzey basamaklardaki kazanımlar ve soruların yoğunluğunun artırılması önerilmiştir

Gezer, Meral, Sünkür ve Şahin (2014) yaptıkları araştırmada 2010 yılında uygulamaya konulan 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımları Krathwohl Taksonomisi'ne göre incelenmeyi amaçlamışlardır. Araştırma bulgularına göre taksonominin bilgi boyutu açısından kazanımların yüzde 92'sinin kavramsal bilgi ve %8'inin olgusal bilgi boyutlarında olduğu ancak işlemsel bilgi ve üst bilişsel süreç boyutuna yönelik kazanımın bahsi geçen programda çok az olduğunu tespit etmişlerdir. Bilişsel süreç boyutu açısından kazanımların alt düzey bilişsel süreçlerin oranının üst düzey bilişsel süreçlerin oranından daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Çolak (2008) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, okullardaki ölçme-değerlendirme faaliyetleri içerisinde tarih öğretmenlerinin sınav sorularının bilişsel düzeyinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Yapmış olduğu araştırma sonucunda; tarih öğretmenlerinin,

Bloom Taksonomisi ve ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri hakkında bilgi seviyelerinin düşük olduğunu, sınavlarda yoğunlukla Bloom Taksonomisi'nin alt basamaklarından olan kavrama ve bilgi basamağına denk gelen soruları tercih ettiklerini ve üst düzey zihinsel beceri gerektirecek soruların tüm sorular içindeki oranının çok düşük kaldığını görmüştür. Ayrıca araştırmaya dahil edilen üç tür liseden anadolu lisesi ve fen liselerinin genel liselere göre daha üst düzey sorulara yer verdiklerini tespit etmiştir.

Köğce (2005) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Çolak (2008)'in çalışmasına benzer sonuçlar elde ettiği görülmüştür; ÖSS sınavında çıkan matematik soruları ile farklı ortaokul okullarında görev yapan matematik öğretmenlerinin eğitim öğretim yılı içerisinde sordukları soruların Bloom Taksonomisi'ne göre hangi bilişsel boyutta olduğunu analiz etmek ve ÖSS sınav soruları ile öğretmenlerin eğitim öğretim yılı içerisindeki sordukları soruların ne derecede tutarlı olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda 1995-2004 yılları arasında yapılan ÖSS sınavlarında yer alan 290 adet matematik sorusu ile Trabzon ilinde bulunan 5 farklı ortaokulda ve 6 farklı lisede çalışan matematik öğretmenlerinin yazılı sınavlarda sordukları 2300 adet soru temin edilmiş, elde edilen sorular Bloom Taksonomisi'ne göre analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Fen ve Anadolu Liselerinde diğer liselere göre daha üst düzeyde sorular sorulduğu, ÖSS sınavında ise uygulama düzeyinde sorulara daha çok yer verildiği tespit edilmiş, araştırma sonucunda daha üst düzey bilişsel soruların sorulması gerektiğini önermiştir.

Çetinkaya (2009) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, ÖSS'de sorulan Türkçe sorularını, konularına ve Bloom Taksonomisi'ne göre sınıflandırmak; ayrıca soruların hangi konulardan sorulduğunu ve bu konularla Bloom Taksonomisi bilişsel basamakları arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evreni, ÖSS'de sorulmuş Türkçe soruları olarak belirlemiş, araştırmanın örneklemini 1999 - 2005 yılları arasında sorulmuş 314 soru oluşturmuştur. En çok soru paragrafın yorumundan (104 soru), en az soru anlatım tekniklerinden (11 soru) sorulmuştur. En çok sorunun (134) analiz basamağında, en az sorunun (3) bilgi basamağında sorulduğunu, kavrama düzeyinde sorulan soru sayısının, toplam soru içindeki payının % 29.2 olduğunu, analiz basamağında sorulan soru sayısının toplam soruların üçte birinden daha fazla olduğunu (% 42.7) tespit etmiştir. Özellikle kavrama ve analiz yeteneğine sahip öğrencilerin, ÖSS'de daha başarılı olduğu sonucuna varılmış, Bloom Taksonomisi'ne göre üst düzey zihinsel işlem gerçekleştirmeye hizmet edecek soru sayısının, kendi içindeki dağılımının çarpık olduğu görülmüştür. Analiz basamağından 133 soru sorulmuş; ama sentez basamağından sadece 16, değerlendirme

basamağından ise 44 soru sorulduğu tespit edilmiştir. Liselerde görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine taksonomi konularında hizmet içi eğitim verilmesini önermiştir.

Üner (2010) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Ortaöğretim 9. ve 10. sınıf kimya ders kitaplarında yer alan soruların bilişsel düzeylerini Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla sırası ile Kimya öğretmenlerinin kendi uyguladıkları sınavlarda kullandıkları soruların bilişsel düzeyleri belirlenmiş, öğretmenlerin Bloom Taksonomisi ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemek için öğretmenlere anket uygulanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin hangi bilişsel düzeydeki sorulara daha çok cevap verebildiği tespit edilmiş ve 9. sınıf için kimya ders kitabındaki konu sonu soruları ile sınav sorularının bilişsel düzeylerinin dağılımı arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüş ve 10. sınıfta ise bu dağılımlar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ders kitaplarındaki ve sınavlardaki soruların taksonominin bilişsel düzeydeki uygulama basamağında yoğunlaşmasının ön önemli nedenlerinden birininde ÖSYM sınavlarındaki çıkan sorulardan kaynaklı olduğu sonucuna varmıştır.

Koç, Sönmez ve Çiftçi (2013) yaptıkları çalışmalarında, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında ÖSYM tarafından sorulan üniversiteye giriş sınav testlerindeki coğrafya sorularının Bloom Taksonomisi'nin bilişsel alan düzeyi açısından sınıflandırmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda; coğrafya dersi üniversite sınav sorularının Bloom Taksonomisi'nin bilişsel alan basamaklarının daha çok alt düzeyinde olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmamıza ilişkin alan yazın derlemesinden;

Taksonomilere ilişkin yapılan çalışmaların nitel araştırma modeline dayalı olarak doküman analizi yöntemi ile yapıldığı, genellikle Bloom Taksonomisi başta olmak üzere kısmen de yer Krathwohl Taksonomisi ile ilgili çalışmalar yapıldığı, diğer taksonomilerin fazla bilinmediği, Bloom Taksonomisi ve Krathwohl Taksonomisi ile farklı derslerin öğretim programlarında yer alan kazanımların, ders kitaplarının, öğretmenlerin hazırladıkları sınav sorularının ve MEB ve ÖSYM tarafından hazırlanan YGS, ÖSS vd. sınavlarda çıkan soruların taksonomik sınıflamalarının ve karşılaştırmalarının yapıldığı görülmüş, bahsi geçen kazanım ve ölçme değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik sınıflamalarda; taksonomik sınıflaması yapılan verilerin ilgili taksonominin alt basamaklarına (Hatırlama, anlama ve uygulama) denk geldiği ve üst düzey düşünmeye hizmet edemeyeceği sonucuna varıldığı ve bu yönde önerilerde bulunduğu görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, araştırma süreci, verilerin analizi, araştırmacının rolü konularında açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı; 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ölçme değerlendirme sorularının Krahtwohl Taksonomisi'ne göre incelenmesi ve karşılaştırmasını yapmak olduğundan, çalışma nitel araştırma modeline dayalı olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma modeli; olay ve durumların bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği, gözlem, görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırma modelidir (Yıldırım & Şimşek, 2000).

Çalışmanın yöntemi doküman analizi yöntemidir. Doküman analizi, araştırılacak olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin belli ölçütlere sahip olma derecesine göre incelenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2000). Diğer bir tanıma göre ise doküman analizi; araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir (Cansız Aktaş, 2015). Doküman analizi yöntemi nitel araştırmalardaki diğer analitik yöntemler gibi anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Doküman analizinde uygulanan analitik prosedür, belgelerde bulunan verilerin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini (mantıklı) ve sentezlenmesini içerir. Doküman analizi özellikle içerik analizi yoluyla düzenlenmiş alıntılar veya bütün pasaj (bölüm) olarak alınır ve daha sonra ana temalar, kategoriler ve vaka örnekleri ile verilerini toplar (Bowen, 2009). Ancak doküman analizi, araştırmacının aklına ne gelirse gelsin iletmek için basılı materyalden bir dizi alıntı sıralamaktan ibaret değildir. Daha ziyade, ampirik bilginin üretildiği ve anlaşıldığı şekilde dokümanları değerlendirme sürecidir (Bowen, 2009). Bu nedenle bu yöntemde kullanılan dokümanları ve bu dokümanların analizini araştıranın amacı doğrultusunda doğru şekilde yapılandırması gerekmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın veri kaynağını 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan tüm bilişsel kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 2015 yılı Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı sitesinde yer alan ders kitabı ve çalışma kitaplarındaki ölçme değerlendirme soruları oluşturmaktadır.

Araştırmanın veri kaynağını temsil etmesi açısından 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki bilişsel kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarındaki ölçme değerlendirme soruları çalışmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında ünite içi ve ünite sonu değerlendirme soruları her kazanımla ilgili en az bir sorunun taksonomik analizi yapılacak şekilde çalışma grubunu belirlenmiştir. Çalışma grubu belirlemesinde ders ya da çalışma kitabının ünite içi veya ünite sonu değerlendirme kısmında kazanım ile ilgili 1, 2 ya da 3 soru var ise 1 sorunun, 4, 5 veya 6 soru var ise 2 sorunun 7, 8 veya 9 soru var ise 3 sorunun taksonomik analizi yapılacak şekilde bir çalışma grubu belirleme yoluna gidilmiştir. 2 ya da 3 sorunun taksonomik analizinin yapılacağı durumlarda kazanım ile ilgili 2.sorunun taksonomik analizi yapılmıştır. Bu çalışma grubu belirleme yöntemine küme örnekleme yöntemlerinden oranlı küme örnekleme belirleme yöntemi denilmektedir. Küme örnekleme yöntemi; çalışma grubuna girmesi gereken tüm verilerin düzenlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda kullanılmakta olup, benzerlik gösteren verilerin olanak ölçüsünde bir araya getirilip kümeler oluşturulması ve her kümede bulunan verilere mümkün olduğunda eşit seçilme şansı verilmesi şeklinde gerçekleşir. Diğer bir tanıma göre ise; evrendeki bütün kümelerin bütün elemanlarıyla birlikte tek tek eşit seçilme şansına sahip olmadıkları durumda yapılan örneklemedir. Küme örnekleme yönteminin alt dallarından olan oranlı küme örnekleme yöntemi yapmak için ise; evren, önce araştırma bulguları açısından önemli farklılıklar getirebileceği düşünülen değişkenlere göre alt evrenlere ayrılır ardından alt evrenler içerisinden çalışma grubu belirlenir (Aziz, 2013; Karasar, 2014).

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Bu örnekleme ise, amaçlı örnekleme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Balcı (2018)'ya göre amaçlı örnekleme yöntemi; araştırmacının çalışmasına en uygun olan çalışma grubunu kendisi tarafından belirlemesine izin verilen ve araştırmacıya veri kaynağı için bir kota konulmayan bir örneklem yöntemdir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmacının amacına uygun olarak veri kaynağı seçebilmesine imkan tanıması açısından diğer örneklem belirleme yöntemlerinden ayrılmaktadır (Aziz, 2017).

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan duyuşsal kazanımlar ve bu kazanımlarla ilgili olan ders ve çalışma kitabında ünite içi ve ünite sonu değerlendirme soruları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Doküman Analizi Formu

Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman veri kaynağı kullanılmıştır. Öncelikli olarak 2005 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı MEB TTKB resmi internet sitesinden indirilmiş, 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanları, üniteler, değerler, beceriler ve kazanımların detaylı olarak gösterildiği görülmüştür. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında kullanılmak üzere hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı MEB TTKB'nin resmi internet sayfasından indirilmiştir. Bahsi geçen kitapların Doç. Dr. İsmail Güven editörlüğünde 2015 yılında dördüncü baskı olarak hazırlandığı görülmüştür. Ders kitabı ve çalışma kitaplarında ölçme değerlendirme sorularının ünite içi ve ünite sonunda yer alacak şekilde hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımın Krathwohl Taksonomisi bilişsel boyut basamakları ve alt basamaklarına göre incelenmiş olup geriye kalan 8 adet duyuşsal kazanım araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu 31 kazanıma ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 162 adet ünite içi değerlendirme sorusu, 68 adet ünite sonu değerlendirme sorusu olmak üzere 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 230 değerlendirme sorusu bulunmaktadır. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında ise 217 adet ünite içi değerlendirme sorusu, 272 adet ünite sonu değerlendirme sorusu olmak üzere toplam 489 adet ünite değerlendirme sorusu bulunmaktadır. Ders ve çalışma kitabında toplam 719 adet değerlendirme sorusu tespit edilmiştir.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların ve bu kazanımlarla ilgili olan 7. sınıf ders ve çalışma kitabındaki ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorularının taksonomik analizi yapımında araştırmaya kaynak olması için ilgili araştırmalar ve Krathwohl Taksonomisi eserinin bilişsel süreç boyutu basamakları ve alt basamaklarının her biri için verilen örnek kazanım ve örnek değerlendirme soruları ipucu niteliğinde kullanılmak amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca değerlendirme sorularının taksonomik analizi yapılırken sadece soru cümlesine bakılmayıp, sorudan önce soru ile ilgili ipucu verilip verilmeme, soruya ilişkin kavram ya da konunun anlatılıp anlatılmama durumları da dikkate alınmıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan ders ve çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının doküman analizini yapmak amacıyla Tablo 7 ve Tablo 8 kullanılmıştır. Bu tablolar örnek olarak verilmiştir.

Tablo 7. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Öğrenme Alanı	***Ünite***	***İlgili Kazanım No***	***Kazanım***	***Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Basamakları***

Tablo 8. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Alt Basamakları***

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Merriam (2013) bütün nitel veri analizlerinin içerik analizi olduğunu, çünkü nitel araştırmada toplanan verilerin içeriğinin analiz edilmesinin ana amaç olduğunu ifade etmektedir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan bilişsel kazanımların bilişsel süreç boyutu ve alt basamaklarının analizi aşamasında betimsel analiz, ilgili kazanımların 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının bilişsel süreç boyutu ve alt basamaklarının analizi aşamasında ise içerik analizine başvurulmuştur. Betimsel analiz, verilerin elde edilmesinin ardından belirlenen ölçütlere göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (Karasar, 2014). İçerik analizi ise daha önceden toplanan verileri açıklamak için kavram ve ilişki gibi gerekli bilgilere başvurulmasıdır (Karasar, 2014).

Kazanımların ve değerlendirme sorularının bilişsel süreç boyutu basamakları ve alt basamaklarının sınıflandırması yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Kazanım cümlesindeki yüklemler tek başlarına kullanıldıklarında yanılmalar olabilir. "Öğrenciler hikâyelerle kullanılan yazınla ilgili çeşitli anlatım biçimlerini belirler" şeklindeki bir kazanım cümlesinde yüklemin –belirleme- olduğu açıktır. Belirleme yükleminin süreç olarak hatırlama basamağının tanıma alt kategorisinde olduğu sonucuna varılabilir. Fakat burada bir yanılma söz konusudur. Bu kazanım ifadesinin derinlemesine okunması öğrenciler ile ilgili niyetin, hikâyelerdeki yazın ile ilgili anlatım biçimlerinin örneklerini bulmayı öğrenmeleri gerektiği anlaşılacaktır. Bu örnekte verildiği gibi her ne kadar kazanım cümlesindeki yüklem hatırlama basamağının tanıma alt kategorisini işaret etse de kazanım analiz edildiğinde bu kazanımın anlama basamağının örneklendirme alt kategorisine karşılık gelen bir kazanım olduğu görülmektedir (Anderson *vd*., 2014).

Hatırlama, anlama ve uygulama basamaklarında yer aldığı analiz edilen kazanımlar ise bilgi çeşidi (olgusal bilgi, kavramsal bilgi ve işlemsel bilgi) ile yakından ilişkilidir. Çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamağı söz konusu olduğunda ise bilgi çeşidi ile sınıflamanın yapılması daha da zorlaşmaktadır (Anderson vd., 2014). Öğretim programlarında yer alan örnek etkinlikleri incelemek de sınıflandırma yapmada kolaylık sağlamıştır

Süreç/Uygulama

Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmanın alt problemleri belirlenmiştir. Araştırmaya ilk önce 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların tespit edilmesi ile başlanılmıştır. Toplamda 39 adet kazanım olduğu görülmüş ve 31 adedinin bilişsel ve 8 adedinin duyuşsal olduğu anlaşılmış ve duyuşsal kazanımlar

araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. 31 adet bilişsel kazanım Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre araştırmacı ve 2 farklı uzman tarafından sınıflandırılmıştır. Araştırmacı ve 2 farklı uzman tarafından yapılan 3 farklı sınıflandırma tabloları karşılaştırılmış ve farklı yapılan sınıflandırmalar ortak görüşe göre yeniden belirlenmiştir. Bahsi geçen kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dengeli şekilde dağılıp dağılmadığı değerlendirilmiştir.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar taksonomi boyutuna göre sınıflandırılıp, bilişsel kazanımlar; öğrenme alanı ismi, ünite ismi, kazanım numarası, kazanımın bilişsel süreç boyutu basamakları ve bilişsel süreç boyutu alt basamaklarını gösteren bir tablo oluşturulmuştur.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımın Krathwohl Taksonomisi'ne göre sınıflandırmasının tamamlanmasını müteakiben 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu ölçme ve değerlendirme soruları araştırmacı tarafından Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırılmıştır. Hem kazanımlar yönünden hem de ölçme değerlendirme soruları yönünden taksonomik sınıflandırma yapılırken ilgili alanyazın taraması detaylı olarak yapılmıştır.

Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu kullanılarak yapılan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve ünite sonu ölçme değerlendirme sorularının taksonomik sınıflaması ile 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara yönelik yapılan taksonomik sınıflama karılaştılarak ders ve çalışma kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme sorularının öğretim programına uygunluğu değerlendirilmiştir.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacı araştırmanın yürütülmesinde objektif olmaya özen göstermiş ve süreci kendisi yürütmüştür. Araştırmacı 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krahtwohl Taksonomisi'ne göre yapılan sınıflandırmayı Bloom Taksonomisi ve Krathwohl Taksonomisi ile çalışmalar yapan 2 farklı uzman ile birlikte yapmıştır. Bahsi geçen kazanımlara yönelik hazırlanan ders kitabı ve çalışma kitabındaki ölçme ve değerlendirme sorularının taksonomik sınıflandırmasını ise hem ders kitabı hem de çalışma kitabının başından sonuna kadar incelenmesi ve belirlenen örneklem yöntemi nedeniyle sınıflandırmanın uzun zaman alacak olması ve halihazırda uzmanlar ile birlikte kazanımlara yönelik sınıflandırmanın yüksek oranda uyuşması nedeniyle sadece araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Araştırmacı, taksonomik sınıflandırmayı yaparken Krathwohl Taksonomisi'ne ilişkin yazılan kitap detaylı olarak incelenmekle birlikte Krathwohl Taksonomisi'ne ilişkin Türkiye'de yapılan sınırlı sayıdaki çalışmada incelenmiştir. Araştırmanın yürütülmesinde sürekli olarak danışmanı ve alanında uzman öğretim üyeleri ile birlikte süreç yürütülmüştür.

Araştırmacının diğer temel rolleri aşağıdaki gibidir:

- Veri toplama ve veri analizi araçları ilgili alanyazın ve uzman desteğiyle araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.
- Araştırma sonuçları araştırmacı tarafından raporlaştırılmıştır.

Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krahtwohl Taksonomisi'ne göre yapılan sınıflandırması araştırmacı ve 2 uzman tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. araştırmacı ve 2 uzman tarafından yapılan 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki bilişsel kazanımların bilişsel süreç boyutuna göre yapılan analizinin % 87,09 oranında uyuştuğu anlaşılmış, geriye kalan 4 adet kazanım ise ortak analize göre yeniden belirlenmiştir. Bahsi geçen kazanımlara ilişkin ders kitabı ve çalışma kitabındaki ölçme ve değerlendirme sorularının taksonomik analizi ise araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Araştırmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabındaki ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorularının Krahtwohl Taksonomisi'ne göre sınıflandırmasının bilişsel kazanım basamaklarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı, bir başka ifadeyle kapsam geçerliliğine sahip olup olmadığını tespit etmek amacıyla kapsam geçerliliği tespit yöntemlerinden olan belirtke tablosu hazırlama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabındaki ünite içi ve ünite sonu değerlendirme soruları üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan aynen alınmış ve ana dokümanlar olarak kullanımışlardır.

Araştırmanın diğer geçerlik ve güvenirliği ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda belirtildiği gibidir:

- Araştırmacı ve danışman tarafından araştırmacının rolü belirlenmiştir.
- Araştırmanın problemi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları tanımları ifade edilmiştir.
- Kuramsal çerçevede Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamakları ve alt basamakları detaylı olarak anlatılmıştır.
- Araştırmanın modeli, yöntemi, veri toplama araçları ve verilerin analizinin nasıl yapılacağı belirlenirken uzmanlara başvurulmuş ve bu kısımlar detaylı olarak açıklanmıştır.

- Kazanımlar ve ölçme değerlendirme sorularının taksonomik sınıflandırmasının nasıl yapıldığı detaylı olarak açıklanmıştır.
- Geçerlik ve güvenirlik önlemleri açıklanmıştır.
- Araştırmada kullanılan dökümanlar tanıtılmış ve araştırma ilgili tüm veriler saklanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların ve bu kazanımlarla ilgili olan 7. sınıf ders ve çalışma kitabındaki ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırması yapılmıştır. Yapılan sınıflandırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın alt problemlerine göre ayrı ayrı başlıklar halinde grafikler ve tablolar oluşturularak verilmeye çalışılmıştır.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Analizi

Araştırmanın 1. alt probleminde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre dengeli şekilde dağılıp dağılmadığı verilmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kazanımların taksonomik olarak sınıflandırması Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

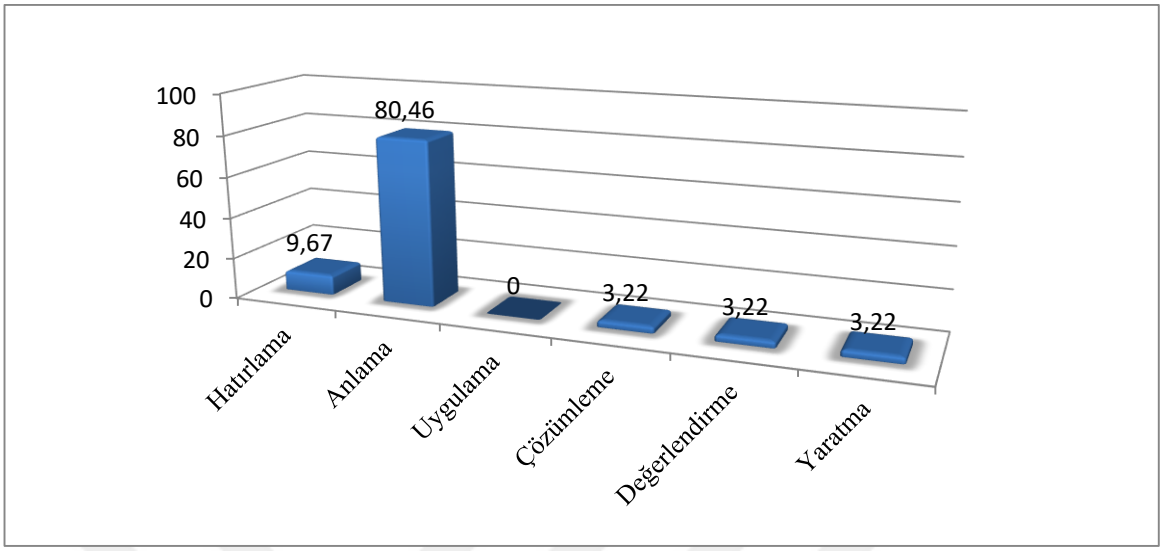
Öğrenme Alanı	*Ünite*	*İlgili Kazanım No*	*Kazanım (Hatırlama, Anlama, Uygulama, Çözümleme, Değerlendirme ve Yaratmak)*	*Bilişsel Boyut Basamakları*	*Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Basamakları*
Birey ve Toplum	**İletişim ve İnsan İlişkileri**	**1**	İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	Anlama	Karşılaştırma
		3	İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.	Anlama	Karşılaştırma
		6	Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.	Anlama	Örneklendirme
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	**Ülkemizde Nüfus**	**1**	Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.	Anlama	Açıklama
		2	Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	Anlama	Sonuç Çıkarma
		3	Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		4	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	Anlama	Açıklama
		5	Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	Hatırlama	Hatırlama
Kültür ve Miras	**Türk Tarihinde Yolculuk**	**1**	Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		2	Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.	Anlama	Açıklama
		3	Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		4	Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	Anlama	Örneklendirme

Tablo 9. *(devamı)*

Öğrenme Alanı	*Ünite*	*İlgili Kazanım No*	*Kazanım (Hatırlama, Anlama, Uygulama, Çözümleme, Değerlendirme ve Yaratmak)*	*Bilişsel Boyut Basamakları*	*Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Basamakları*
		5	Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.	Anlama	Örneklendirme
		7	Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.	Anlama	Örneklendirme
		8	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Anlama	Sonuç Çıkarma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	**Zaman İçinde Bilim**	**1**	İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.	Hatırlama	Hatırlama
		3	Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		5	Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	Anlama	Karşılaştırma
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	**Ekonomi ve Sosyal Hayat**	**1**	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.	Anlama	Örneklendirme
		2	Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.	Anlama	Örneklendirme
		3	Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		4	Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.	Anlama	Örneklendirme
		5	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.	Hatırlama	Tanıma
		6	Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.	Yaratma	Planlama
Güç, Yönetim ve Toplum	**Yaşayan Demokrasi**	**2**	Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.	Anlama	Örneklendirme
		3	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.	Çözümleme	Örgütleme
		4	Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve Yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.	Değerlendirme	Denetleme
Küresel Bağlantılar	**Ülkeler Arası Köprüler**	**1**	20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.	Anlama	Karşılaştırma
		2	Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.	Anlama	Karşılaştırma

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar Tablo 9'da verilmiştir. Bahsi geçen kazanımlar Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun basamak ve alt basamaklarına göre sınıflandırması yapılmış ve kazanımların büyük çoğunluğunun anlama basamağında ve anlama basamağının alt basamaklarında bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9'da yer alan verilere göre 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımları Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı Şekil 3'te alt basamaklarına göre dağılımı ise Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 3. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarının krathwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı.

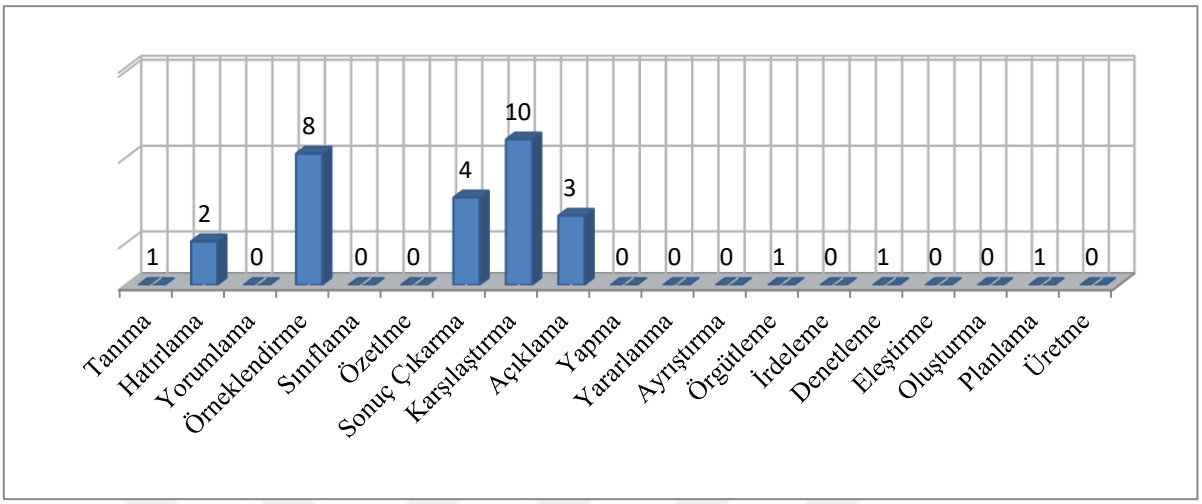
Şekil 3'teki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımdan 3 (% 9,677) adedinin hatırlama, 25 (% 80,645) adedinin anlama, 1'er (% 3.225) adet çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında bulunduğu, uygulama basamağında ise herhangi bir kazanım bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamaklarına Göre Beklenen, Taksonomik Analiz ve Fark Dağılımı*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Beklenen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**	
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**
Hatırlama	5.16	16.66	3	9.6	+2.16	+7.06
Anlama	5.16	16.66	25	80.6	-19.84	-63.94
Uygulama	5.16	16.66	0	0	+5.16	+16.66
Çözümleme	5.16	16.66	1	3.2	+4.16	+13.46
Değerlendirme	5.16	16.66	1	3.2	+4.16	+13.46
Yaratma	5.16	16.66	1	3.2	+4.16	+13.46
Toplam	31	100	31	100	0	0

Tablo 10'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde 31 adet kazanımdan 25 (% 80,6) adet kazanımın anlama, 3 (% 9,6) adet kazanımın hatırlama, 1'er (% 3,2) adet çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında yer aldığı analiz edilmiş olup uygulama basamağında ise herhangi bir

kazanım yer almadığı tespit edilmiştir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımın Krathwohl Taksonomisi basamaklarına dengeli (Frekanks: 5,16 ve yüzde: 16,66) bir şekilde dağılması beklenirken anlama basamağında %-63,94 oranında bulunduğu, diğer basamaklarda beklenenin altında olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 4. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarının Krahtwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 4'teki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımdan 10 adedinin karşılaştırma, 8 adedinin örneklendirme, 4 adedinin sonuç çıkarma, 3 adedinin açıklama, 2 adedinin hatırlama ve 1'er adet tanıma, örgütleme, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yorumlama, sınıflama, özetleme, yapma yararlanma, ayrıştırma, irdeleme, eleştirme oluşturma ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımının bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 11. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krahtwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamaklarına Göre Beklenen, Taksonomik Analiz ve Fark Dağılımı*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Beklenen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**	
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**
Hatırlama						
Tanıma	1.72	5.55	1	3.22	+0.72	+2.33
Hatırlama	1.72	5.55	2	6.45	-0.28	-0.9
Anlama						
Yorumlama	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Örneklendirme	1.72	5.55	8	25.80	-6.28	-20.25
Sınıflama	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Özetleme	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Sonuç Çıkarma	1.72	5.55	4	12.90	-2.28	-7.35
Karşılaştırma	1.72	5.55	10	32.25	-8.28	-26.7

Tablo 11. *(devamı)*

Bilişsel Süreç Boyutu	Beklenen		Taksonomik Analiz		Fark	
	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %
Açıklama	1.72	5.55	3	9.67	-1.28	-4.12
Uygulama						
Yapma	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Yararlanma	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Çözümleme						
Ayrıştırma	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Örgütleme	1.72	5.55	1	3.22	+0.72	+2.33
İrdeleme	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Değerlendirme						
Denetleme	1.72	5.55	1	3.22	+0.72	+2.33
Eleştirme	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Yaratma						
Oluşturma	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Planlama	1.72	5.55	1	3.22	+0,72	+2.33
Üretme	1.72	5.55	0	0	+1.72	+5.55
Toplam	31	100	31	100	0	0

Tablo 11'deki 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde 31 adet kazanımdan 10 (% 32.25) adedinin karşılaştırma, 8 (% 25,80) adedinin örneklendirme, 4 (% 12,90) adedinin sonuç çıkarma, 3 (% 9,67) adedinin açıklama, 2 (% 6,45) adedinin hatırlama ve 1'er (% 3.22) adet tanıma, örgütleme, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yorumlama, sınıflama, özetleme, yapma yararlanma, ayrıştırma, irdeleme, eleştirme oluşturma ve üretme alt basamaklarında herhangi bir kazanımın yer almadığı görülmüştür. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 31 adet bilişsel kazanımın dengeli (Frekanks: 1.72 ve Yüzde: 5.55) bir şekilde Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına dağılması beklenirken örneklendirme alt basamağında % -20,25 oranında ve karşılaştırma alt basamağında % -26.70 oranında bir yoğunluk bulunmakta iken bir kısım alt basamaklarda dengeli bir dağılım olduğu ve bir kısım alt basamaklarda ise herhangi bir kazanım bulunmadığı anlaşılmıştır.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı

Araştırmanın 2. alt problemi olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Tablo 12. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

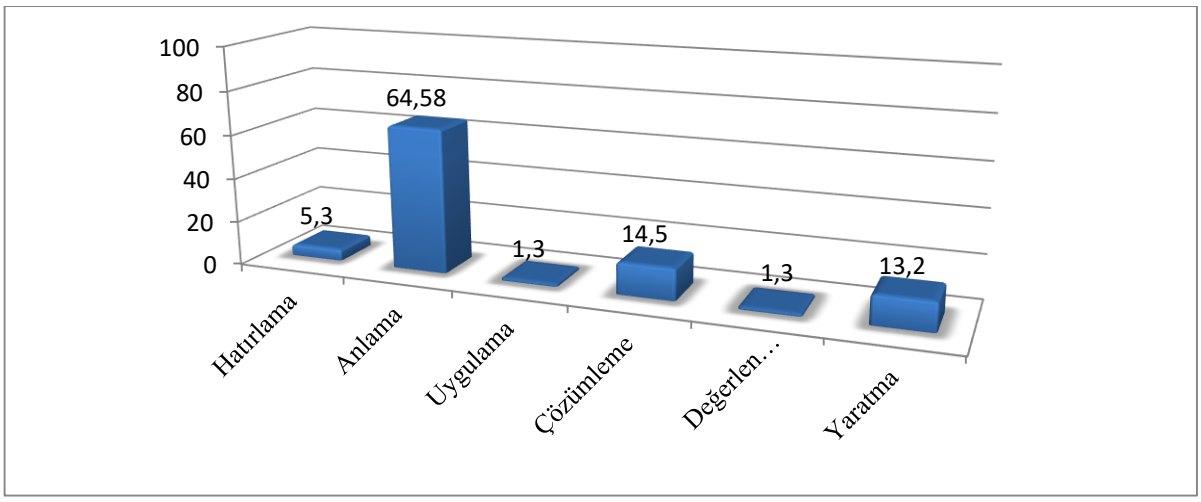
Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1	2	14	Anlama	Özetleme
		1	5	17	Anlama	Özetleme
		3	2	20	Hatırlama	Tanıma
		5	2	25	Anlama	Özetleme
		5	5	25	Anlama	Özetleme
		5	8	27	Anlama	Özetleme
		6	2	28	Anlama	Özetleme
		6	4	29	Çözümleme, Anlama	İrdeleme, Yorumlama
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1	2	35	Anlama	Sınıflama
		2	2	38	Anlama	Yorumlama
		2	5	40	Uygulama	Yapma
		2	8	41	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	11	43	Anlama	Sınıflama
		3	2	47	Anlama	Karşılaştırma
		3	4	47	Anlama	Yorumlama
		4	2	45	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	2	49	Anlama	Sonuç Çıkarma
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	1	2	55	Yaratma	Oluşturma
		1	5	57	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	8	59	Anlama	Karşılaştırma
		1	11	61	Anlama	Özetleme
		2	2	64	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	5	64	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	8	66	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	11	67	Anlama	Açıklama
		3	2	69	Anlama	Karşılaştırma
		3	5	71	Çözümleme	Ayrıştırma
		4	2	77	Yaratma	Oluşturma
		4	4	77	Anlama	Karşılaştırma
		5	2	80	Anlama	Karşılaştırma
		7	2	87	Anlama	Karşılaştırma
		7	5	89	Anlama	Sınıflama
		8	2	97	Hatırlama, Anlama	Tanıma, Özetleme
		8	5	93	Anlama	Sonuç Çıkarma
		8	8	93	Anlama	Karşılaştırma
Bilim Teknoloji Toplum	Zaman İçinde Bilim	1	2	99	Anlama	Açıklama
		1	5	100	Anlama	Açıklama
		3	2	106	Çözümleme	Ayrıştırma
		3	5	107	Anlama	Örneklendirme
		5	2	113	Yaratma	Oluşturma
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	1	2	118	Anlama	Sınıflama
		1	4	121	Anlama	Karşılaştırma
		2	2	122	Yaratma, Anlama	Oluşturma, Sonuç Çıkarma
		2	5	124	Çözümleme	Ayrıştırma
		2	7	124	Çözümleme	Örgütleme
		3	2	126	Anlama	Örneklendirme

Tablo 12. *(devamı)*

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	3	5	128	Anlama	Sonuç Çıkarma
		3	8	129	Çözümleme	Ayrıştırma
		4	2	131	Çözümleme	Örgütleme
		4	5	133	Anlama	Örneklendirme
		5	2	135	Çözümleme	Örgütleme
		5	5	136	Çözümleme	Örgütleme
		5	7	137	Anlama	Özetleme
		6	2	139	Çözümleme	Örgütleme
		6	4	139	Çözümleme, Anlama	İrdeleme, Örneklendirme
Güç Yönetim Toplum	Yaşayan Demokrasi	2	2	148	Yaratma	Oluşturma
		2	5	151	Yaratma	Oluşturma
		3	2	154	Yaratma	Oluşturma
		3	4	155	Yaratma	Oluşturma
		4	2	156	Anlama	Açıklama
		4	5	157	Anlama	Açıklama
		4	8	158	Yaratma	Planlama
		4	10	159	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	2		Değerlendirme	Denetleme
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	1	2	166	Anlama	Açıklama
		1	5	168	Hatırlama	Hatırlama
		1	8	172	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	11	174	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	13	175	Yaratma	Oluşturma
		2	2	176	Anlama	Örneklendirme
		2	5	178	Anlama	Açıklama
		2	8	181	Anlama	Açıklama

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara yönelik hazırlanan ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına sınıflandırması Tablo 12'de verilmiştir. Bahsi geçen değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun anlama basamağında ve anlama basamağının alt basamaklarında bulunduğu analiz edilmiştir.

Tablo 12'de yer alan verilere göre 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına yönelik hazırlanan ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı Şekil 5'te alt basamaklarına göre dağılımı ise Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 5. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının krathwohl taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 5'teki dağılım incelendiğinde Oranlı küme örnekleme yöntemi ile evrenden alınan 76 adet 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabi ünite içi değerlendirme sorusundan 50 (% 64,58) adedinin anlama, 11 (% 14,50) adedinin çözümleme, 10 (% 13,20) adedinin yaratma, 3 (% 5,30) adedinin hatırlama, 1'er (% 1,30) adet ise uygulama ve değerlendirme basamaklarında bulunduğu anlaşılmıştır.

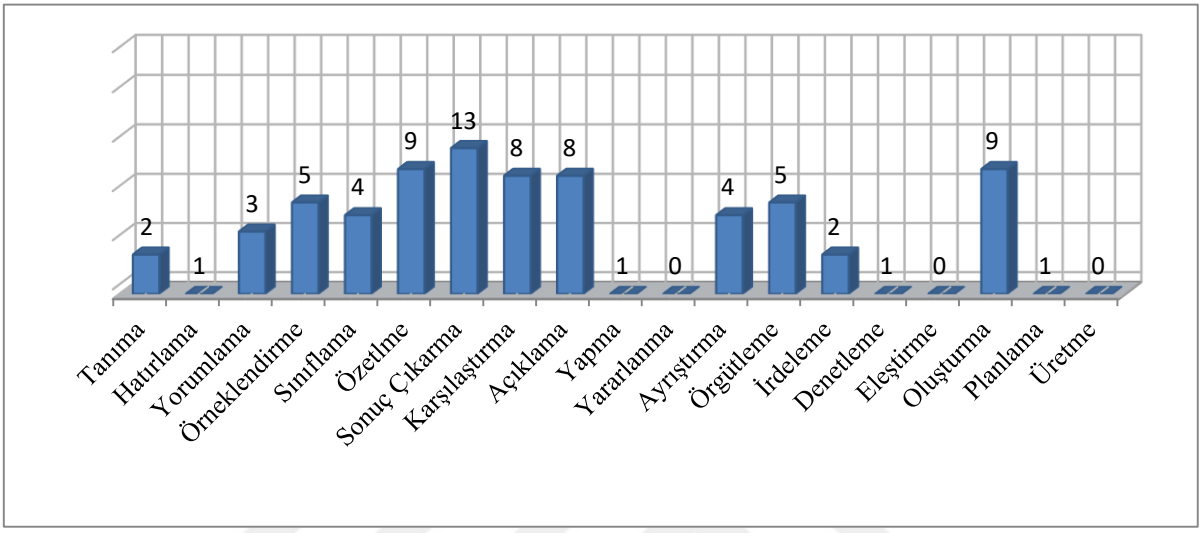
Tablo 13. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**İlgili Kazanımların Taksonomik Analizi**		**Ders Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Taksonomik Analizi**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Yüzde %**
Hatırlama	3	9.6	3	3.94	+5.66
Anlama	25	80.6	50	65.78	+14.82
Uygulama	0	0	1	1.31	-1.31
Çözümleme	1	3.2	11	14.47	-11.27
Değerlendirme	1	3.2	1	1.31	+1.89
Yaratma	1	3.2	10	13.15	-9.95
Toplam	31	100	76	100	0

Tablo 13'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde anlama basamağında 31/25 (%80,6) oranında yoğunluk bulunduğu görülmüştür. Aynı şekilde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 76 adet

değerlendirme sorusundan 50 (% 65,78) adedinin anlama basamağında, bulunduğu analiz edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında anlama basamağında %+14,82 oranında ve çözümleme basamağında %-11,27 oranında bir fark bulunduğu, diğer basamaklarda ise yüksek oranda bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 6. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 6'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımına bakıldığında; 76 adet değerlendirme sorusundan 13 adedinin sonuç çıkarma, 9'ar adedinin özetleme ve oluşturma, 8'er adedinin karşılaştırma ve açıklama, 5'er adedinin örneklendirme ve örgütleme, 4'er adedinin sınıflama ve ayrıştırma, 3 adedinin yorumlama, 2'şer adedinin tanıma ve irdeleme, 1'er adedinin hatırlama, yapma, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 14.*7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizin Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Görülen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**
			Hatırlama		
Tanıma	1	3.22	2	2.63	+0.59
Hatırlama	2	6.45	1	1.31	+5.14
			Anlama		
Yorumlama	0	0	3	3.94	-3.94
Örneklendirme	8	25.80	5	6.57	+19.23
Sınıflama	0	0	4	5.26	-5.26

Tablo 14. *(Devamı)*

Özetleme	0	0	9	11.84	-11.84
Sonuç Çıkarma	4	12.90	13	17.10	-4.20
Karşılaştırma	10	32.25	8	10.52	+21.73
Açıklama	3	9.67	8	10.52	-0.85
Uygulama					
Yapma	0	0	1	1.31	-1.31
Yararlanma	0	0	0	0	0
Çözümleme					
Ayrıştırma	0	0	4	5.26	-5,26
Örgütleme	1	3.22	5	6.57	-3.35
İrdeleme	0	0	2	2.63	-2.63
Değerlendirme					
Denetleme	1	3.22	1	1.31	+1.91
Eleştirme	0	0	0	0	0
Yaratma					
Oluşturma	0	0	9	11.84	-11.84
Planlama	1	3.22	1	1.31	+1.91
Üretme	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	76	100	0

Tablo 14'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde karşılaştırma ve örneklendirme alt basamaklarında yoğunluk bulunduğu, bir kısım alt basamaklarda ise herhangi bir kazanım bulunmadığı analiz edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde ise 13 adedinin sonuç çıkarma, 9'ar adedinin özetleme ve oluşturma, 8'er adedinin karşılaştırma ve açıklama, 5'er adedinin örneklendirme ve örgütleme, 4'er adedinin sınıflama ve ayrıştırma, 3 adedinin yorumlama, 2'şer adedinin tanıma ve irdeleme, 1'er adedinin hatırlama, yapma, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında karşılaştırma alt basamağında %+21,73 oranında, örneklendirme alt basamağında %+19,23 oranında, özetleme ve oluşturma alt basamağında %-11,84 oranında bir fark bulunduğu, diğer alt basamaklarında ise bu farkın giderek azaldığı tespit edilmiştir.

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı

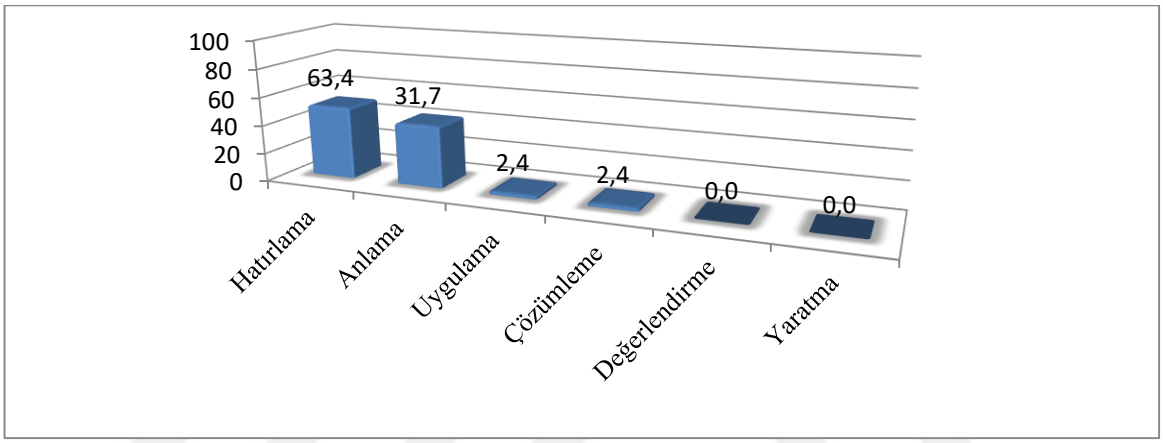
Araştırmanın 3. alt problemi ile 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 15. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1	3	30	Hatırlama	Hatırlama
		3	4	30	Hatırlama	Hatırlama
		5	7	30	Hatırlama	Hatırlama
		1	10	30	Hatırlama	Hatırlama
		1	13	30	Hatırlama	Tanıma
		3-6	15	31	Anlama	Hatırlama
		3	17	31	Uygulama, Anlama	Yapma, Sonuç Çıkarma
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1	1	50	Anlama	Sonuç Çıkarma
		4	6	51	Hatırlama	Tanıma
		5	7	51	Hatırlama	Tanıma
		3	9	51	Hatırlama	Tanıma
		2	11	51	Anlama	Sonuç Çıkarma
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	8	2	94	Anlama	Hatırlama
		1	3	94	Anlama	Hatırlama
		3	5	95	Anlama	Hatırlama
		1	7	95	Anlama	Örneklendirme
		2	8	95	Anlama	Hatırlama
		4	9	95	Anlama	Örneklendirme
		5	10	95	Anlama	Örneklendirme
Bilim Teknoloji Toplum	Zaman İçinde Bilim	1	3	115	Hatırlama	Tanıma
		3	4	115	Hatırlama	Hatırlama
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	4	6	142	Hatırlama	Hatırlama
		1	7	124	Anlama	Açıklama
		2	8	124	Çözümleme	Örgütleme
		3	9	124	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	11	125	Anlama	Sonuç Çıkarma
		6	12	125	Anlama	Özetleme
		4-5	13	125	Anlama	Örneklendirme
Güç Yönetim Toplum	Yaşayan Demokrasi	3	3	162	Hatırlama	Tanıma
		3	6	162	Hatırlama	Tanıma
		2	7	162	Hatırlama	Hatırlama
		3	10	163	Hatırlama	Hatırlama
		4	11	163	Hatırlama	Hatırlama
		2	12	163	Anlama	Sınıflama
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	1	2	186	Hatırlama	Tanıma
		1	5	186	Hatırlama	Tanıma
		1	8	186	Hatırlama	Hatırlama
		1	11	186	Hatırlama	Hatırlama
		1	14	187	Anlama	Sınıflandırma
		2	17	187	Hatırlama	Hatırlama

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara yönelik hazırlanan ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına sınıflandırması Tablo 15'de verilmiştir. Bahsi geçen değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun hatırlama ve anlama basamağında ve hatırlama ve anlama basamağının alt basamaklarında bulunduğu analiz edilmiştir.

Tablo 15'de yer alan verilere göre 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına yönelik hazırlanan ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı Şekil 7'de alt basamaklarına göre dağılımı ise Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 7. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı.

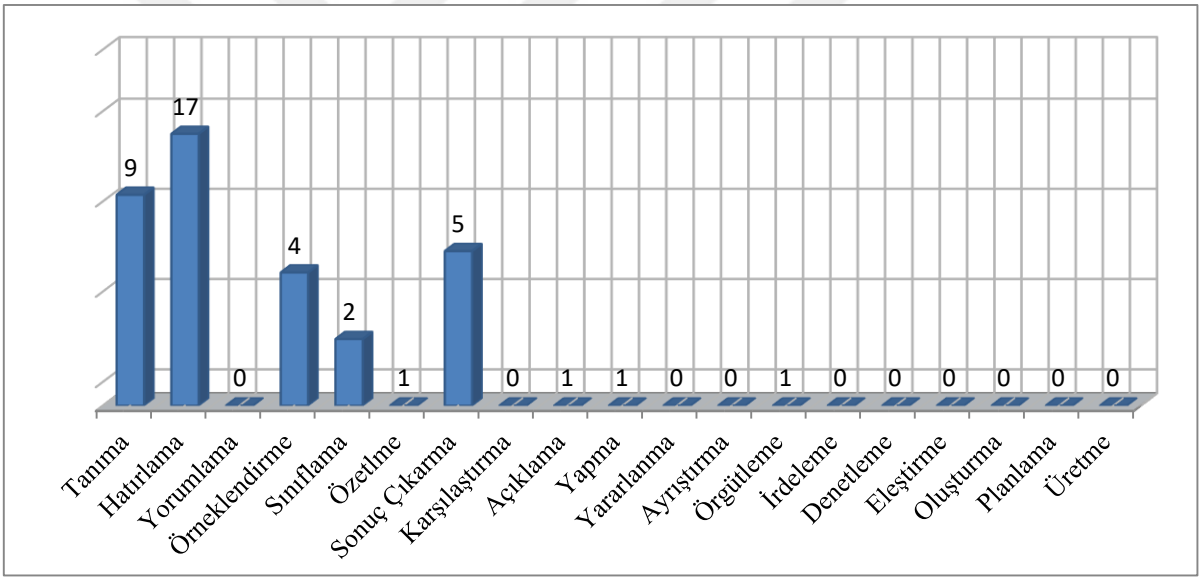
Şekil 7'deki dağılım incelendiğinde oranlı küme örnekleme yöntemi ile evrenden alınan 41 adet 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabi ünite sonu değerlendirme sorusundan 26 (% 63,40) adedinin hatırlama, 13 (% 31,70) adedinin anlama, 1'er (% 2,40) adedinin uygulama ve çözümleme basamaklarında olduğu, değerlendirme ve yaratma basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 16. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**İlgili Kazanımların Taksonomik Analizi**		**Ders Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Taksonomik Analizi**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Yüzde %**
Hatırlama	3	9.6	26	63.41	-53.81
Anlama	25	80.6	13	31.70	+66.90
Uygulama	0	0	1	2.43	-2.43
Çözümleme	1	3.2	1	2.43	+0.77
Değerlendirme	1	3.2	0	0	+3.22
Yaratma	1	3.2	0	0	+3.2
Toplam	31	100	41	100	0

Tablo 16'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizde anlama basamağında 31/25 (%80,6) oranında yoğunluk bulunduğu görülmüştür. Aynı şekilde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 41 adet değerlendirme sorusundan 26 (% 63,41) adedinin hatırlama, 13'ünün (% 13,70) ise anlama basamağında bulunduğu analiz edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında hatırlama basamağında %-53,81 oranında ve anlama basamağında %+66,91 oranında fark bulunduğu tespit edilirken diğer basamaklarda farkın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Şekil 8. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 8'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımına bakıldığında; 41 adet değerlendirme sorusundan 17 adedinin hatırlama, 9 adedinin tanıma, 5 adedinin sonuç çıkarma, 4 adedinin örneklendirme, 2 adedinin sınıflama, 1'er adedinin özetleme, açıklama, yapma ve örgütleme alt basamaklarında bulunduğu; yorumlama, karşılaştırma, yararlanma, ayrıştırma, irdeleme, denetleme, eleştirme, oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 17. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Görülen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**
Hatırlama					
Tanıma	1	3.22	9	21.95	-18.73
Hatırlama	2	6.45	17	41.16	-34.71
Anlama					
Yorumlama	0	0	0	0	0
Örneklendirme	8	25.80	4	9.75	+16.05
Sınıflama	0	0	2	4.87	-4.87
Özetleme	0	0	1	2.43	-2.43
Sonuç Çıkarma	4	12.90	5	12.19	+0.71
Karşılaştırma	10	32.25	0	0	+32.25
Açıklama	3	9.67	1	2.43	+7.24
Uygulama					
Yapma	0	0	1	2.43	-2.43
Yararlanma	0	0	0	0	0
Çözümleme					
Ayrıştırma	0	0	0	0	0
Örgütleme	1	3.22	1	2.43	+0.79
İrdeleme	0	0	0	0	0
Değerlendirme					
Denetleme	1	3.22	0	0	+3.22
Eleştirme	0	0	0	0	0
Yaratma					
Oluşturma	0	0	0	0	0
Planlama	1	3.22	0	0	+3.22
Üretme	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	41	100	0

Tablo 17'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde karşılaştırma ve örneklendirme alt basamaklarında yoğunluk bulunduğu, yorumlama, sınıflama, özetleme, yapma, yararlanma, ayrıştırma, irdeleme, eleştirme, oluşturma ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir kazanım bulunmadığı analiz edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 41 adet değerlendirme sorusundan 17 adedinin hatırlama, 9 adedinin tanıma, 5 adedinin sonuç çıkarma, 4 adedinin örneklendirme, 2 adedinin sınıflama, 1'er adedinin özetleme, açıklama, yapma ve örgütleme alt basamaklarında bulunduğu; yorumlama, karşılaştırma, yararlanma, ayrıştırma, irdeleme,

denetleme, eleştirme, oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında tanıma alt basamağında %-18,73 oranında, hatırlama alt basamağında %-34,71 oranında, örneklendirme alt basamağında +16,05 ve karşılaştırma alt basamağında +32,25 oranında fark bulunduğu, diğer alt basamaklarında ise bu farkın giderek azaldığı tespit edilmiştir.

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı

Araştırmanın 4. alt problemi olan 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 18. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1	2	13	Anlama	Sınıflama
		1	4	15	Anlama	Özetleme
		3	2	17	Değerlendirme	Denetleme
		3	5	17	Çözümleme	Ayrıştırma
		3	8	18	Anlama	Karşılaştırma
		3	11	18	Anlama	Özetleme
		5	2	20	Anlama	Örneklendirme
		5	5	20	Anlama	Karşılaştırma
		6	1	21	Anlama, Uygulama	Özetleme, Yapma
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1	2	27	Anlama	Örneklendirme
		2	2	28	Anlama	Sınıflama
		2	5	29	Anlama	Sınıflama
		2	8	30	Uygulama, Anlama	Yapma, Açıklama
		2	11	31	Anlama	Özetleme
		2	14	32	Anlama	Örneklendirme
		2	17	32	Çözümleme	Örgütleme
		2	19	33	Çözümleme	Ayrıştırma
		4	20	25	Yaratma	Planlama
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	1	2	38	Anlama	Açıklama
		1	5	38	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	8	40	Hatırlama	Hatırlama
		1	11	40	Hatırlama	Hatırlama
		1	13	40	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	2	41	Hatırlama	Hatırlama
		2	5	42	Anlama	Özetleme
		2	8	43	Uygulama	Yapma
		2	10	43	Uygulama	Yapma
		3	2	44	Anlama	Yorumlama
		3	5	44	Anlama	Karşılaştırma
		3	8	46	Uygulama	Yapma
		4	2	47	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	2	50	Anlama	Karşılaştırma
		5	5	52	Anlama	Sonuç Çıkarma

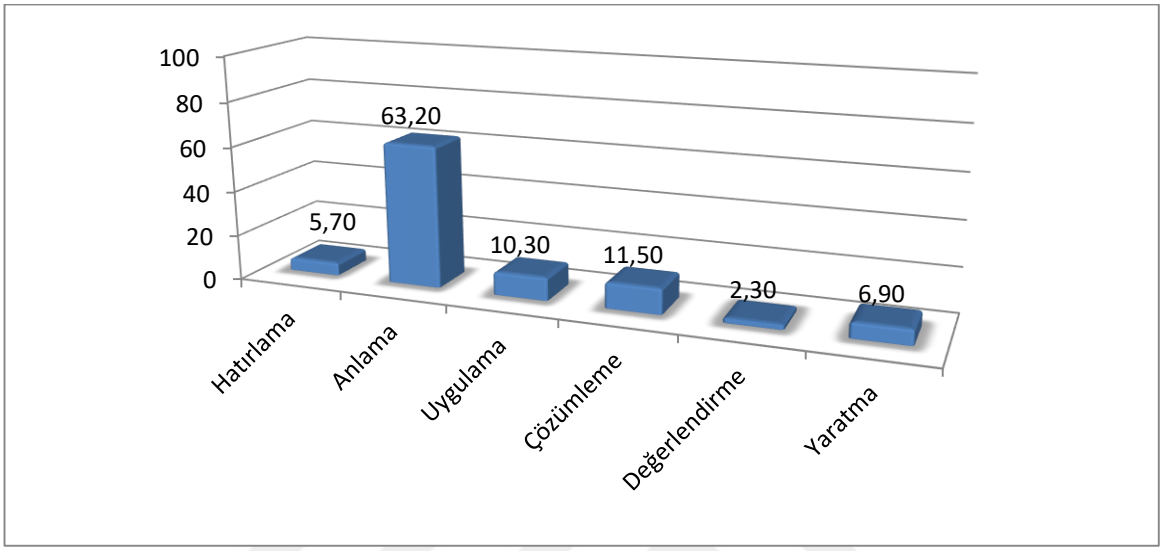
Tablo 18. *(devamı)*

Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
		5	8	52	Çözümleme	Ayrıştırma
		7	2	55	Anlama	Örneklendirme
		7	5	57	Anlama	Örneklendirme
		8	2	53	Anlama	Karşılaştırma
		8	5	58	Anlama	Açıklama
		8	8	59	Anlama	Açıklama
		8	11	59	Anlama	Açıklama
		8	14	60	Anlama	Sonuç Çıkarma
		8	17	61	Anlama	Açıklama
Bilim Teknoloji Toplum	Zaman İçinde Bilim	1	2	65	Yaratma	Oluşturma
		3	2	69	Anlama	Özetleme
		3	5	70	Hatırlama	Tanıma
		5	1	73	Uygulama	Yapma
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	1	2	77	Anlama	Özetleme
		1	5	78	Yaratma	Oluşturma
		1	8	79	Anlama	Açıklama
		1	11	79	Anlama	Örneklendirme
		2	2	80	Anlama	Sonuç Çıkarma
		2	5	80	Anlama	Açıklama
		2	8	81	Anlama	Yorumlama
		2	11	82	Çözümleme	Ayrıştırma
		2	14	82	Uygulama	Yapma
		2	16	86	Uygulama	Yapma
		3	2	84	Anlama	Özetleme
		3	5	84	Anlama	Özetleme
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	3	8	85	Çözümleme	İrdeleme
		4	2	86	Anlama	Özetleme
		4	4	87	Yaratma	Oluşturma
		5	2	88	Anlama	Özetleme
		5	5	88	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	8	89	Anlama	Sonuç Çıkarma
		6	2	90	Anlama	Sonuç Çıkarma
		6	5	90	Anlama	Karşılaştırma
		6	8	91	Anlama	Sınıflama
		6	11	91	Çözümleme	Örgütleme
Güç Yönetim Toplum	Yaşayan Demokrasi	2	2	96	Anlama	Karşılaştırma
		2	4	97	Anlama	Özetleme
		3	2	99	Hatırlama, Anlama	Hatırlama, Örneklendirme
		3	5	101	Yaratma	Planlama
		4	2	102	Anlama	Özetleme
		4	4	102	Uygulama	Yapma
		5	2	103	Değerlendirme	Denetleme
		5	5	103	Anlama	Özetleme
		5	7	103	Anlama	Karşılaştırma
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	1	2	107	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	5	108	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	8	109	Anlama	Açıklama
		1	11	110	Çözümleme	Örgütleme
		2	2	113	Çözümleme	Ayrıştırma
		2	5	113	Yaratma	Oluşturma
		2	8	113	Çözümleme	Örgütleme

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara yönelik hazırlanan çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre sınıflandırması Tablo 18'de

verilmiştir. Bahsi geçen değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun anlama basamağında ve anlama basamağının alt basamaklarında bulunduğu analiz edilmiştir.

Tablo 18'de yer alan verilere göre 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Pogramı bilişsel kazanımlarına yönelik hazırlanan çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı Şekil 9'da alt basamaklarına göre dağılımı ise Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 9. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı.

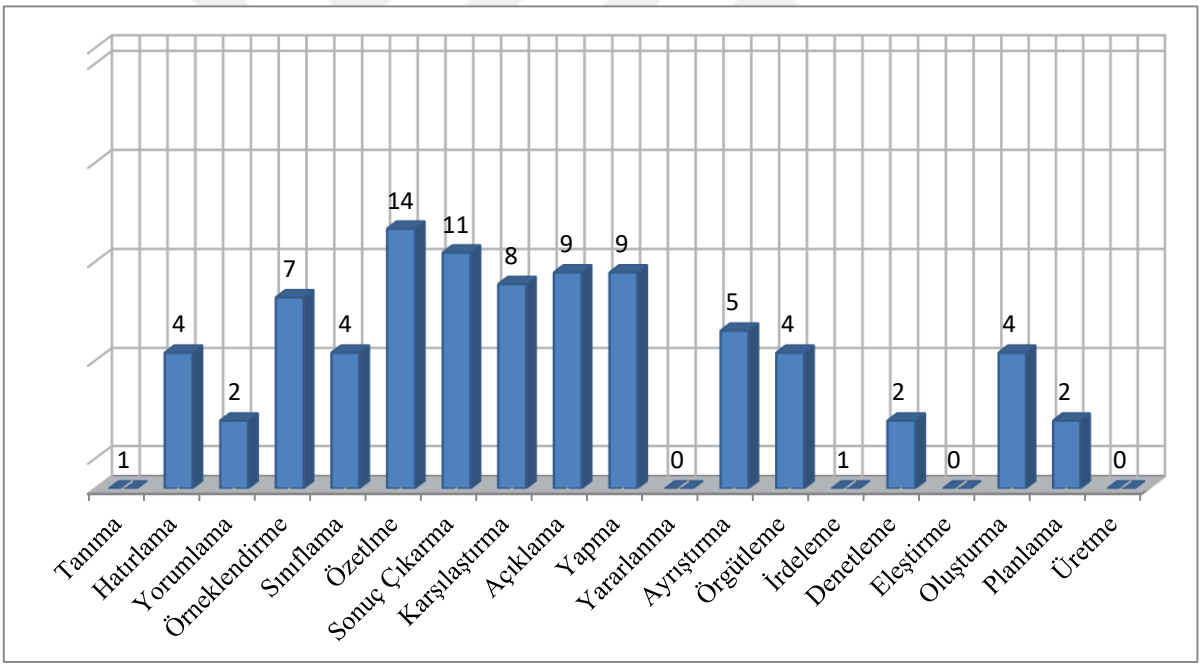
Şekil 9'daki dağılım incelendiğinde oranlı küme örnekleme yöntemi ile evrenden alınan 87 adet 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabi ünite içi değerlendirme sorusundan 55 (% 63,20) adedinin anlama, 10 (% 11,50) adedinin çözümleme, 9 (% 10,30) adedinin uygulama, 6 (% 6,90) adedinin ise yaratma, 5 (% 5,70) adedinin hatırlama ve 2 (% 2,30) adedinin ise değerlendirme basamağında bulunduğu anlaşılmıştır.

Tablo 19. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**İlgili Kazanımların Taksonomik Analizi**		**Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularının Taksonomik Analizi**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Yüzde %**
Hatırlama	3	9.6	5	5.74	+3.86
Anlama	25	80.6	55	63.21	+17.39
Uygulama	0	0	9	10.34	-10.34
Çözümleme	1	3.2	10	11.49	-8.29
Değerlendirme	1	3.2	2	2.29	0.91
Yaratma	1	3.2	6	6.89	-3.69
Toplam	31	100	87	100	0

Tablo 19'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde anlama basamağında (%80,6) anlamlı oranında bir yoğunluk bulunduğu analiz edilmiş. Aynı şekilde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 87 adet değerlendirme sorusundan 55 (% 63,21) adedinin anlama basamağında bulunduğu, ayrıca hiç kazanım bulunmayan uygulama basamağında 9 (% 10,34) adet değerlendirme sorusu bulunduğu analiz edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında anlama basamağında yüzde %+17,39 oranında ve uygulama basamağında ise yüzde %-10,34 oranında bir fark bulunduğu, diğer basamaklarda fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 10. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 10'daki 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımına bakıldığında; 87 adet değerlendirme sorusundan 14 adedinin özetleme, 11 adedinin sonuç çıkarma, 9'ar adedinin açıklama ve yapma, 8 adedinin karşılaştırma, 7 adedinin örneklendirme, 5 adedinin ayrıştırma, 4'er adet hatırlama, örgütleme ve oluşturma, 2'şer adedinin yorumlama, denetleme ve planlama alt bamaklarında ve 1'er adedinin tanıma ve irdeleme alt basamaklarında

bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 20. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizin e Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Görülen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**
Hatırlama					
Tanıma	1	3.22	1	1.14	+2.08
Hatırlama	2	6.45	4	4.59	+1.86
Anlama					
Yorumlama	0	0	2	2.29	-2.29
Örneklendirme	8	25.80	7	8.04	+17.76
Sınıflama	0	0	4	4.59	-4.59
Özetleme	0	0	14	16.09	-16.09
Sonuç Çıkarma	4	12.90	11	12.64	+0.26
Karşılaştırma	10	32.25	8	9.19	+23.09
Açıklama	3	9.67	9	10.34	-0.67
Uygulama					
Yapma	0	0	9	10.34	-10.34
Yararlanma	0	0	0	0	0
Çözümleme					
Ayrıştırma	0	0	5	5.74	-5.74
Örgütleme	1	3.22	4	4.59	-1.37
İrdeleme	0	0	1	1.14	-1.14
Değerlendirme					
Denetleme	1	3.22	2	2.29	+0.93
Eleştirme	0	0	0	0	0
Yaratma					
Oluşturma	0	0	4	4.59	-4.59
Planlama	1	3.22	2	2.29	+0.93
Üretme	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	87	100	0

Tablo 20'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde karşılaştırma ve örneklendirme alt basamaklarında anlamlı bir yoğunluk bulunduğu, bir kısım alt basamaklarda ise herhangi bir kazanım bulunmadığı analiz edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 87 adet değerlendirme sorusundan 14 adedinin özetleme, 11 adedinin sonuç çıkarma, 9'ar adedinin açıklama ve yapma, 8 adedinin karşılaştırma, 7 adedinin örneklendirme, 5 adedinin

ayrıştırma, 4'er adet hatırlama, örgütleme ve oluşturma, 2'şer adedinin yorumlama, denetleme ve planlama alt bamaklarında ve 1'er adedinin tanıma ve irdeleme alt basamaklarında bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında örneklendirme alt basamağında %+17,76 oranında, karşılaştırma alt basamağında yüzde %+23,09 oranında, yapma alt basamağında %-10,34 oranında bir fark bulunduğu, diğer alt basamaklarında ise bu farkın giderek azaldığı tespit edilmiştir.

5. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı

Araştırmanın 5. alt problemi olan 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 21. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarına ilişkin Çalışma Kitabı Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı*

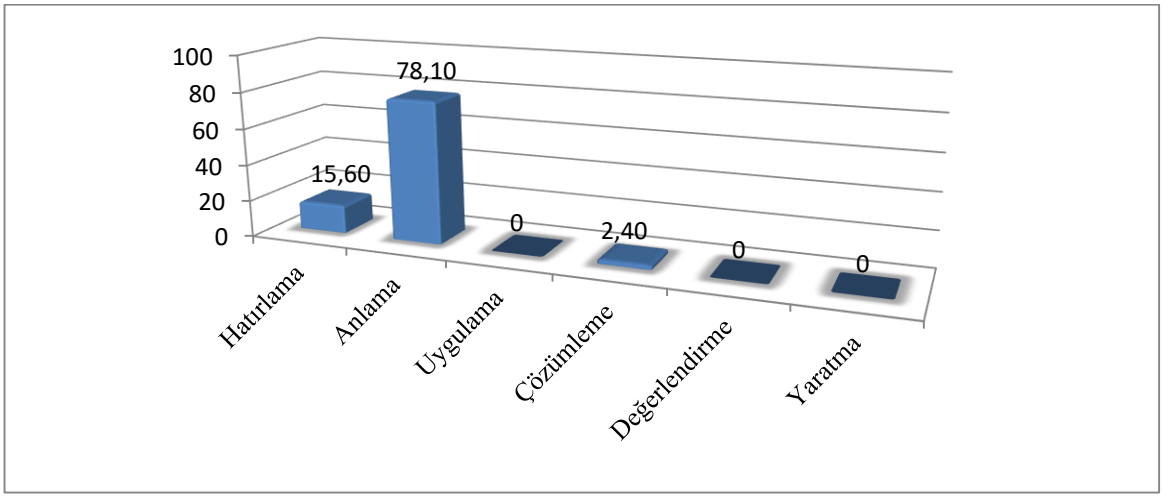
Öğrenme Alanı	**Ünite**	**İlgili Kazanım No**	**Soru No:**	***Kitap Sayfa No***	***Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları***	***Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları***
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	1	2	22	Anlama	Karşılaştırma
		3-6	4	23	Anlama	Karşılaştırma
		5	5	23	Anlama	Karşılaştırma
		3	6	23	Anlama	Hatırlama
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	1	2	34	Anlama	Açıklama
		2	5	34	Anlama	Sınıflama
		2	7	34	Çözümleme	Ayrıştırma
		3	8	35	Çözümleme	Ayrıştırma
		4	10	35	Anlama	Açıklama
		4	12	35	Anlama	Karşılaştırma
		1	13	35	Anlama	Karşılaştırma
		5	14	35	Anlama	Sınıflama
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	1	1		Hatırlama	Hatırlama
		3	2	62	Anlama	Özetleme
		4	4	62	Hatırlama	Tanıma
		4-7	6	63	Anlama	Sınıflama
		8	7	63	Anlama	Tanıma
Bilim Teknoloji Toplum	Zaman İçinde Bilim	1	2	74	Anlama	Karşılaştırma
		3	4	74	Anlama	Sonuç Çıkarma
		5	6	75	Anlama	Açıklama
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	1	2	92	Anlama	Sonuç Çıkarma
		1	4	92	Hatırlama	Hatırlama
		2	5	92	Anlama	Sınıflama
		3	6	92	Anlama	Örneklendirme
		4	8	93	Anlama	Sınıflama
		5	9	93	Anlama	Sonuç Çıkarma
		6	11	93	Anlama	Sınıflama

Tablo 21. *(devamı)*

Öğrenme Alanı	Ünite	İlgili Kazanım No	Soru No:	Kitap Sayfa No	*Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Boyut Basamakları*	*Bilişsel Boyut Basamaklarının Alt Grupları*
Güç Yönetim Toplum	Yaşayan Demokrasi	2	2	104	Anlama	Özetleme
		3	4	105	Anlama	Sınıflama
		4	5	105	Anlama	Özetleme
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	1	2	119	Anlama	Açıklama
		1	5	120	Anlama	Sınıflama

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara yönelik hazırlanan çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına sınıflandırması Tablo 21'de verilmiştir. Bahsi geçen değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun anlama basamağında ve anlama basamağının alt basamaklarında bulunduğu analiz edilmiştir. ,

Tablo 21'de yer alan verilere göre 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına yönelik hazırlanan çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwoh taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı Şekil 11'de alt basamaklarına göre dağılımı ise Şekil 12'de verilmiştir.

Şekil 11. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı.

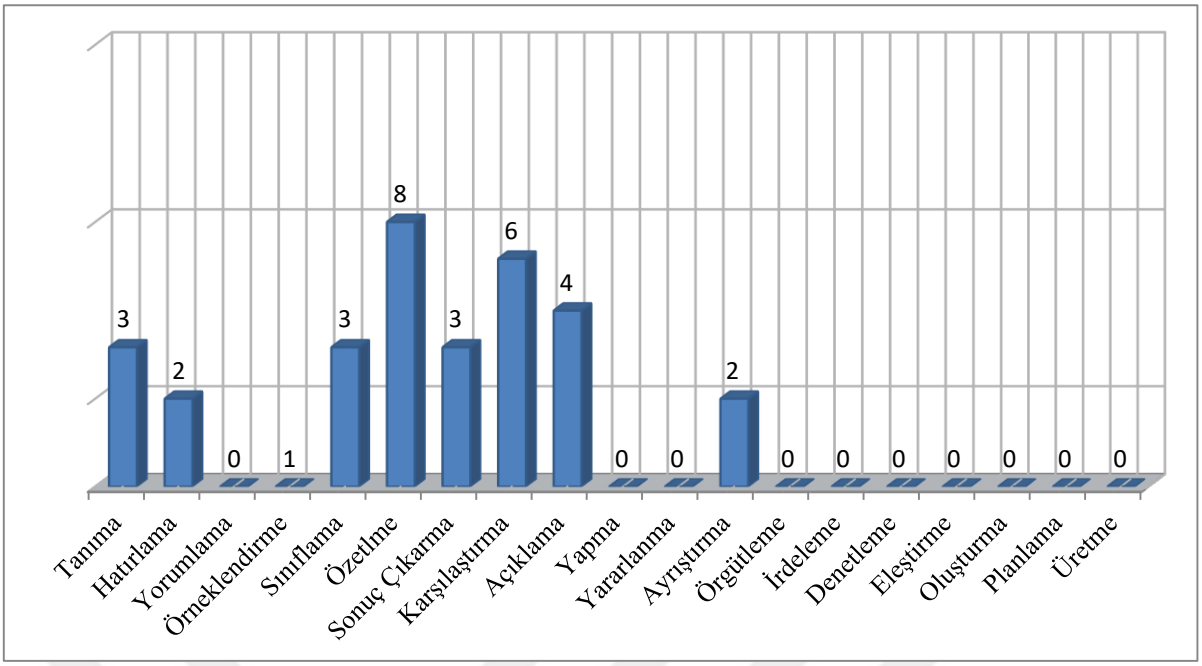
Şekil 11'deki dağılım incelendiğinde Oranlı küme örnekleme yöntemi ile evrenden alınan 32 adet 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabi ünite sonu değerlendirme sorusundan 25 (% 78,10) adedinin anlama, 5 (% 15,60) adedinin hatırlama ve 2 (% 2,40) adedinin çözümleme basamağında olduğu, uygulama, değerlendirme ve yaratma basamaklarında herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 22. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite İçi Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Kratwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**İlgili Kazanımların Taksonomik Analizi**		**Çalışma Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının Taksonomik Analizi**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Yüzde %**
Hatırlama	3	9.6	5	15.62	-6.02
Anlama	25	80.6	25	78.12	+2.48
Uygulama	0	0	2	6.25	-6.25
Çözümleme	1	3.2	0	0	+3.2
Değerlendirme	1	3.2	0	0	+3.2
Yaratma	1	3.2	0	0	+3.2
Toplam	31	100	32	100	0

Tablo 22'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde anlama basamağında %80,6 oranında yoğunluk bulunduğu analiz edilmiştir. Aynı şekilde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite içi değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 32 adet değerlendirme sorusundan 25 (% 78,12) adedinin anlama, 5 (% 15,62) adedinin hatırlama ve 2 (% 6,25) adedinin uygulama basamağında bulunduğu, diğer basamaklarda ise herhangi bir değerlendirme sorusu bulunmadığı analiz edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında tüm basamaklarda bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 12. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 12'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi alt basamaklarına göre dağılımına bakıldığında; 32 adet değerlendirme sorusundan 8 adedinin özetleme, 6 adedinin karşılaştırma, 4 adedinin açıklama, 3'er adedinin tanıma, sınıflama ve sonuç çıkarma, 2'şer adedinin hatırlama ve ayrıştırma ve 1 adedinin örneklendirme alt basamaklarında bulunduğu, yorumlama, yapma, yararlanma, örgütleme, irdeleme, denetleme, eleştirme, oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 23. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Ünite Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*

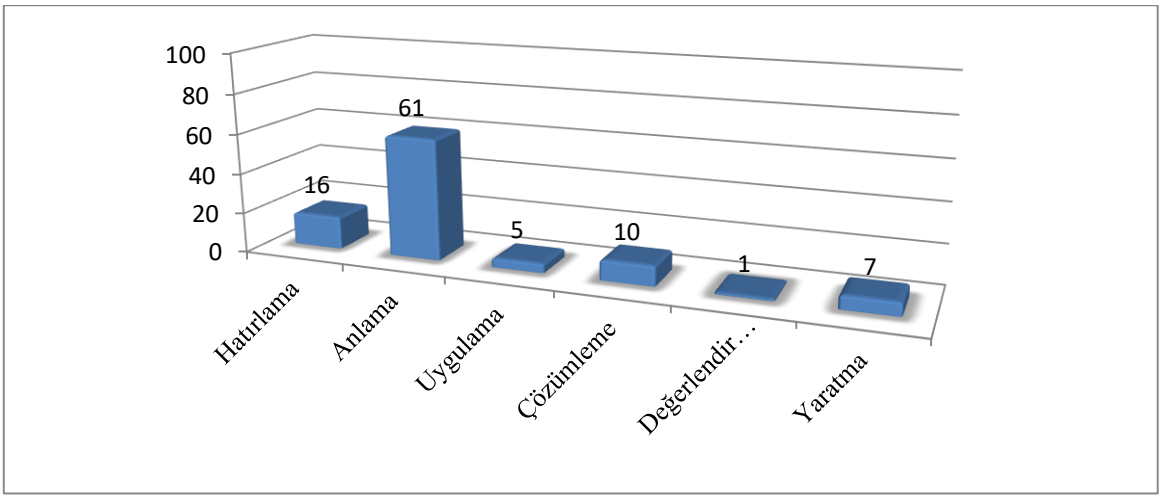
Bilişsel Süreç Boyutu	**Görülen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**
Hatırlama					
Tanıma	1	3.22	3	9.37	-6.12
Hatırlama	2	6.45	2	6.25	+0.20
Anlama					
Yorumlama	0	0	0	0	0
Örneklendirme	8	25.80	1	3.12	+22.68
Sınıflama	0	0	3	9.37	-9.37
Özetleme	0	0	8	25	-25
Sonuç Çıkarma	4	12.90	3	9.37	+3.56
Karşılaştırma	10	32.25	6	18.75	+13.50
Açıklama	3	9.67	4	12.50	-2.86
Uygulama					
Yapma	0	0	0	0	0
Yararlanma	0	0	0	0	0
Çözümleme					
Ayrıştırma	0	0	2	6.25	-6.25
Örgütleme	1	3.22	0	0	+3.22
İrdeleme	0	0	0	0	0
Değerlendirme					
Denetleme	1	3.22	0	0	+3.22
Eleştirme	0	0	0	0	0
Yaratma					
Oluşturma	0	0	0	0	0
Planlama	1	3.22	0	0	+3.22
Üretme	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	32	100	0

Tablo 23'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde karşılaştırma ve örneklendirme alt basamaklarında bir yoğunluk bulunduğu, bir kısım alt basamaklarda ise herhangi bir kazanım bulunmadığı analiz edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 32 adet değerlendirme sorusundan 8 adedinin özetleme, 6 adedinin karşılaştırma, 4 adedinin açıklama, 3'er adedinin tanıma, sınıflama ve sonuç çıkarma, 2'şer adedinin hatırlama ve ayrıştırma ve 1 adedinin örneklendirme alt basamaklarında bulunduğu, yorumlama, yapma, yararlanma, örgütleme, irdeleme, denetleme, eleştirme, oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında örneklendirme alt basamağında yüzde %+22,68 oranında, karşılaştırma alt basamağında yüzde %+13,50 oranında bir fark bulunduğu, diğer alt basamaklarında ise bu farkın giderek azaldığı tespit edilmiştir.

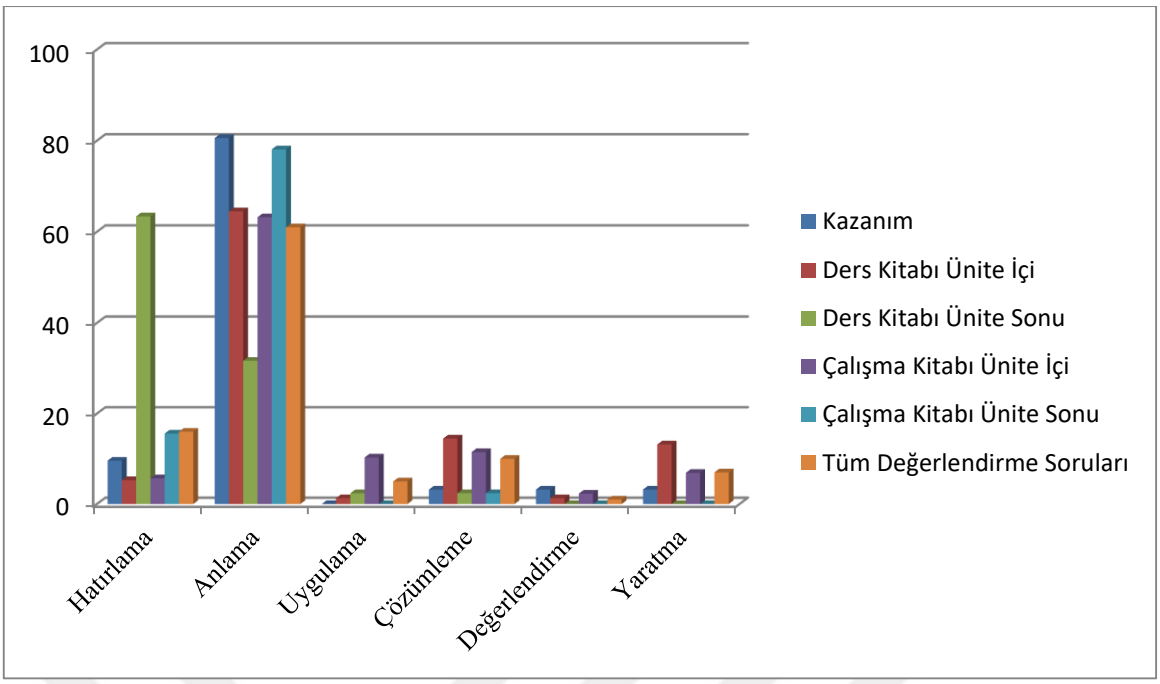
6. Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının ve İlgili Kazanımların Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Dağılımı

Araştırmanın 6. alt problemi olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutuna uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 13. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 13'teki dağılım incelendiğinde oranlı küme örnekleme yöntemi ile evrenden alınan 237 adet 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabi ünite içi ve sonu değerlendirme sorusundan 144 (% 61) adedinin anlama, 39 (% 16) adedinin hatırlama, 24 (% 10) adedinin çözümleme, 16 (% 7) adedinin yaratma, 11 (% 5) adedinin uygulama ve 3 (% 1) adedinin ise değerlendirme basamağında bulunduğu anlaşılmıştır.

Şekil 14. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı (karşılaştırmalı grafik).

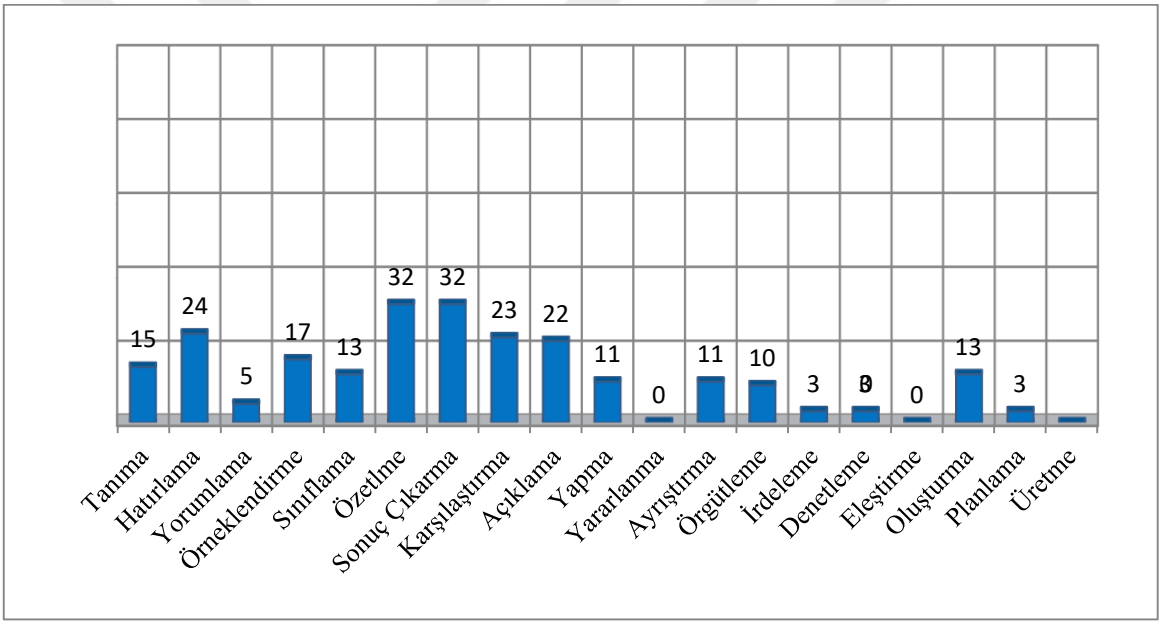
Şekil 14'de 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların ve bahsi geçen kazanımlara ilişkin ders ve çalışma kitabında yer alan değerlendirme sorularının Krathwohl Tasonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı gösterilmiştir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi, çalışma kitabı ünite içi ve çalışma kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından anlama basamağında bulunduğu, ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının ise en fazla hatırlama basamağında, ardından anlama basamağında bulunduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 24. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Krathwohl Taksonomisi Analizi ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Krathwohl Taksonomisi Analizine Göre Dağılımı (Bilişsel Süreç Boyutu Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**İlgili Kazanımların Taksonomik Analizi**		**Tüm Değerlendirme Sorularının Taksonomik Analizi**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Yüzde %**
Hatırlama	3	9.6	39	16.45	-6.85
Anlama	25	80.6	144	60.75	+19.85
Uygulama	0	0	11	4.64	-4.64
Çözümleme	1	3.2	24	10.12	-6.92
Değerlendirme	1	3.2	3	1.26	+1.94
Yaratma	1	3.2	16	6.75	-3.55
Toplam	31	100	237	100	0

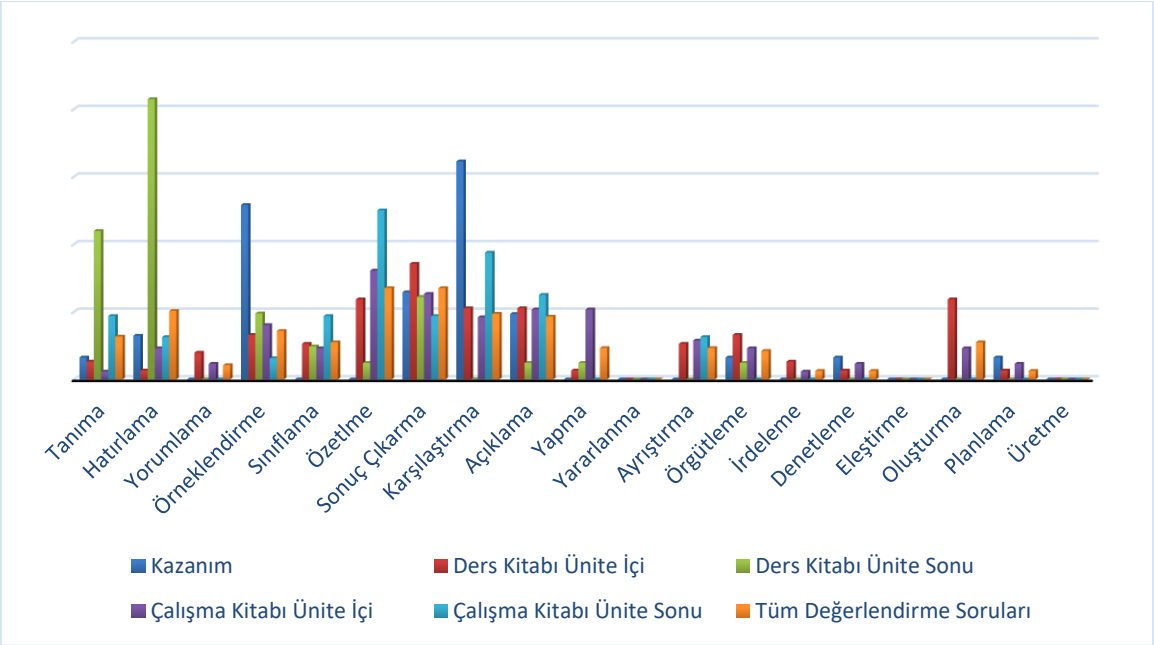
Tablo 24'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde anlama basamağında %80,6 oranında bir yoğunluk bulunduğu analiz edilmiş. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 237 adet değerlendirme sorusundan 144 (% 60,75) adedinin anlama basamağında bulunduğu analiz edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile tüm değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında anlama basamağında yüzde %+19,85 oranında bir fark bulunduğu, diğer basamaklarda bir farkın bulunmadığı edilmiştir.

Şekil 15. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre dağılımı.

Şekil 15'teki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi alt basamaklarına göre dağılımına bakıldığında; 237 adet değerlendirme sorusundan 32'şer adedinin özetleme ve sonuç çıkarma, 24 adedinin hatırlama, 23 adedinin karşılaştırma, 22 adedinin açıklama, 17 adedinin örneklendirme, 15 adedinin tanıma, 13'er adedinin sınıflama ve oluşturma, 11'er adedinin yapma ve ayrıştırma, 10 adedinin örgütleme, 5 adedinin yorumlama ve 3'er adedinin irdeleme, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Şekil 16. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımı (karşılaştırmalı grafik).

Şekil 16'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların ve bahsi geçen kazanımlara ilişkin ders ve çalışma kitabında yer alan değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından hatırlama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

Tablo 25. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularına İlişkin Yapılan Taksonomik Analiz ile İlgili Kazanımlara İlişkin Yapılan Taksonomik Analizine Göre Dağılımı (Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutu Alt Basamakları)*

Bilişsel Süreç Boyutu	**Görülen**		**Taksonomik Analiz**		**Fark**
	Frekans	**Yüzde %**	**Frekans**	**Yüzde %**	**Frekans**
			Hatırlama		
Tanıma	1	3.22	15	6.23	-3.01
Hatırlama	2	6.45	24	10.12	-3.67
			Anlama		
Yorumlama	0	0	5	2.10	-2.10
Örneklendirme	8	25.80	17	7.17	+18.63
Sınıflama	0	0	13	5.48	-5.48
Özetleme	0	0	32	13.50	-13.50
Sonuç Çıkarma	4	12.90	32	13.50	-0.60
Karşılaştırma	10	32.25	23	9.70	+22.55
Açıklama	3	9.67	22	9.28	+0.39
			Uygulama		
Yapma	0	0	11	4.64	-4.64
Yararlanma	0	0	0	0	0

Tablo 25. *(devamı)*

Bilişsel Süreç Boyutu	Görülen Frekans	Görülen Yüzde %	Taksonomik Analiz Frekans	Taksonomik Analiz Yüzde %	Fark Frekans
Çözümleme					
Ayrıştırma	0	0	11	4.64	-4.64
Örgütleme	1	3.22	10	4.21	-0.99
İrdeleme	0	0	3	1.26	-1.26
Değerlendirme					
Denetleme	1	3.22	3	1.26	+1.96
Eleştirme	0	0	0	0	0
Yaratma					
Oluşturma	0	0	13	5.48	-5.48
Planlama	1	3.22	3	1.26	+1.96
Üretme	0	0	0	0	0
Toplam	31	100	237	100	0

Tablo 25'teki dağılım incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analiz ile ilgili kazanımlara ilişkin yapılan taksonomik (Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları) analizin karşılaştırmasında; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların taksonomik analizinde karşılaştırma ve örneklendirme alt basamaklarında yoğunluk bulunduğu, bir kısım alt basamaklarda ise herhangi bir kazanım bulunmadığı analiz edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme sorularına ilişkin yapılan taksonomik analizde 237 adet değerlendirme sorusundan 32'şer adedinin özetleme ve sonuç çıkarma, 24 adedinin hatırlama, 23 adedinin karşılaştırma, 22 adedinin açıklama, 17 adedinin örneklendirme, 15 adedinin tanıma, 13'er adedinin sınıflama ve oluşturma, 11'er adedinin yapma ve ayrıştırma, 10 adedinin örgütleme, 5 adedinin yorumlama ve 3'er adedinin irdeleme, denetleme ve planlama alt basamaklarında bulunduğu, yararlanma, eleştirme ve üretme alt basamaklarında ise herhangi bir değerlendirme sorusunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kazanımlara ilişkin yapılan analiz ile değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analizin karşılaştırmasında örneklendirme alt basamağında yüzde %+18,63 oranında, özetleme alt basamağında %-13,50, karşılaştırma alt basamağında yüzde %+22,55 oranında bir fark bulunduğu, diğer alt basamaklarında ise bu farkın giderek azaldığı tespit edilmiştir.

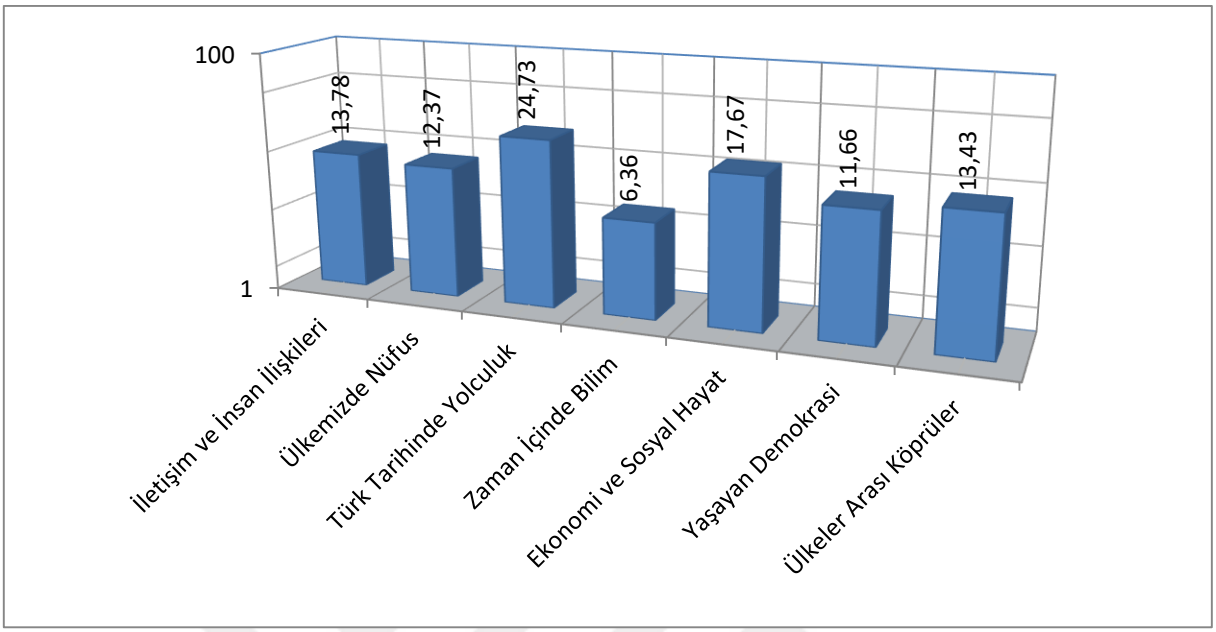
7.Alt Probleme İlişkin Bulgular: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Soru Miktarlarının İlgili Ünitede Yer Alan Kazanım Sayısına Dağılımı

Araştırmanın 7. alt problemi olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme soru miktarlarının ilgili ünitede yer alan kazanım miktarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 26. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımları ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının Ünitelere Göre Dağılımı*

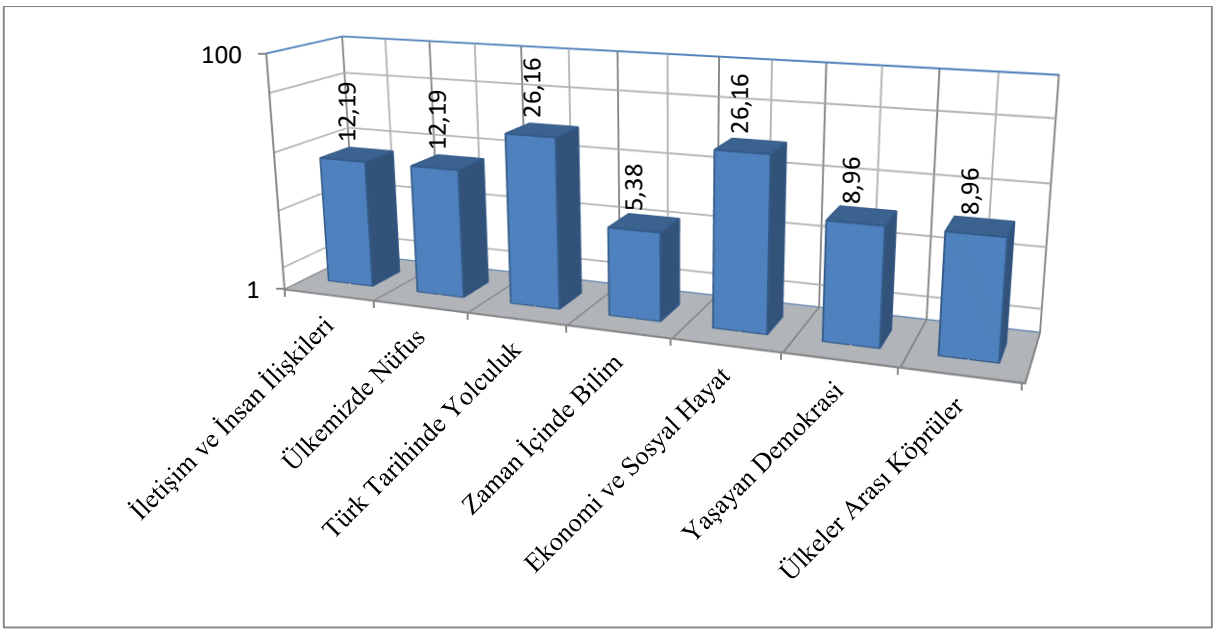
Ünite	Kazanım No	Ünite İçi Değerlendirme Soruları Adedi	Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Adedi	Ders Kitabı Toplam Soru Adedi	Ünite İçi Değerlendirme Soruları Adedi	Ünite Sonu Değerlendirme Soruları Adedi	Çalışma Kitabı Toplam Soru Adedi
İletişim ve İnsan İlişkileri	1	6	7	39	4	3	34
	3	3	7		11	3	
	5	8	3		5	1	
	6	4	1		6	1	
Ülkemizde Nüfus	1	3	1	35	2	4	34
	2	11	2		17	4	
	3	4	3		0	1	
	4	3	3		1	4	
	5	3	2		0	1	
Türk Tarihinde Yolculuk	1	11	4	70	13	1	73
	2	11	2		10	0	
	3	6	1		8	1	
	4	4	1		3	4	
	5	3	1		8	0	
	7	5	5		6	1	
	8	8	8		17	1	
Zaman İçinde Bilim	1	5	2	18	3	2	15
	3	5	3		5	3	
	5	3	0		1	1	
Ekonomi ve Sosyal Hayat	1	4	2	50	12	4	73
	2	7	2		16	1	
	3	8	2		9	1	
	4	5	4		4	2	
	5	7	3		9	1	
	6	4	2		12	2	
Yaşayan Demokrasi	2	5	4	33	4	3	25
	3	4	7		5	1	
	4	10	1		4	1	
	5	2	0		7	0	
Ülkeler Arası Köprüler	1	13	15	38	12	5	25
	2	8	2		8	0	
Toplam		183	100	283	222	57	279
Not	7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı iletişim ve insan ilişkileri ünitesi ünite sonunda yer alan 15. değerlendirme sorusu 3. ve 6.kazanım ile ilişkilidir.						
Not	7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ekonomi ve sosyal hayat ünitesi ünite sonunda yer alan 4. ve 13. değerlendirme soruları 4. ve 5.kazanım ile ilişkilidir.						
Not	7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı iletişim ve insan ilişkileri ünitesi ünite sonunda yer alan 4 değerlendirme sorusu 3. ve 6.kazanım ile ilişkilidir.						
Not	7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı Türk tarihinde yolculuk ünitesi ünite sonunda yer alan 6.değerlendirme sorusu 4. ve 7. kazanım ile ilişkilidir.						

Tablo 26'dan yararlanılarak 7. sınıf sosyal bilgiler üniteleri içerisindeki kazanım sayısı ile ilgili ünite içerisinde yer alan değerlendirme soru sayısının karşılaştırılması için 17, 18 ve 19.şekil oluşturulmuştur.

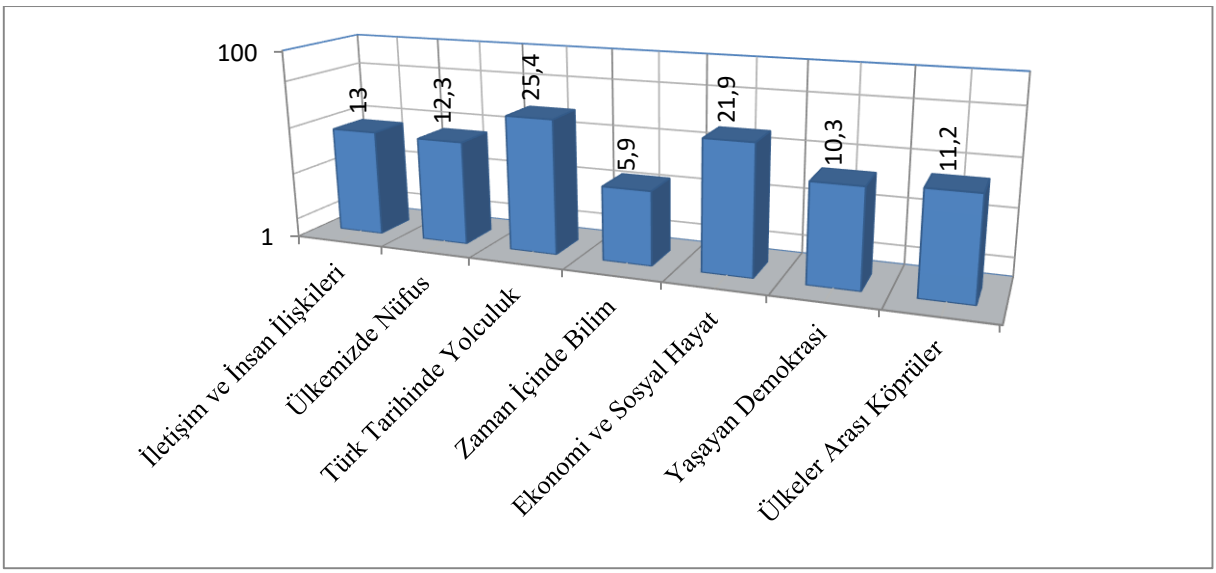
Şekil 17. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı

Tablo 26'daki verilerden yararlanılarak oluşturulan Şekil 17'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımının; iletişim ve insan ilişkileri ünitesinde 39 adet, ülkemizde nüfus ünitesinde 35 adet, Türk tarihinde yolculuk ünitesinde 70 adet, zaman içinde bilim ünitesinde 18 adet, ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde 50 adet, yaşayan demokrasi ünitesinde 33 adet ve ülkeler arası köprüler ünitesinde 38 adet olmak üzere toplamda 283 adet ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorusunun bulunduğu anlaşılmıştır.

Şekil 18. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı.

Tablo 26'daki verilerden yararlanılarak oluşturulan Şekil 18'deki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına ilişkin çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımının; iletişim ve insan ilişkileri ünitesinde 34, ülkemizde nüfus ünitesinde 34, Türk tarihinde yolculuk ünitesinde 73, zaman içinde bilim ünitesinde 15, ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde 73, yaşayan demokrasi ünitesinde 25 adet ve ülkeler arası köprüler ünitesinde 25 adet olmak üzere toplamda 279 adet ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorusunun bulunduğu anlaşılmıştır.

Şekil 19. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders ve çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımı.

Tablo 26'daki verilerden yararlanılarak oluşturulan Şekil 19'daki dağılım incelendiğinde 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarına ilişkin ders ve

çalışma kitabında yer alan sorularının ünitelere göre dağılımının; iletişim ve insan ilişkileri ünitesinde 73, ülkemizde nüfus ünitesinde 69, Türk tarihinde yolculuk ünitesinde 143, zaman içinde bilim ünitesinde 33, ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde 123, yaşayan demokrasi ünitesinde 58 adet ve ülkeler arası köprüler ünitesinde 63 adet olmak üzere toplamda 562 adet ünite içi ve ünite sonu değerlendirme sorusunun bulunduğu anlaşılmıştır.

Aşağıdaki tabloda ders kitabı ve çalışma kitabı içerisinde yer alan soru adetleri için beklenen sütunundaki frekans ve yüzde oranları belirlenirken ders kitabı ve çalışma kitabındaki soru adedi toplamlarının 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan kazanım sayısına (31 adet) bölünmesi ve ilgili ünite içinde yer alan kazanım sayısına çarpılması ile elde edilmiştir. (Örnek - Ders kitabı iletişim ve insan ilişkileri ünitesi için: 283/31*4)

Tablo 27. *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Ünite Sonu Değerlendirme Soru Miktarı İlgili Ünitede Yer Alan Bilişsel Kazanım Miktarına Göre Dağılımı*

Ünite	Kazanım Adeti	Ders Kitabı Soru Adetleri						Çalışma Kitabı Soru Adetleri					
		Beklenen		Görülen		Fark		Beklenen		Görülen		Fark	
		Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %
İletişim ve İnsan İlişkileri	4	36.51	12.90	39	13.78	-2.49	-0.88	36	12.90	34	12.18	+2	+0.72
Ülkemizde Nüfus	5	45.64	16.12	35	12.36	+10.64	+3.76	45	16.12	34	12.18	+11	+3.94
Türk Tarihinde Yolculuk	7	63.90	22.58	70	24.73	-6.1	-2.15	63	22.58	73	26.16	-10	-3.58
Zaman İçinde Bilim	3	27.38	9.67	18	6.36	+9.38	+3.32	27	9.67	15	5.37	+12	+4.30
Ekonomi ve Sosyal Hayat	6	54.77	19.35	50	17.66	+4.77	+1.69	54	19.35	73	26.16	-19	-6.81
Yaşayan Demokrasi	4	36.51	12.90	33	11.66	+3.51	+1.24	36	12.90	25	8.96	+11	+3.94
Ülkeler Arası Köprüler	2	18.25	6.45	38	13.42	-19.75	-6.97	18	6.45	25	8.96	-7	-2.51
Toplam	31	283	100	283	100	0	0	279	100	279	100	0	0

Tablo 27'deki dağılım incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan değerlendirme soru miktarı ile ilgili ünitede yer alan bilişsel kazanım miktarına uygun olup olmadığına bakıldığında; beklenen ve gözlenen değerlendirme miktarları arasında bir fark olmadığı değerlendirilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma; 2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bilişsel kazanımlarının ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ölçme değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'ne göre incelemesini ve karşılaştırmasını yapmayı amaçlamakta olup, çalışmanın her bir alt problemine ilişkin sonuçlar alan yazın ile birlikte değerlendirilerek ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

1.Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilişsel Kazanımlarının Krathwohl Taksonomisi Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Analizi

Araştırmanın 1. alt problemi olan 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutuna göre taksonomik analizi araştırmacı ve 2 uzman tarafından yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından olan anlama basamağında ve bu basamağın alt basamaklarında bulunan örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, yapılan taksonomik analiz sonucunda anlaşılmıştır.

Alan yazında; Gazel & Erol (2011)'un 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımların Bloom Taksonomisi ile analizini amaçladıkları araştırmada, ilgili kazanımların yarısına yakınının kavrama (anlama) basamağında bulunmasına rağmen kazanımların yarısının alt düzey basamaklarda (bilgi, kavrama ve uygulama) diğer yarısının üst düzey basamaklarda (analiz, sentez ve değerlendirme) bulunduğu sonucuna varılmış olup, bu sonuca göre; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Bloom Taksonomisi'ne göre dengeli bir şekilde dağılmadığını tespit etmişlerdir . Demir, (2015); Özdemir Altıok & Baki (2015) yapmış oldukları çalışmada, Gazel ve Erol (2011)'un çalışmasına benzer sonuçlar elde ettikleri görülmüştür; 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar Krathwohl Taksonomisi'ne göre analizi yapılmış olup, yapılan analize göre; anlama basamağında bir yoğunluk bulunduğu ve bahsi geçen kazanımların yarısının alt düzey (hatırlama, anlama ve uygulama) ve diğer yarısının üst düzey basamaklarda (çözümleme, değerlendirme ve sentez) bulunduğu sonucuna varmışlardır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına göre dağılımının dengeli olup olmadığına ilişkin birinici alt problemimizde anlama basamağında yüksek oranda yoğunluk bulunduğu, üst düzey basamaklarda ise çok az kazanım bulunduğu sonucuna varılmıştır. Alan yazındaki diğer araştırmalarda ise ilgili kazanımların yarısına yakınının anlama basamağında bulunmasına rağmen ilgili kazanımların yarısının alt düzey basamaklarda diğer yarısının ise üst düzey basamaklarda bulunduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmamız ve alan yazındaki diğer çalışmalar arasındaki farkın, çalışmamızda Krathwohl Taksonomisi'nin alt basamaklarının da dikkate alınmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir.

Birinci alt problememize ilişkin varmış olduğumuz sonuçlardan 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu üst düzey basamaklarından olan çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az sayıda bulunduğu, bu haliyle ilgili 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların eğitimdeki kalıcılık ve transferin sağlanmasına ve üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği anlaşılmıştır.

2.Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının ve ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu tespit edilmiştir.

Alan yazında; Şenses (2008)'in 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulan MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre yaptığı analizde; değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun sırası ile bilgi (hatırlama) basamağında, ardından kavrama (anlama) basamağında bulunduğu, diğer basamaklarda ise az sayıda değerlendirme sorusunun bulunduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analiz sonucunda 6.sınıf sosyal sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının her ne kadar alt düzey basamaklarda bulunması ve üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği tespit edilmiş ise de 6.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlara taksonomik açıdan uygun olarak hazırlandığı sonucuna varmıştır (Şenses, 2008).

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin ikinci alt problemimizde bahsi geçen

değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunmasına karşın ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı anlaşılmıştır. Alan yazındaki diğer araştırma ile çalışmamızdan sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varıldığı anlaşılmış olup, alan yazındaki çalışma ile çalışmamız arasındaki farkın ilgili çalışmanın 2007-2008 eğitim öğretim yılında hazırlanmasından, 6.sınıf sosyal bilgiler dersi olmasından ve farklı taksonomik sınıflamaların kullanılmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin 2.alt problemimiz sonucunda değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunduğu, ancak ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak anlama basamağının alt basamaklarından olan özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarındada ve yaratma basamağının oluşturma alt basamağında bulunduğu tespit edilmiştir. Krathwohl Taksonomisi'nin alt basamaklarına göre analiz edilen 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının kısmen üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edeceği anlaşılmış olmakla birlikte ayrıca ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Alan yazında ders kitabındaki değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları ile sınıflandıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu. ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak Krathwohl

Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun hatırlama basamağında olmak üzere az bir kısmının ise anlama basamağında bulunduğu analiz edilmiştir.

Alan yazında; 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulan MEB 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre yapılan analizinde; değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun sırası ile bilgi (hatırlama) basamağında, ardından kavrama (anlama) basamağında bulunduğu, diğer basamaklarda ise az sayıda değerlendirme sorusunun bulunduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analiz sonucunda 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının her ne kadar alt düzey basamaklarda bulunması ve üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği tespit edilmiş ise de ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varmışlardır (Şenses, 2008; Çalışkan & Yıldız, 2008.)

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin üçüncü alt problemde bahsi geçen değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarından yoğunluklu olarak hatırlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunmasına karşın ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı anlaşılmıştır. Alan yazındaki diğer araştırmalar ile çalışmamızdan ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının hatırlama (bilgi) basamağında yoğunluklu olarak bulunduğu ancak alan yazındaki çalışmaların ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı, çalışmamızda ise kısmen uygun olarak hazırlandığı sonucuna varıldığı anlaşılmış olup, alan yazındaki çalışmalar ile çalışmamız arasındaki kısmen farkın ilgili çalışmalarda kullanılan ders kitabının 2007-2008 eğitim öğretim yılında hazırlanmasından ve ve farklı taksonomik sınıflamaların kullanılmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite sonu değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından hatırlama basamağında bulunması sebebinin, derste öğrenilen bilgilerin hatırlanıp hatırlanmadığının kontrol edilmesi amaçlı olabileceği değerlendirilmiştir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin üçüncü alt problemimiz sonucunda değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun hatırlama basamağında bulunduğu ve üst düzey düşünmeye hizmet edecek

çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunduğu, ancak ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından olan örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından tanıma ve hatırlama alt basamaklarında bulunduğu tespit edilmiştir. Krathwohl Taksonomisi'nin alt basamaklarına göre analiz edilen 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği anlaşılmış olmakla ayrıca ilgili bilişsel kazanımlara uygun olarak hazırlanmadığı sonucuna varılmıştır. Alan yazında ders kitabındaki değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları ile sınıflandıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının ve çalışma kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunmasına karşın ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı anlaşılmıştır. Alan yazında çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının taksonomik sınıflamasını yapan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak anlama basamağının örneklendirme, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma, açıklama alt basamağında ve uygulama basamağının yapma alt basamağında, bir kısmının ise çözümleme basamağının alt basamaklarında bulunduğu tespit edilmiştir. Krathwohl Taksonomisi'nin alt basamaklarına göre analiz edilen 7. sınıf çalışma kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının kısmen üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edeceği anlaşılmış ayrıca ilgili bilişsel kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan ünite içi değerlendirme sorularının

Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre kısmen de olsa homojen bir dağılım gösterdiği anlaşılmış olup, bu dağılımın 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara öğrencilerin hangi düzeyde ulaştıklarının değerlendirilmesi amacıyla Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına dengeli olarak dağılacak şekilde hazırlanmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir. Alan yazında ders kitabı çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları ile sınıflandıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Uygunluğu

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının ve çalışma kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunmasına karşın ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı anlaşılmıştır. Alan yazında çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının taksonomik sınıflamasını yapan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak anlama basamağının özetleme, karşılaştırma, açıklama alt basamaklarında bulunduğu tespit edilmiştir. Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre analiz edilen 7. sınıf çalışma kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği anlaşılmış olmakla ayrıca ilgili bilişsel kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Alan yazında çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları ile sınıflandıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

6. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabında Yer Alan Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Sorularının İlgili Bilişsel Kazanımların Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Uygunluğu

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının ve ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin anlama basamağında bulunduğu tespit edilmiştir.

Alan yazında; 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulan MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ve yine 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulan MEB 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre yapılan analizinde; değerlendirme sorularının büyük çoğunluğunun sırası ile bilgi (hatırlama) basamağında, ardından kavrama (Anlama) basamağında bulunduğu, diğer basamaklarda ise az sayıda değerlendirme sorusunun bulunduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme sorularına ilişkin yapılan analiz sonucunda 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının her ne kadar alt düzey basamaklarda bulunması ve üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği tespit edilmiş ise de 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varmıştır (Şenses, 2008; Çalışkan & Yıldız, 2008.)

7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımların bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamaklarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin 2.alt problemimizde bahsi geçen değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az değerlendirme sorusunun bulunmasına karşın ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı anlaşılmıştır. Alan yazındaki diğer araştırmalar ile çalışmamızdan ders kitabı ünite içi değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varıldığı anlaşılmış olup, alan yazındaki çalışma ile çalışmamız arasındaki kısmen farkın ilgili çalışmalarda kullanılan ders kitaplarının 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulmasından ve Bloom Taksonomisi'nin kullanılmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin 2.alt problemimiz sonucunda değerlendirme sorularının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında bulunduğu; üst düzey düşünmeye hizmet edecek çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında çok az

değerlendirme sorusunun bulunduğu, ancak ilgili kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır.

7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının yoğunluklu olarak Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarından örneklendirme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarına denk geldiği, 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ise yoğunluklu olarak anlama basamağının özetleme, karşılaştırma, açıklama alt basamaklarında bulunduğu tespit edilmiştir. Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre analiz edilen 7. sınıf ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine kısmen de olsa hizmet edeceği anlaşılmış olmakla ayrıca ilgili bilişsel kazanımlara uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca 7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına göre kısmende olsa homojen bir dağılım gösterdiği anlaşılmış olup, bu dağılımın 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlara öğrencilerin hangi düzeyde ulaştıklarının değerlendirilmesi amacıyla Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamaklarına dengeli olarak dağılacak şekilde hazırlanmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir.

Alan yazında ders kitabı veya çalışma kitabındaki değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu alt basamakları ile sınıflandıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

7. Alt Problem: 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitabı Ünite İçi ve Sonu Değerlendirme Soru Miktarlarının ilgili Ünitede Yer Kazanım Sayısına Uygunluğu

7. sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme soru miktarlarının ilgili ünitede yer alan kazanım miktarına uygun olarak dağılıp dağılmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde; en çok kazanım ve değerlendirme sorusunun Türk tarihinde yolculuk ünitesinde bulunduğu ve diğer ünitelerde bu miktarların giderek azaldığı, ayrıca hem ders kitabında hem de çalışma kitabındaki soru miktarlarının ilgili ünitede yer alan kazanım miktarına uygun olarak dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Alın yazında 2015-2016 eğitim öğretim yılında MEB TTKB'nca hazırlanan ders ve çalışma kitabı ünite içi ve sonu değerlendirme soru miktarlarının ilgili ünitede yer alan kazanım miktarına uygun olarak dağılıp dağılmadığına veya bu alt problem cümlesine yakın konularda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Öneriler

Sosyal Bilgiler, yetişmekte olan yeni nesle çağdaş toplumun kültür ve yaşam şekillerini, hayat tecrübelerini ve tüm dünyada yaşanan güncel olayları vermeyi amaçlayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi amaçlarının gerçekleştirilmesi öğretim sürecinin ve öğretim süreci sonundaki değerlendirme sürecinin "yaparak ve yaşayarak öğrenme" mantığını temele alması ile gerçekleşebilecektir. Bunun sağlanması öğretim programında yer alan kazanımların üst düzey düşünmeyi sağlayacak şekilde hazırlanmasına ve uygulanmasına bağlıdır. Kazanımların hazırlanması ve uygulanması aşamasında sınıflandırma yapmak için taksonomiler hazırlanmıştır. Bu taksonomilerden biri de yapılandırmacı eğitim anlayışını baz alan Krathwohl Taksonomisi'dir. Eğitimde üst düzey düşünmenın, kalıcılığın ve transferin sağlanması kazanım ve değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'nin üst düzey basamaklarından olan çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında bulunmasını gerektirmektedir. Öğrenciler için başucu kaynak olmaları ders kitaplarınının önemini ayrıca artırmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının hazırlanmasında MEB ve kitap yazarlarına önemli görevler düşmektedir. Çünkü ders kitaplarının yüksek nitelikli olması ve öğretim programına uygun olarak hazırlanması öğretimin daha verimli olmasını sağlayacaktır.

Kısacası, eğitim ve öğretimde kaliteyi artıracak önemli faktörlerden birinin öğretim programında yer alan kazanımların ve ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme sorularının eğitimdeki kalıcılık ve transferi sağlayacak şekilde düzenlenmesine bağlı olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulguların alan yazın ile birlikte değerlendirilerek 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların dağılımı ve ders ve çalışma kitabının ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ilgili bilişsel kazanımlarına uygunluğuna göre edinilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

2005 yılı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamak ve alt basamakları baz alınarak yapılan taksonomik analizinde ilgili kazanımların genel olarak anlama basamağında ve anlama basamağının alt basamaklarında olduğu, bu haliyle 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımların öğretimdeki kalıcılığın ve transferin sağlanması sağlayacak şekilde üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edemeyeceği anlaşıldığından ilerleyen yıllarda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın revize edilmesi halinde yeniden düzenlenecek kazanımların Krathwohl Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarından üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet eden çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında yoğunluklu olacak şekilde revize edilmesi

gerektiği düşünülmektedir. Çünkü; çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında bulunan bir kazanım ifadesi üst düzey bilişsel süreç, sorgulama ve yeni bir ürün ortaya koymayı sağlayacaktır (Eroğlu & Kuzu, 2014; Gezer, Meral, Sünkür & Şahin, 2014; Kablan, Baran & Hazer, 2013; Tarık & Saraçoğlu, 2011).

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünite içi ve sonu değerlendirme sorularının ilgili bilişsel kazanımlara uygunluğuna ilişkin edinilen sonuçlarda genel olarak değerlendirme sorularının ilgili bilişsel kazanımların taksonomik analizine uygun olduğu sonucuna varılmış ise de değerlendirme sorularının Krathwohl Taksonomisi'nin üst düzey zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesine hizmet edecek şekilde ders kitaplarının düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Öğretim programlarının revize edilmesi, ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi ve kullanılan soru türlerinin seçiminde yapılandırmacı eğitim anlayışını temele alan Krathwohl Taksonomisi'nin kullanılması önerilir.

Çalışmamızda 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki ölçme değerlendirme sorularının taksonomik sınıflaması yapıldığından 4, 5 ve 6.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilişsel ve duyuşsal kazanımlar ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan duyuşsal kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme sorularının taksonomik sınıflamasının yapılması araştırmacılara önerilir.[1]

[1] Çalışma kitapları yeni dönemde artık kullanılmadığından, öneriler kısmında bahsi geçmemiştir.

KAYNAKÇA

Anderson, W.L. & Krathwohl, R.D., Airasian, P.W Cruikshank, K.A Mayer, R.E. Pintrich, P.R. Rathsve, Wittrock, M.C. (2014). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (Durmuş Ali Özçelik, çev. ed.). (2.Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Arı, A. (2011). Bloom'un gözden geçirilmiş bilişsel alan taksonomisinin türkiye'de ve uluslararası alanda kabul görme durumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,11*(2), 749-772.

Arı, A. (2013). Bilişsel alan sınıflamasında yenilenmiş Bloom, Solo, Fink, Dettmer taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(2), 259-290.

Arı, A., & Gökler, S.Z. (2015, Mayıs). İlköğretim fen ve teknoloji dersi kazanımları ve sbs sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*nde sunulan bildiri, Niğde.

Arslan, A. & Tetik, A (2013). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programı kazanımlarının ulaşılma düzeyinin belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 280-294.

Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online, 10*(2), *406-420.*

Ayvacı, H.Ş., & Türkdoğan, A. (2010). Yeniden yapılandırılan Bloom taksonomisine göre fen ve teknoloji dersi yazılı sorularının incelenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, *7*(1), 13-25.

Aziz, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem ve teknikleri* (11.Basım). Ankara: Nobel Akademi.

Başar, T. (2009), *2005 yılı ilköğretim 4.sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programı eğitim hedeflerinin taksonomik analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 249756)

Beskisiz, E. (2009), *Beşinci sınıf öğretmenlerinin öğrenme stillerine göre sosyal bilgiler dersinde sordukları soru türleri ve bilişsel düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 294450)

Bilgili, A.S. (2013). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A.S. Bilgili (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (3. baskı, ss. 2-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, *9*(2), 27-40.

Bümen, N.T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi. 31* (142), 3-14.

Cansız Aktaş, M. (2015), Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (2. baskı, **ss** 337-371). Ankara:Pegem Akademi.

Coşar, Y, (2011), *İlköğretim 6.sınıf matematik dersi çalışma kitabındaki sorularında kapsam geçerlik ve yenilenmiş Bloom taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 299733)

Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin hazırladığı sosyal bilgiler dersi sınav sorularının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, *36*(160), 120-132.

Çalışkan, H., & Yıldız, M. (2008). *1998 ve 2004 programlarına göre hazırlanan ilköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının analizi*. https://www.researchgate.net/publication/303186852_1998_ve_2004_Programlarina_Gore_Hazirlanan_Ilkogretim_4_Sinif_Sosyal_Bilgiler_Ders_Kitaplarindaki_Unite_Degerlendirme_Sorularinin_Analizi

Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(1-2), 163-185.

Çetinkaya, S. (2009), *ÖSS'de sorulan türkçe sorularının taksonomik açıdan değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 239244)

Çevik, E. (2009). *İlköğretim ıı. kademe sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin yazılı sınav soruları ile seviye belirleme sınavı sorularının programa uygunluğunun incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 235518)

Çolak, K. (2008), *Tarih dersi sınav sorularının Bloom taksonomisinin bilişsel alan düzeyi açısından sınıflandırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 231749)

Demir, P. (2015), *Yenilenmiş Bloom taksonomisi'ne göre 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kazanımlar ve seviye belirleme sınav soruları* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 396923)

Eroğlu, D., & Kuzu, T. S. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education, 1*(1), 363-375.

Gazel, A.A., & Erol, H. (2011). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki kazanımların taksonomik açıdan değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, *5*(2), 202-222.

Gezer, M., Meral, E., Sünkür, M.Ö. & Şahin, İ.F. (2014). 8.sınıf Türkiye Cumhuriyeti ve inkılap tarihi ve atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri* Dergisi, *3*(1), 433-455.

Gökler, S.Z., (2012), *İlköğretim ingilizce dersi hedefleri kazanımları sbs soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 304225)

Güneş, M.H., & Çelikler, D. (2008). İlköğretim 6., 7. Ve 8. sınıf fen bilgisi ders kitaplarının Bloom taksonomisine göre öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, *1*(2), 137-147.

Kablan, Z. (2013). Hedef belirleme: bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar. https://www.researchgate.net/publication/272748732_Bolum_5_HEDEF_BELIRLEME_BILISSEL_DUYUSSAL_VE_DEVINISSEL_ALANLAR.

Kablan, Z., Baran, T., & Hazer, Ö. (2013). İlköğretim matematik 6-8 öğretim programında hedeflenen davranışların bilişsel süreçler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 347-336.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27.Basım). Ankara: Nobel Akademi.

Kaya, N. (2003). *6.Sınıf demokratik hayat ünitesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırladıkları yazılı sınav sorularının kapsam geçerliği ve taksonomik boyutunun incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 137605)

Keskin, S.C, Otluoğlu R, & Öztürk, C. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller* (5.Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kılıç, D. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konuları ile ilgili soru sorma becerilerinin Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 250818)

Kılıçoğlu, G. (2014).Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (3. baskı, ss 17-48). Ankara:Pegem Akademi.

Köğçe, D. (2005). *ÖSS sınavı matematik soruları ile liselerde sorulan yazılı sınav sorularının Bloom taksonomisine göre karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 170929)

Krathwohl, D.R. (2009). Bloom taksonomisinin revizyonu: genel bir bakış Davut Köğçe (çev.). *İlköğretim Online, 8*(3), 1-7.

MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. (6-7. sınıf). . http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 adresinden edinilmiştir.

MEB. (2015). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı* [e-kitap sürümü]. http://www.meb.gov.tr/Ders_Kitaplari/2015/IlkOgretim/Devlet/sosyal_bilgiler_7_DK_CK.zip adresinden edinilmiştir.

MEB. (2015). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler çalışma kitabı* [e-kitap sürümü]. http://www.meb.gov.tr/Ders_Kitaplari/2015/IlkOgretim/Devlet/sosyal_bilgiler_7_DK_CK.zip adresinden edinilmiştir.

MEB. (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 adresinden edinilmiştir.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (Selahattin Turan, çev. ed.), (3. basım). Ankara: Nobel Akademi.

Mindivanlı Akdoğan, E. (2016). *Köy enstitülerinde eğitim anlayışı ve yurttaşlık bilgisi öğretimi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 429630)

Özdemir, S.M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (3. baskı, ss 17-48). Ankara:Pegem Akademi.

Özdemir, S.M., Altıok, S., & Baki, N. (2015). Bloom'un yenilenmiş taksonomisine göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *4*(3), 363-375.

Sönmez, V. (2001). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Koç, H., Sönmez Ö.F. ve Çiftçi, H. (2013). ÖSS, YGS ve LYS sınavlarındaki coğrafya sorularının Bloom taksonomisi bilişsel alan düzeyi açısından analizi. *Karadeniz Araştırmaları*, *36*(36), 257-275.

Şeker, H. (2010). Bloom'un taksonomisinden, bilişsel süreç boyutlarının sınıflandırmasına doğru revize edilen taksonomi üzerine. *Cukurova University Faculty of Education Journal, 3(39), 1-9.*

Şenses, A. (2008). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki soruların kapsam geçerlik ve Bloom taksonomisine göre analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 231698)

Uymaz , M. (2016). *Öğretmen yapımı sosyal bilgiler dersi sınav sorularının soru türleri, kapsam geçerliliği ve yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 436917)

Üner, S. (2010). *9. ve 10.sınıf kimya ders kitaplarındaki ve kimya sınavlarındaki soruların Bloom taksonomisine göre analizi ve öğrencilerin bilişsel düzeyleriyle ilişkisinin tespit edilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 278272)

Tanık, N., & Saraçoğlu, S. (2011). Fen ve teknoloji dersi yazılı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisi'ne göre incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, *4*(4), 235-246.

Tutkun, Ö.F. (2012). Bloom'un yenilenmiş taksonomisi üzerine genel bir bakış. *Sakarya University Journal of Education*, *1*(3), 14-22.

Tutkun, Ö.F., Demirtaş, Z., Erdoğan, D.G. & Arslan, S. (2015). Bloom orijinal alan sınıflaması ile yenilenmiş sınıflamanın karşılaştırılması, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *3*(10), 350-359.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (2.Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğittir, S. & Çalışkan, H. (2013). Seviye belirleme sınavında (SBS) sosyal bilgiler alanında sorulan soruların kapsam geçerliği açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, *42*(197), 145-157.

Yüksel, S. (2007). Bilişsel alanın sınıflamasında (taksonomi) yeni gelişmeler ve sınıflamalar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *5*(3), 479-511.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Yakup CEYLAN

E-mail:

Eğitim Bilgileri

İlkokul: Şükrüpaşa İlkokulu-Kocatepe İlkokulu

Ortaokul/Lise: Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Önlisans:

Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Adalet (2016-2018)

Lisans:

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2010-2014)

İş Bilgileri

T.C. Adalet Bakanlığı, Karayazı Adliyesi, Karayazı Cumhuriyet Başsavcılığı, Zabıt Katibi (2015-2016)

T.C. Adalet Bakanlığı, Erzurum Adliyesi, Erzurum Adlî Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, Zabıt Katibi (2016- Devam Ediyor)